

Christine Aanes

**Et kritisk blikk på utviklingspsykologien i
barnevernutdanningen**

**A Critical View of the Impact of Developmental Psychology on
Child Welfare Services Bachelor Education**

Masteroppgave i sosialt arbeid, studieretning barnevern

**OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultetet for samfunnsvitenskap**

16.08.2021

Abstract

This thesis puts a spotlight on the literature used to educate bachelor students intending to work in child welfare services. Two representative books, that have been widely used in universities over recent years, have been selected to demonstrate that the general discourse in today's literature may have created a notion of inherent, unchangeable, environmental conditioning in parents. In the light of this notion, any assistance that such parents might be eligible for might be considered pointless and then denied.

Problem statement:

What is the prevailing discourse in child welfare service's textbooks in the field of developmental psychology, and what consequences can a possible hegemonic problem-oriented discourse have on resource-oriented discourses?

Two textbooks have been selected for the literature study. The books were selected on the basis of representativeness and breadth of subject matter. The analysis of these two books suggests a discourse with excessive emphasis on social inheritance and that this may have led to the adoption, in clinical practice, of a flawed deterministic preconception of neglected parents.

Through literature study, this thesis has found a possible hegemony in the theories of developmental psychology presented in these books. Discourse theory tools were used to analyse the data. Child welfare services use developmental psychology as a guiding work tool, and this has both resource-oriented and problem-oriented perspectives. The results of this study point in the direction of a lack of balance between these two perspectives. Furthermore, the thesis sheds light on how the developmental psychology discourse in the textbooks has impacted clinical practice. The hegemony is assumed to have a negative impact on the type of action chosen and its consequences.

This thesis questions whether newly qualified child welfare services staff, with limited experience in the field, will have a sufficiently nuanced understanding of reality. The findings of the study suggest that the textbooks do not present such a nuanced understanding, but on the contrary give a one-sided presentation.

This thesis concludes that vulnerable parents, who have themselves experienced parental neglect, are at risk of being stigmatised and denied the necessary preventive help they need, and that children in Norway may have to experience the unnecessary trauma of being placed into care.

Sammendrag

Avhandlingen har satt søkelys på barnevernspedagog-studentenes faglitteratur representert ved et par sentrale bøker som de siste årene har vært rådende i utdanningene. Den har funnet at diskursen i litteraturen kan ha skapt en forestilling om uforanderlige, iboende miljøbetingelser hos omsorgsgivere. Berettigede hjelpetiltak kan dermed ha blitt vurdert nytteløse.

Problemstilling:

Hvilken diskurs er den rådende i barneverntjenestens fagbøker innenfor utviklingspsykologien, og hvilke konsekvenser kan en eventuell hegemonisk problemorientert diskurs ha på ressursorienterte diskurser?

To fagbøker er valgt for litteraturstudiet. Bøkene ble valgt ut på grunnlag av representativitet og fagbredde. Diskursteori ble benyttet i dataanalysen. Undersøkelsen av de to bøkene mener å ha funnet en diskurs med overdreven vekt på *den sosiale arven*. Avhandlingen antyder at dette kan ha vært med på å overføre til praksis en feilslått deterministisk for forståelse av omsorgsviktede foreldre.

Avhandlingen har funnet et mulig hegemoni i det representative teorigrunnlaget i utviklingspsykologi. Barneverntjenesten anvender utviklingspsykologien som et arbeidsverktøy, og denne har både ressursorienterte og problemorienterte perspektiver. Undersøkelsens resultater peker i retning av en manglende balanse mellom nevnte perspektiver. Videre belyser avhandlingen hvordan diskursen i fagbøkene innen utviklingspsykologi er med å konstruere praksisfeltet. Hegemoniet antas å påvirke handlingsvalg og utfall i negativ retning.

Funnene i undersøkelsen antyder at fagbøkene ikke fremstiller en nyansert forståelse, men har tvert i mot en ensidig fremstilling. Avhandlingen konkluderer at nyutdannede barnevernspedagoger med liten erfaringsbredde av den grunn kanskje vil mangle en tilstrekkelig nyansert forståelse av virkeligheten. Avhandlingen undrer om sårbare omsorgsviktede foreldre kan stå i fare for å bli stigmatisert og ikke å få den nødvendige forebyggende hjelpen de trenger. Følgen kunne være at barn i Norge kan utsettes for traumet av unødige omsorgsovertakelser.

Forord

Dette har vært en prosess som det kunne vært skrevet en bok om, men kort oppsummert har jeg lært mye faglig. Jeg har fått mange gode refleksjoner til ettertanke ved gjennomføringen og analysen av prosjektet. Og det ville være spennende å utforske disse temaene enda mer. Kanskje en gang i fremtiden!

Jeg vil først og fremst takke min himmelske Far og gi all min ære til Jesus Kristus som gjorde det mulig for meg å i det hele tatt å kunne skrive en masteroppgave. Tusen takk Jesus for at du gikk foran meg gjennom hele prosessen!

Jeg vil takke deg spesielt Hege, for ditt enorme bidrag på mange timer med språkvask, utforming av setninger og oppsett, pluss kjempegode innspill og refleksjoner gjennomgående i avhandlingen. En stor takk til deg Alistair, for at du gav meg stor motivasjon til prosjektet, for bønn og oversetting. Jeg vil takke min mann Knut Ronny, som har tatt på seg alle praktiske gjøremål den siste tiden slik at jeg kunne bruke all min tid på sønnen vår og masteroppgaven. Jeg vil også takke deg for ditt bidrag med oppgaven! Jeg vil takke deg min vakre og dyrebare sønn Lukas for forståelse og tålmodighet med at mamma har måtte arbeide med oppgaven på dagtid til tross for at det har vært skoleferie. Jeg vil takke deg Ilrida for dine mange komplimenter gjennomgående i prosessen. Jeg vil takke min mor Britt som satte seg selv til side og viste forståelse for at ferieoppholdet hos meg måtte utsettes til høsten, og jeg vil også takke henne, og spesielt min far Eddy, for økonomisk støtte. En stor takk også til veileder Dag Jenssen. Til slutt vil jeg takke Lurven, som virkelig er menneskets beste venn for at du har holdt meg med selskap hver dag, selv om du stort sett har sovet på pulten ved siden av meg.

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
Sammendrag	3
Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
1. Innledning	8
1.1 Utviklingspsykologi som fagdisiplin	8
1.2 Avgrensning	9
1.3 Vitenskapens påvirkning og forskning	9
1.4 Problemorientert versus ressursorientert perspektiv	11
1.5 Forforståelse og forskningsprosess	12
1.6 Problemstilling	13
2. Metode	13
2.1 Analyseredskap og metodevalg	13
2.1.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og valg av metode	13
2.1.2 Analyseredskaper, artikulasjon og kamp om hegemoni	15
2.1.3 Analyseredskaper, betydning er kontingent	17
2.1.4 Analyseredskaper - moment, ekvivalenskjede, nodalpunkt og element	17
2.1.5 Figur 1 Tom modell	18
2.2 Fagbøker som analysemateriale	19
2.3 Metodisk fremgangsmåte	20
2.4 Validitet og reliabilitet	21
2.5 Etske overveielser og avgrensning	22
3. Analysemateriale utvalgt fra boken “Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid”	24
3.1 Kapittel 1 og 2	24
3.2 Kapittel 3	24
3.2.1 Modeller for å forstå barns utvikling	24
3.2.2 Selvbilde og egenverd	25

3.2.3	Kompetanselinjene - fokus i observasjon av barn	26
3.2.4	Resiliens	26
3.3	Kapittel 4	27
3.3.1	Utviklingsstøttende tilknytning, tilknytningsteori og psykologi	27
3.3.2	Mentalisering	30
3.3.3	Tilknytningskvalitet og psykisk helse	30
3.3.4	Tidlig tilknytning og hjernens utvikling	31
3.4	Kapittel 6	33
3.4.1	Barns omsorgsmiljø og reaksjoner	33
3.4.2	En utviklingsøkologisk modell	33
3.4.3	Psykisk sykdom	35
3.4.4	Parentifisering	36
3.4.5	Vold	37
3.5	Kapittel 7	37
3.5.1	Psykologiske kjennetegn ved foreldre, beskyttelse og risiko	37
3.5.2	Empati	37
3.5.3	Lav empati	38
3.5.4	Lav frustrasjonstoleranse	38
3.5.5	Foreldrenes egen oppvekst	38
3.5.6	Observasjon av foreldres samspill med barn	39
4.	Analysemateriale fra boken "Barn i risiko"	40
4.1	Kapittel 1	40
4.2	kapittel 2	41
4.2.1	Selvregulering og emosjonsregulering	41
4.2.2	Parentifisering	43
4.2.3	Tilknytning	43
4.2.4	Mentalisering	45
4.3	Kapittel 3	48
4.3.1	Psykisk helse og sosial fungering	48
4.3.2	Restituering	49
4.3.3	Posttraumatisk vekst	49
4.3.4	Konsekvenser for barna	50

4.4	Kapittel 4	52
4.5	Kapittel 5	52
4.5.1	Mestring av utfordringer	52
4.5.2	Resiliens	53
4.5.3	Lite utforskende prosesser	53
4.5.4	Salutogenese	54
4.5.5	En fare for idyllisering	54
4.5.6	Risiko og beskyttelsesfaktorer	55
4.6	Kapittel 7	57
4.6.1	Omsorgssvikt	57
4.6.2	Egen oppveksterfaring	57
4.7	Kapittel 9	59
4.7.1	Fysisk avstraffelse, mishandling og vold	59
4.7.2	Psykisk (emosjonell) mishandling	61
5.	Analyse og tolkning	62
5.1	Figur 2 Skjematisk fremstilling av diskursen i boken "Kunnskap og kompetanse"	62
5.2	Figur 3 Skjematisk fremstilling av diskursen i boken "Barn i risiko"	63
5.3	Samspill som moment	63
5.4	Omsorgsgivers forutsetninger som moment	66
5.5	Psykologiske miljøfaktorer som moment	69
5.6	Generasjonsoverføring som moment	72
5.7	Ekvivalenskjeden og nodalpunktet	75
5.8	Subjektkonstruksjon	78
6.	Konklusjon	80
7.	Referanseliste	83

1. Innledning

Avhandlingen rettes mot barneverntjenesten, heretter forkortet som BVT, og analyserer fagbøker fra BVTs teoretiske grunnlag. BVT er en statlig hjelpeorgan knyttet til sosialt arbeid, med juridisk mandat til å kunne gripe inn i omsorgsgivers oppdragerrolle. BVT arbeider med de mest sårbare barn og familier i samfunnet, gjennom forebyggende arbeid. De skal gi nødvendig hjelp så tidlig som mulig når barn og unges helse og utvikling kan skades (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). BVT skal etter formålsparagrafen §1-1 i Barnevernloven av 1992, tilby støttende kvalifisering, veiledning og behandling til sårbare foreldre og barn, med siktemål å beskytte barnets utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 169). De kan også gjøre mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelser, dersom bistand ikke strekker til (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). Det er utviklingspsykologien som legger grunnen for en stor del av BVTs tekning.

1.1 Utviklingspsykologi som fagdisiplin

Utviklingspsykologien er en fagdisiplin som utforsker barnets utvikling, og det er dette feltet avhandlingen rettes mot (Gulbrandsen, 2012, s. 13). Tidligere var utviklingspsykologiens teorier knyttet til begreper som behov, modning og stadier, gjennom påvirkning fra Freud, Erikson og Piaget. Disse teoriene kan oppfattes som deterministiske.

I 1970 årene kom imidlertid et paradigmeskifte i de vitenskapelige teoriene omkring barns utvikling. Et eksempel på dette er Bronfenbrenners økologiske modell, der barnet blir sett som et handlende subjekt som påvirker og deltar i sitt miljø og sin utviklingsprosess (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 49; Bronfenbrenner, 1981). Bowlby og Ainsworth forsøkte også å utfordre det tradisjonelle deterministiske paradigme med sine teorier om tilknytning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 43).

Min undring er imidlertid om paradigme er i ferd med å reverseres til en ny type determinisme, der omsorgsgiverens tidlige psykologiske forutsetninger ser ut til å utgjøre grunnlaget for barnets utvikling. Dette ledet til en undring over hva det teoretiske grunnlaget for barneverntjenesten i dag består av, og hva barnevernspedagogene lærer.

1.2 Avgrensning

I avhandlingen analyseres to utvalgte fagbøker fra barnevernspedagogenes utdanning: *“Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid”*, av Vigdis Bunkholdt og Inge kvaran 2015. *“Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner”*, av Øyvind Kvello 2015.

Boken “Kunnskap og kompetanse” står på pensumlistene til samtlige skoler som tilbyr bachelorutdanning i Norge, 12 av 12 skoler, “Barn i Risiko” på 9 av 12. De er utvalgt på grunnlag av at de er representative, og på grunnlag av at de dekker bredt i fagfeltet. Analysen konsentreres utelukkende om utviklingspsykologien, slik den presenteres i bøkene, det er diskursene innenfor utviklingspsykologien som er valgt ut til analyse materialet.

Avhandlingen har søkelyset på det skrevne ord, derfor utelukkes områder i det praktiske feltet, som for eksempel fosterhjemsarbeid og juridiske forhold. Den følges ikke opp av en analyse av hvordan tjenesten er organisert, hverken kommunalt eller overordnet, og derfor blir heller ikke BVTs konkrete arbeidsverktøy belyst, som for eksempel hjelpetiltak, sjekklister og maler. Noe av effekten av hjelpen som gis belyses likevel der dette fremkommer av konteksten.

1.3 Vitenskapens påvirkning og forskning

Vitenskapelige begrunnede diskurser som råder i BVTs utdanningsinstitusjoner har som mål å både understøtte og produsere en profesjonell yrkesutøvelse, som blant annet skal forhindre en skjevutvikling hos barnet (Fjelland & Gjengedal, 1995, s. 16). De vitenskapelige teoriens gyldighet forsøkes overført til det kliniske arbeidet, og på den måten bidrar diskursen til å konstruere BVT som sosialt felt (Fossestøl, 2017, s. 54). Hva slags kunnskap er det barnevernspedagogene internaliserer i sitt utdanningsløp, og hvilke konsekvenser kan denne kunnskapen få for samfunnet?

De vitenskapelige metodene som bygger på et positivistisk vitenskapssyn vektlegger regularitet og lovmessighet og kan være nyttig for å for eksempel effektivisere en tjeneste. I tillegg har disse vitenskapelige metodene et objektivitetsideal som skal produsere generaliserbar kunnskap, et ideal som i dag gjennom New Public Management (NPM) vektlegges innenfor logikken, og innebærer målbarhet og effektivitet (Fossestøl, 2017, s. 60).

BVTs risikostyring har i tråd med dette de senere årene vektlagt Kvello-modellen, både for å kartlegge risikofaktorer og for å effektivisere tjenesten (Hennum, 2015).

Disse positivistiske metodene står imidlertid på mange måter i motsetning til et sosialkonstruktivistisk vitenskapssyn. De kan forårsake at sosiale fenomener gjennom ulike mekanismer blir ekskludert, som igjen kan føre til at individer blir definert ut fra gitte kategorier (Haug, 2018, s. 21). Når risikostyring blir vektlagt i BVTs forebyggende arbeid, vil dette samtidig produsere definisjoner av hva som kan føre til risiko, i ulike subjektkonstruksjoner. Individer blir gjenstand for ulike former for maktteknologier, disse vil påvirke brukerne og videre barnevernspedagogers praksisutøvelse (Mik-Meyer & Villadsen, 2007). Diskursene i utviklingspsykologien, slik de utformes, har preget og preger oppfatningen av barnas og foreldrenes identitet, og vil igjen påvirke barnevernspedagogenes handlingsmuligheter (Haug, 2018, s. 26). Et solidarisk samfunn bør etter min oppfatning forsøke å se nærmere på hvordan BVTs diskurser både kan konstruere og påvirke sårbare grupper i samfunnet.

Det er behov for forskning som viser hvordan en dominans av risikostyrte perspektiv reelt kan påvirke ressursorienterte perspektiv, det vil si perspektiv på barn og foreldre som vektlegger deres ressurser snarere enn mangler og patologiske forhold. De siste årenes rasjonalitet har dannet et såkalt “risikobarnevern”, til tross for dette foreligger det i følge Haug liten forskning på en slik rasjonalitet i Norge (Haug, 2018, s. 6, s. 15).

I det følgende skal vi ta frem enkelte eksempler på slik forskning. Borge har utfyllende forskning omkring beskyttelsesfaktorer, og utvikling av resiliens (Borge, 2015).

Moi undersøker en mulig skjev fremstilling i BVTs faglitteratur. I sin tekstanalyse av “Barn i risiko” av Øyvind Kvello, fant hun at boken har et deterministisk syn på psykisk syke. Sykdom nedarves i flere generasjoner hevder Kvello i boken. Moi fant også at det foreligger en kausal sammenheng mellom å ha vært utsatt for omsorgssvikt og å utøve omsorgssvikt i boken “Barn i risiko”. Hun kritiserer Kvellos tilnærming til systematiseringen av barnevernsarbeidet ved å se etter mønstre av forskningsfunn, og mener det skaper stereotypiske identiteter. Hun fant at boken viser til kun en løsning på problemområdene, nemlig omsorgsovertakelser. Hun mener at forfatterens formål er et forsøk på å skape prestisje for barnevernet (Moi, 2014, s. 60-61). Moi har imidlertid ikke vurdert på hvilken måte ekskludering av ressursperspektivene i Kvellos bok kan innvirke på og til og med stigmatisere omsorgsgivere, noe denne avhandlingen har et fokus på.

Helsedirektoratet har utarbeidet en rapport om kunnskap som foreligger om risiko og beskyttelsesfaktorer. De fant at kunnskaper om risiko og beskyttelsesfaktorer er nødvendig,

men ikke tilstrekkelig, og at kunnskap om risiko og beskyttelsesfaktorer må suppleres med kunnskap om tegn og signaler hos barnet omkring sin situasjon. De fant at Kvello vektlegger oppståtte risikofaktorer som det betydningsfulle (Helsedirektoratet, 2018, s. 47). Rapporten bekrefter langt på vei avhandlingens antagelser om mangel på nyanser i BVTs teoretiske grunnlag.

Kjær fant i sin undersøkelse at Kvello sitt begrepsbruk knyttet til risiko er upresist. Hun hevder at risikofaktorer er indikatorer som kan peke på et mulig negativt utfall, det er ikke gitt at det blir negativt utfall. Hun mener videre at fremstillingen av risikofaktorene kan skade barn (Kjær, 2019).

Nye studier viser at sjekklister og maler som er utarbeidet av Kvello for å effektivisere barneverntjenesten går på bekostning av et solidarisk arbeid, siden det ikke fører til bedre beslutninger (Heggedalsvik, Rød & Heggen, 2018). Bufdir fant i sin undersøkelse at sjekklister og maler utarbeidet av Kvello vektlegger i for stor grad risiko fremfor beskyttelse (Christiansen et al. 2019, s. 226).

Ejrnæs har funnet at vitenskapen i årevis har forsøkt å finne årsaker til problemer gjennom foreldrenes problemer. Han mener at forskningen som foreligger omkring sosial arv er skjev fordi det er svært mange som ikke utvikler problemer selv om foreldrene hadde problemer (Ejrnæs et al., 2004; Løntoft, 2019). I tillegg til disse studiene og rapportene finnes forskning på Kvello-modellens anvendelse i BVT fra Hennem (2014) og Grimen (2008).

Denne avhandlingen forsøker å finne svar på om det finnes en risiko-rasjonalitet i BVTs teorigrunnlag ved å se på diskursen i den utvalgte faglitteraturen. Ved å undersøke kunnskapen BVT lener seg på, kan vi begynne å forstå de sosiale konsekvensene en eventuell hegemonisk diskurs kan få, både i positiv og negativ forstand (Hennem, 2016, s. 134).

1.4 Problemorientert versus ressursorientert perspektiv

Da velferdsstaten påberopte seg et kollektivt ansvar for barnets utvikling, ble det et fokus i utviklingspsykologisk forskning på hva som kunne føre til risiko og skade for barn og unge (Liden, 2004, s. 200). Beskyttelsesfaktorer er forhold som demper risiko, som bidrar til f.eks å forhindre patologi ved belastninger. Begrepet viser til samme forståelse som ressursorienterte perspektiver, og går derfor inn under disse. Fokuset har blant annet gjort at vi i dag har større kunnskaper omkring risiko, men mindre kunnskaper omkring beskyttelse. Vi har dermed fått en bredere forståelse av et utsnitt av den sosiale virkeligheten.

Dette kan føre til at vi lener oss på en begrenset beskrivelse av virkeligheten som det objektivt sanne.

En rådende forestilling som er fremmet av en hegemonisk diskurs vil gjerne fremstå som selvsagt og ha forrang. Dette kan imidlertid føre til at den går på bekostning av andre forestillinger (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 60). Når beskyttelsesfaktorer er færre enn risikofaktorer, oppfyller ikke førstnevnte målbarhet, og det er nettopp målbarhet som vektlegges av NPMs ideologi (Berkel & Aa, 2012, s. 494). Avhandlingen spør om det kan være en årsakssammenheng mellom forskningens fokus på risiko og vektleggingen av nedarvede egenskaper som kan ha ført til et kunnskapssyn som domineres av risikotenkning. Spørsmålet avhandlingen stiller er om det finnes hegemoni i faglitteraturen som utelukker ressursorienterte perspektiver, og som dermed kunne være med å innsnevre BVTs kunnskapsfelt.

1.5 Forforståelse og forskningsprosess

Innenfor BVTs praksisfelt har jeg observert at foreldre som har opplevd omsorgssvikt i noen tilfeller blir betegnet som «en oppgitt sak» før tiltak blir iverksatt. Hjelpetiltak blir ikke prioritert der foreldre har erfart omsorgssvikt og eller mishandling. Observasjonene har fått meg til å spørre meg om perspektivet om den sosiale arven kan ha fått en for stor plass i BVT de senere årene, selv om observasjonene også kan ha vært situasjons- eller personbestemt. Min interesse ble imidlertid vekket: Ville det være mulig å finne observasjonene igjen, evt gjenspeilinger av dem, i faglitteraturen?

Min forforståelse vil ha en innflytelse på hvordan jeg ser materialet i denne oppgaven. Dette har jeg tatt hensyn til i valg av forskningsprosess, ved å gjøre bruk av blant annet Foucault sin forståelse av diskursiv formasjon. Belysning av en eventuelt hegemonisk diskurs i BVT vil sette et kritisk blick på tjenesten, og kan kartlegge hvordan språket kan binde subjektene til et handlingsrepertoar der andre betydninger og handlingsmuligheter utelukkes. En diskursanalyse kan bidra til nye vinkler om selvfølgeligheter, og kanskje føre til et mer eklektisk syn på virkeligheten, slik at beskyttelse og risikostyring vektet mer likt i faglitteraturen og i praksisfeltet. Avhandlingen forsøker å avdekke hvilke tankesett som har forrang i utviklingspsykologien og hvordan slike tankesett vil innvirke på andre tankesett innenfor den sosiale virkeligheten.

1.6 Problemstilling

På bakgrunn av det som hittil er skissert, har jeg valgt følgende problemstilling for oppgaven:

Hvilken diskurs er den rådende i barneverntjenestens fagbøker innenfor utviklingspsykologien, og hvilke konsekvenser kan en eventuell hegemonisk problemorientert diskurs ha på ressursorienterte diskurser?

2. Metode

2.1 Analyseredskap og metodevalg

Analysematerialet er hentet ut fra de to nevnte fagbøkene, og inneholder utelukkende tema fra utviklingspsykologi. Utdragene er plassert i et eget kapittel, kapittel 4. Etter presentasjonen av utvalget fra bøkene, analyseres og tolkes materialet i kapittel 5, og mulige konsekvenser av funnene blir også belyst der.

2.1.1 Vitenskapsteoretisk ståsted og valg av metode

Avhandlingen undersøker betydningsdannelses-prosessen i de to valgte fagbøkene. Et sosialkonstruktivistisk perspektiv blir benyttet for å analysere datamaterialet fordi det rammer inn problemstillingen på en hensiktsmessig måte. Perspektivet bidrar til å belyse mulige konsekvenser av en fastlagt betydning av den sosiale virkeligheten innenfor utviklingspsykologi.

Sosialkonstruktivisme anvendes som et perspektiv innen sosiologi og samfunnsfag. Det bygger på en forestilling om at kunnskap om verden aldri er objektiv sannhet (Berger & Luckmann, 2000, s. 9-18). Våre forestillinger om verden er bare tilgjengelige gjennom våre egenskapte kategorier, som igjen påvirker hva vi ser og hvordan vi handler (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 13). Det sosialkonstruktivistiske perspektivet fremholder at den forståelsen vi har tilgang til i den sosiale virkeligheten ble konstruert gjennom språket. Dette er i tråd med avhandlingens antagelse om at vår virkelighetsforståelse er konstruert gjennom diskursene (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 15). Sosiale strukturer består ifølge Laclau og Mouffe av politisk artikulasjon, som konstruerer både subjektet og forestillingen vi har av virkeligheten.

Meningsinnholdet i en hegemonisk diskurs vil være svært betydningsfull hvis det er tilfelle at virkeligheten konstrueres gjennom språket (Jørgensen & Phillips, 2019).

Av dette antas det at det er en sammenheng mellom kunnskap og sosial praksis. To ulike måter å se virkeligheten på vil føre til to forskjellige handlingsutfall, og begge vil med stor sannsynlighet få sosiale konsekvenser (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 14).

Analysen rammes inn av diskursteori fordi den egner seg til å gi konsise svar på problemstillingen. En diskurs defineres som en bestemt måte å tenke og snakke om et tema på i den sosiale virkeligheten (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 9). Diskursteori har redskaper som bidrar til en spesifikk og konsis analyse av fagbøkene og undersøker hvordan tekstene i dem er konstituert og sosialt konstruert for at de skal oppfattes som naturlige og objektive (Hitching, Nilsen & Veum 2011, s. 11). I en diskursanalyse veves teori og metode inn i ett og samme filosofiske fundament, og anvendes både som analytisk grep og som teoretisk fundament (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 12). I denne avhandlingen har jeg likevel valgt å presentere teorigrunnet i et eget kapittel, og deretter anvende den i analysen og tolkningen. Teorier om diskursene er utviklet av Laclau og Mouffe, og presenteres i verket *“Hegemony and Socialist Strategy”* (1985). Diskursanalyse og diskursteori innehar verktøy som kan legge grunnlag for konkrete analyser (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 61). Hegemoni er aktuelt å undersøke fordi et sentralt spørsmål for avhandlingen er om betydningsdannelsesprosessen i BVT på noen måte utelukker ressursfokuserede perspektiver ved en dominerende problemorientert diskurs. Det undres om en hegemonisk diskurs kunne føre til at ressursorienterte kunnskapssyn blir ekskludert når BVTs litteratur settes opp på høgskolens pensumlister.

Diskursteorien gir redskaper til analyser av det skrevne ord, hvilke mønstre som kommer frem og hvordan de arter seg, og hvordan de språklige mønstrene bidrar til å danne eller lukke betydningsfulle meningsmapper i en kontekst (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 34). Meningsmapper er en samling tegn og mønstre i en tekst som viser et utsnitt av virkeligheten. Metoden innebærer tolkning av tekst. Den gjør seg dermed bruk av hermeneutikk, som inngår i en kvalitativ studie (Dalland, 2012, s. 57). En diskursteoretisk tilnærming innebærer at datamaterialet gjennomgående guider oppgaven og analysen, ikke problemstillingen. Det er en åpen prosess som gradvis går dypere til verks, og slik tilføres ny og utvidet kunnskap (Hitching et al., 2011, s. 13). Det ble tatt stilling til om kritisk diskursanalyse skulle benyttes. Dette er en forestilling om at den sosiale praksisen ikke utelukkende består av diskurser, og setter søkelys på forandringsprosesser i sosiale og kulturelle fenomener (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 73). På bakgrunn av at fokuset for

analysen er den diskursive praksisen i faglitteraturen, ble kritisk diskursanalyse imidlertid ikke sett som relevant.

Det ble videre vurdert om diskurspsykologi ville være et egnet analyseverktøy. Denne undersøker individers konkrete bruk av diskursene i sosial interaksjon. Avhandlingen har ikke sitt søkelys på dette (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 105), videre bidrar perspektivet heller ikke i en analyse av kampen mellom diskursene, som er et hovedanliggende i avhandlingen. Av disse grunnene ble diskurspsykologi vurdert som mindre egnet.

Diskursteori gir et renere postmodernistisk uttrykk innenfor sosialkonstruktivisme enn kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi gjør, noe som anses tjenlig for avhandlingen. Enkelte redskaper innenfor kritisk diskursanalyse er likevel anvendt for ytterligere å belyse det mulige hegemoniet og konsekvenser det kunne få. Avhandlingen får slik sett et snev av et multiperspektiv, dette fordi Laclau og Mouffe har en mer uklar forståelse av fenomenene Faircloughs kaller “diskursorden” og “diskursiv formasjon”. Disse er vektlagt i henhold til Foucaults begrep “diskursorden”, og bidrar i avhandlingen til å belyse diskursene (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 70; Faircloughs, 1995). Analysen benytter likevel redskapet “flytende betegner” fordi dette redskapet gir en indikasjon på en diskursorden (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 154). Den type subjektkonstruksjon avhandlingen vektlegger, bygger på Laclau, Mouffe, Foucaults og Althusseres filosofiske fundament. Her konstrueres subjekter og sannhet av diskursene, og denne forståelsen anvendes for å belyse konsekvensene ved en hegemonisk diskurs (Jørgensen & Phillips, 2019). Laclau og Mouffe(1985) viser imidlertid til en mer åpen betydningsfastlegning ved subjektkonstruksjonen enn det Foucault gjør, ved at diskursene hele tiden kjemper ved siden av hverandre om retten til å definere sannhet (Laclau & Mouffe, 1985). I tillegg anses Althusseres struktur-marxistiske tilgang som et nyttig perspektiv, i det han forklarer hvordan akseptering av subjektkonstruksjonen hos subjektet skaper aksept for ideologier, slik at motstand så og si er umulig (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 22-25; Althusser, 1971). Dette er tanker som i utgangspunktet står i motsetning til diskursteori, perspektivet vurderes imidlertid som nyttig i avhandlingen fordi det bidrar til å belyse eventuelle konsekvenser av en hegemonisk diskurs.

2.1.2 Analyseredskaper, artikulasjon og kamp om hegemoni

Analyseredskapene innenfor diskursteorien forklarer hvordan diskurser er bygget opp. Kampen som foregår om virkelighetsforståelsen gjennom ulike diskurskonstruksjoner avdekkes. Artikulasjon som gjentas sørger for at en virkelighetsforståelse blir tatt for gitt, og

blir noe individene i samfunnet vil lene seg på og vil vektlegge. Laclau og Mouffe hevder at politikken i bunn og grunn er en kamp om hegemoni som alltid vil eksistere. Denne kampen vil være bestemmende for hvilke tankesett som er dominerende i et samfunnet i en gitt tidsperiode (Laclau & Mouffe, 1985). Det er først gjennom diskursive kamper at sosiale endringer kan bli en realitet, fordi det er i disse kampene forhandlingen foregår, om hvilken betydning og mening som skal ligge til grunn i virkelighetsforståelsen (Jørgensen & Phillips 1999, s. 47).

Laclau og Mouffe (1985) illustrerer den hegemoniske diskursen med et eksempel omkring forståelse av identitet. Forfatterne hevder at kjønnsidentitetene mann og kvinne er en sosial konstruksjon som ble etablert som gjeldende gjennom artikulasjon over tid. Kvinnene førte en kamp mot kjønnsidentitetene som resulterte i mange endringer i samfunnet. De nye artikulasjonene som kom til syne i kampen, skapte en ny politisk konstruksjon, nemlig likestilling.

Samenes rettigheter som urfolk er et annet eksempel på politisk artikulasjon. I 100 år, frem til 1950, foregikk en fornorskningsspolitikk (Zachariassen, 2016). På grunn av en kamp om diskurs, har politikken i dag heldigvis et annet fokus. I dag fremmes og vernes samenes rettigheter. Eksemplene illustrerer nødvendigheten av diskursive kamper for å frembringe sosiale endringer.

Artikulasjonene sørger for at individene former samfunnet. Dersom en alternativ artikulasjon kommer til syne, kan dette bidra til å endre eksisterende tankesett og erstatte dem med andre tankekonstruksjoner (Jørgensen & Phillips 1999, s. 45). For å kunne forstå aksepteringen av en dominerende diskurs i samfunnet, er det nødvendig å se nærmere på hvordan artikuleringen er utformet. Analysen undersøker derfor artikuleringen gjennom momentene i fagbøkene, og undersøker om det finnes en eventuell hegemonisk diskurs. Denne kunne igjen ha betydning for forståelsen av virkeligheten og påfølgende handlingsvalg.

Et analytisk spørsmål i denne sammenheng er om det i utviklingspsykologien foreligger en hegemonisk virkelighetsforståelse som er konstruert av BVTs faglitteratur, og om den kan ha hatt innvirkning på den statistiske veksten av omsorgsovertakelser. Hvis det er slik at de politiske artikulasjonene skaper samfunnet, vil ny artikulasjon i BVT kunne bidra i kampen for å endre et mulig deterministisk tankesett, og dermed kanskje redusere antallet omsorgsovertakelser i vår tid.

2.1.3 Analyseredskaper, betydning er kontingent

Laclau og Mouffe ser på sosiale strukturer som et vev av betydningsdannelser som resulterer i konstruksjoner av ulike kategorier i en gitt kontekst. Forståelsen av samfunnets konstruksjon hos Laclau og Mouffe bygger på en oppfatning om at den sosiale verden ikke har en fast struktur. Den faste strukturen av oppfatninger som foreligger i et samfunn er et resultat av de politiske diskursive kamper og prosesser innenfor en tidsperiode. I ethvert samfunn foreligger det forsøk på å fastlegge ulike betydninger, men de er likevel kontingente, som innebærer at de er åpne for ny tolkning. At betydning er kontingent fremkommer ikke bare gjennom en midlertidig lukking av meningsmapper i en kontekst, men også gjennom en objektiv fastleggelse av betydning. Dette bidrar til at vi enes, at vi tar noe for gitt som det objektivt sanne (Jørgensen & Phillips 1999, s. 64).

Analysen deler denne antagelsen, og fremholder at gjennom fagbøkene skapes en kontekst for den gjeldende diskursen i samtiden. I denne sammenheng blir redskapet “flytende betegner” aktuelt for analyse materialet. Den diskursorden som foreligger bidrar til å belyse hegemonien, det foreligger ingen fast betydning, men sammen forsøker diskursene å erobre en virkelighetskonstruksjon (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 154). Diskursteorien er et analyseredskap som gjør det mulig og analysere prosessene der fastleggelse av betydning har oppstått. De enkelte delene i avsnittet analyseres i den rekkefølgen de står i teksten, og på den måten avdekkes betydningsdannelsesprosessen i litteraturen. En diskurs som blir fremholdt som objektiv sannhet, dominerer en kontekst gjennom akseptering. Den vil resultere i at andre betydninger holdes nede av det gitte (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 21).

2.1.4 Analyseredskaper - moment, ekvivalenskjede, nodalpunkt og element

Et mønster av “momenter” sørger for å fylle et såkalt “nodalpunkt” med betydning i en kontekst. Prosessen som foregår blir i diskursteorien kalt “ekvivalenskjede” (Laclau og Mouffe, 1985). Mønsteret blir til gjennom en oppbygging i teksten kalt “artikulasjon”. Gjennom oppbyggingen av artikulasjonen, konstrueres tegnene, som gir en fastlagt betydning i en diskurs. Tegnene er det som kalles momenter, disse gir i sin tur den helhetlige betydningen i nodalpunktet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 36-47, 145). Når vi kan se ekvivalenskjeden, kan vi også se betydningsdannelsen sentrert midt i diskursen, nemlig nodalpunktet (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 37, 63; Laclau & Mouffe, 2014, s. 91).

Analyseredskapet vil sørge for at vi får øye på ekvivalenskjeden, som altså er bygget opp av en rekke momenter. Analysen forsøker å vise til konstruksjon av kunnskap gjennom det skrevne ord og gjennom momentenes innhold. Den helhetlige organiseringen i teksten av det skrevne, som innebærer at nodalpunktet fylles med betydning, skaper en ekvivalenskjede. Dette kalles den strukturerende totaliteten, og utgjør selve diskursen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 35-40; Laclau & Mouffe, 2014, s. 91).

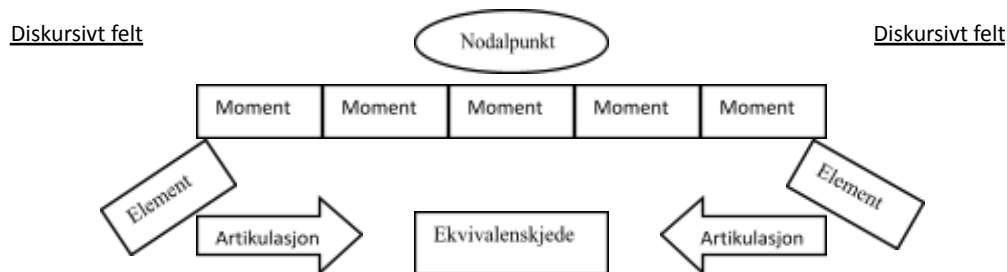
Senteret av diskursen forsøker å vise til en fastlagt betydning. Diskursen kan avdekkes ved å se på både nodalpunktet og momentene, fordi disse samlet utgjør betydningen. Momentene vil sørge for å redusere andre betydningsmapper. Momentene er fastlagte tegn og mønster i teksten og utelukker dermed annen betydning (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 36-47, 145). Betydning som utelukkes, er med på å understreke og tydeliggjøre det som regnes av verdi. Det analytiske verktøyet innebærer nettopp derfor å se på det som blir ekskludert, for slik å oppdage det som blir ansett som det betydningsfulle. Dette kan være artikulasjon, elementer som ligger i det diskursive feltet, men utenfor selve diskursen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 37). Elementer er artikulasjon som utelukkes eller ikke aksepteres av momentene, elementene utgjør derfor en sum av det diskursive felt, som er andre synsvinkler, eller måter, å fylle et nodalpunkt på. Dette betyr at elementene ikke er artikulert inn i diskursen som momenter (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 38). Det er likevel ulike måter å se en betydningsdannelse på. Nodalpunkt og momenter som eksisterer i teksten kan andre tolke annerledes. Det er derfor viktig å påpeke at det som belyses som nodalpunkt og moment i analysen er egen tolkning.

Den diskursorden som er valgt har mer likhetstrekk med det Foucault kaller for diskursiv formasjon, den viser hvordan de ulike diskursene innenfor utviklingspsykologi kjemper om plassen (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 38). Analyse materialet fra de to fagbøkene behandles ved hjelp av Foucaults diskursorden. Den diskursive formasjonen blir vektlagt fordi den tydeliggjør spillet mellom flere diskurser, og setter søkelyset på hvordan de ulike diskursene innenfor utviklingspsykologi kjemper om å fylle nodalpunktet med sin mening (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 38, 151).

2.1.5 Figur 1 Tom modell

For enklere å kunne oppdage og forstå artikulasjonen og meningsskapingen i fagbøkens diskurs, er det laget en modell. Det var ønskelig å skape en så åpen

forskningsprosess at leseren kunne ta del i den, og med egen refleksjon selv ta i bruk modellen for å vurdere momenter, elementer, ekvivalenskjede og nodalpunkt. Av denne grunn er det satt inn en tom modell her. Utfylte modeller basert på analysen, figur 2 og 3, er satt inn under “Analyse og tolkning”.

2.2 Fagbøker som analysemateriale

Fagbøker skal gi innsikt om kunnskap og forståelse innen et felt, og tekstene vil få konsekvenser i det sosiale liv gjennom yrkesutøvelsen (Dalland, 2012, s. 50). Det kan derfor være av betydning å se nærmere på tekstene i fagbøkene.

Noe av målsettingen i samfunnsvitenskapelig forskning er å tilføre ny kunnskap som vil bidra til større innsikt omkring den sosiale virkeligheten (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 185; Järvinen & Mik-Meyer, 2005, s. 35). Avhandlingen tar for seg å vise en eventuelt hegemonisk diskurs innenfor utviklingspsykologi i BVTs faglitteratur, derfor ble det naturlig å se på fagbøkene som har vært mest anvendt ved barnevernslinjen på høyskolene og universitetene i Norge.

Fagbøkene ble valgt ut etter grundig gjennomgang av litteraturlistene i alle emner fra første til tredje året av bachelor-utdanningsløpet på alle skolene, tolv skoler i alt. Fagbøkene som ble funnet igjen i flere emner på litteraturlistene i de tre foregående årene ble valgt ut for analysen. Diskursanalysen dekker utvalgte kapitler i følgende to fagbøkene:

“Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid”, (Bunkholdt og Kvaran, 2015)

“Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner”, (Kvello 2015)

Fagboken “Barn i risiko” har en sentral plass i barnevernsfeltet, både faglig og praktisk fordi de teoriene Kvello i særlig grad benytter, spesielt teorien om tilknytning, har hatt en enorm påvirkning på BVT (Kvello, 2015). Boken ser ut til å kanskje ha hatt større

påvirkning på praksisfeltet enn på utdanningsinstitusjonene foreløpig, fordi boken ikke er representert på alle skolene med bachelor i barnevern, men den er likevel representert i større antall enn andre fagbøker ved ni av tolv skoler (henvisninger i referanseliste). I tillegg anvendes boken på masternivå og i etterutdanningene.

Fagboken “Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid” gir innblikk i samtlige essensielle tema i BVT, og kan derfor betraktes som et slags leksikon for barnevernspedagoger. Med en slik bredde mener jeg at boken er en pålitelig kilde for BVTs fagfelt. Boken anvendes på alle skolene som tilbyr bachelor i barnevern, tolv av tolv, og dette gir derfor troverdighet med tanke på avhandlingens problemstilling.

Analysen har ved bruk av diskurst teori satt søkelyset på tegn og uttrykk i tekstene som kunne skape mønster, og eventuelt føre til at det som hevdes blir forstått som det objektivt sanne. Bøkene retter seg vesentlig inn mot det diskursive landskapet, og berører den diskursive kampen som har foregått i BVT de senere årene innenfor utviklingspsykologi. Det er kampen som foregår gjennom faglige og politiske diskusjoner knyttet til det biologiske prinsipp versus barnets tilknytning som er et særlig fokus i avhandlingen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29).

2.3 Metodisk fremgangsmåte

For å begynne å få tak på hvilken diskurs som kunne ha fått en hegemonisk plass i BVT, var første steg å gå systematisk gjennom de to utvalgte fagbøkene. I starten var det en åpen prosess der ulike innfallsvinkler ble sett på, med den hensikt for å kunne vurdere hvilke kunnskapskonstruksjoner som var mest aktuelle for analysen. Fagbøkene ble gjennomgått flere ganger, for å hindre at bøkene ble forstått kun ut fra mønstrene som ble oppdaget ved de første lesningene. Forberedelsen av analysen tok hensyn til valg av metode fra begynnelsen av, fordi diskursanalyse begynner bredt for så å snevres inn. Problemstillingen ble derfor tidlig i prosessen presisert ved tema, og ferdigstilt senere.

Etter grundige gjennomganger av analyse materialet fra fagbøkene, ble det tydelig hva som syntes å være bærebjelken i BVTs fagområde, nemlig utviklingspsykologien. For å undersøke om det kunne være en diskurs innenfor utviklingspsykologien som hadde fått en hegemonisk plass i fagbøkene ble veven av betydningsdannelser til diskursen om utviklingspsykologien analysert.

2.4 Validitet og reliabilitet

Den åpne forskningsprosessen bidrar til å ivareta en reliabilitet og validitet. Med tanke på vitenskapsteoretiske ståsted var det ønskelig å forhindre at forskningen i altfor stor grad ble farget av forskerens briller. Av denne grunn ble det valgt å legge større vekt på tolkning og analyse enn på diskusjon. Forskningsprosessen skal avdekke svakheter og styrker ved avhandlingen med tanke på reliabilitet, validitet og etiske overveielser.

Egen forforståelse har blitt presentert i innledningen som bidrar til en åpenhet om mulig bias i avhandlingen. Diskursanalyse inngår i kvalitativ metode der validitet og reliabilitet er kriterier som kan være vanskelig å oppfylle fordi forskeren tar utgangspunkt i tekst som er utfordrende å kontrollere. Tolkninger av tekstene er farget av personlige, historiske og teoretiske preferanser. Det kan derfor være vanskelig å vurdere analyse materialet objektivt (Dalland, 2012, s. 120). Det overnevnte er en svakhet i forskningen, men oppmerksomhet omkring forholdet vil likevel kunne bidra til en større grad av objektivitet.

I analyse materialet vises det gjennomgående til kilder, med sidehenvisninger. Kildehenvisningene gjør tolkningene åpne for argumentasjon og kontroll, noe som styrker reliabiliteten og validiteten i avhandlingen. Analyse av fagbøker fremfor intervju viser slik sett til en styrke for avhandlingen, fordi funnene er enklere å etterprøve. Gjennomgangen av analyse materialet kan være farget av forskerens tolkninger, til tross for at fagbøkene er forsøkt gjenspeilet i henhold til forfatterens intensjoner. Ved bearbeiding kan detaljer mistes på veien, dette kan svekke reliabiliteten ved analyse materialet. For å motvirke svekkelse, har jeg flere steder benyttet sitater og mer eller mindre ord for ord gjenfortellinger.

Gyldigheten som ligger til grunn for funnene hviler i stor grad på at jeg benytter gjentakende utsagn i fagbøkene. Funnene peker ut en diskurs som kan ha fått en hegemonisk plass, og dette bidrar til å understøtte tolkningene, og styrker konklusjonenes troverdighet. Representativiteten ved fagbøkene ivaretar og styrker gyldigheten av forskningen. På den annen side, når analysen bare består av to fagbøker kan det resultere i en svekket validitet ved forskningsresultatene. Det ble ansett som mer hensiktsmessig med en større analyse for å troverdig avdekke en hegemonisk diskurs. En grundig analyse av flere fagbøker ville imidlertid vært vanskelig å gjennomføre med begrensningene satt for denne avhandlingen, og dette reduserer i noen grad nevnte svakhet.

For å unngå at analysen skulle farge analysemateriale på noen måte, ble det valgt å plassere tolkning etter analysemateriale i et eget kapittel. Skillet mellom kapitlene kan til tross for en eventuell tyngre lesning være en styrke for avhandlingen ved at analysemateriale kan vurderes separat av leseren, og vi håper dermed å unngå misforståelser og ivareta intersubjektiviteten for avhandlingen i større grad.

2.5 Etiske overveielser og avgrensning

I forbindelse med etiske overveielser er ikke prosjektet meldt inn til NSD fordi studien ikke innehar sensitive dataopplysninger. I det følgende går jeg inn på avgrensninger av oppgaven.

Diskursteorien fremholder at betydning er kontingent, det vil si at det alltid kan eksistere andre betydningsmuligheter (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 35-39). Dette krever at forskeren er transparent, forskeren må kunne dokumentere hva som utgjør en eventuell betydningsfastleggelse, hvordan denne har kommet til syne og hvilke avveininger som er tatt underveis (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 148-150). Dette vil ivareta intersubjektiviteten, det vil si åpenhet for andres argumentasjon og vurderinger (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 113; Risjord, 2014, s. 24, 62). Forskeren er selv bidragsyter i konstruksjon og opprettholdelse av eksisterende konstruksjon (Risjord, 2014, s. 24, 62). For å ivareta intersubjektiviteten, viser avhandlingen til avgrensning i innledningen som anbefalt. Det ble valgt en tungvint, men åpen forskningsprosess, i den hensikt å unngå et skjevt utvalg av materialet. Den åpne prosessen gjorde at analysemateriale i starten var stort. Det ble valgt å utelate forfatterens (Kvellido's), gjennomgang av vektleggingen av evidensbasert forskning.

Utviklingspsykologien er en vid fagdisiplin, og den nødvendige avgrensingsprosessen krevde refleksjon over tid, sammen med etiske avveielser. Utviklingspsykologiens praktiske side ble valgt bort. Valget av metode bidro til å utelukke denne, for diskursteori har fokus på diskursive praksiser. Denne rene avgrensningen av materialet menes å bidra til validitet i avhandlingen.

For å kunne dokumentere troverdig hvilken diskurs som har en hegemonisk plass, var det relevant å belyse faktorer som fremmer eller forringer utviklingen hos barnet. Det ble derfor tatt stilling til hvilke sider av utviklingspsykologien som skulle vektlegges. I analysemateriale presenteres stoffet i den rekkefølge fagbøkene har valgt.

Det ble valgt å gå inn i problemområdene psykisk sykdom, parentifisering, omsorgssvikt og fysisk og psykisk mishandling. Etske hensyn ble overveid i denne sammenheng. Problemområdene Rusmisbruk, fattigdom og overgrep ble valgt bort, boken "Barn i risiko" tok for seg disse i et eget kapittel, kapittel 6 og 8, slik at det ble en ren avgrensning. I Boken "Kunnskap og kompetanse" er deler av kapittel 6 utelatt som berører ovennevnte problematikk. Begrensningen er likevel uheldig siden fattigdom, seksuelle overgrep og rusmiddelmisbruk kunne belyst en eventuelt hegemonisk diskurs med tanke på at disse områdene stiller likt med de andre i forhold til sammenstilling av miljøfaktorer og genetiske faktorer. Disse problemområdene belyser også viktigheten av egen oppvekst og viser til årsaksforklaringer rundt problematikken gjennom en generasjonsoverføring. Utelukkelsen svekker derfor validiteten ved analyse materialet. Der overgrep likevel hentes frem i teksten, demonstrerer problemområdet imidlertid teoriens analytiske grep, der "elementer", som i utgangspunktet er ekskludert, når de hentes frem nettopp er med å kaste lys på hegemonien i diskursen.

I undersøkelsene av betydningsdannelses-prosessen er betydningsmappene ikke fastlåste. Forestillingen sammen med analyseredskapene bidrar til selvrefleksjon og dette er en styrke for avhandlingen. For å få tak i konstruksjonen i teksten, er det avgjørende å reflektere over egne tatt for gitt-heter. Håpet er at dette bidrar til en noe mer nøytral fremstilling. Epistemiske- og ikke-epistemiske verdier vil imidlertid også influere på forskningen (Risjord, 2014), og det vil ikke være mulig å være fullstendig transparent og nøytral i sin fremstilling.

Ved å forske på utviklingspsykologien og belyse hvordan et problemorientert perspektiv påvirker ressursorienterte perspektiver vil eksisterende konstruksjoner bli opprettholdt. Konstruksjonen som fremkommer bidrar til å ytterligere stigmatisere sårbare grupper i samfunnet som avvikere og uegnede omsorgsgivere, ved nettopp å belyse problematikken. Belysningen av konstruksjonen kan bidra til å forsterke den hegemoniske diskursen, noe som er i strid med avhandlingens formål. Den subjektkonstruksjonen som belyses i tolkningen hentes fra materiale fra begge fagbøkene.

Gjennomgående i analyse materialet er sjekklister og maler utelatt fordi disse er konkret rettet mot praktikerne som et arbeidsverktøy i BVT. De er likevel nevnt i tolkningen i forbindelse med subjektivering.

3. Analysemateriale utvalgt fra boken “Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid”

3.1 Kapittel 1 og 2

I kapittel 1 henviser forfatterne til Barne- og likestillingsdepartementets føring om at *utviklingsstøttende tilknytning* skal ha forrang over *biologisk prinsipp*. De hevder dette er fordi:

«(...) Samspillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barns utvikling og fungering at det må tillegges avgjørende vekt (...)» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30).

Konteksten viser til prinsippene som vektlegges i BVT, og til debatten om biologisk prinsipp versus utviklingsstøttende tilknytning. Det overnevnte sitatet er knyttet til utviklingsstøttende tilknytning, noe forfatterne vektlegger (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29).

I Kapittel 2 presenteres et større historisk tilbakeblikk på utviklingspsykologien, og det ytres at utviklingspsykologien tidligere var *deterministisk* anlagt. Hovedtema som utdypes er at de psykologiske og sosiologiske retningene legger en ulik vekt på synet på barnet som aktiv aktør og bidragsyter i egen utvikling. Forfatterne hevder at det i dag er behov for en bredere forståelse av synet på barnets utvikling, et som kan kombinere både individ og samfunn (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 44).

3.2 Kapittel 3

3.2.1 Modeller for å forstå barns utvikling

Forfatterne hevder at innen utviklingspsykologi presenteres mange forhold som påvirker barnets utvikling, de mener derfor at BVT bør ta utgangspunkt i utviklingspsykologiens modeller (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 54).

Begrepene *mestring* og *kompetanse* er de første perspektivene som presenteres. Bunkholdt og Kvaran anser begrepene som nyttige arbeidsverktøy i arbeidet med barn og familier, og tar med vurderinger og beskrivelser av barns utviklingsmiljø og omsorgsgiveres *omsorgskompetanse*. De hevder begrepene er en livsløpsmodell, fordi den begriper individets evne til å nyttiggjøre seg av personlige ressurser på hensiktsmessige måter i ulike situasjoner. Bunkholdt og Kvaran plasserer kompetanse og mestringsbegrepene inn i den Salutogene modellen, utarbeidet av Aaron Antonovsky. Salutogenese er et begrep Antonovsky (1987)

benyttet for å beskrive hva som gjør mennesker friske, i motsetning til patogenese, som beskriver hva som gjør oss syke. Ved hjelp av begrepet som påvirker sykdomsløpet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 55). De faktorene innenfor det salutogene perspektivet som beskrives som betydningsfulle ved belastninger, *motstandsressursene*, hevdes å være individets oppfatning av belastningen og personens tro på en løsning. Bunkholdt og Kvaran hevder at opplevelsen av sammenheng og *mening* i en belastende situasjon utvikles ved erfaringen at egen kompetanse er tilstrekkelig. Det hevdes at denne kompetansen innebærer medfødte disposisjoner, her refereres det til *tilknytning*, og erfaring av egen kompetanse. Antonovskys definisjon av *generelle motstandsressurser* tas frem: Flere *gode erfaringer* som gjentar seg (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 56).

3.2.2 Selvbilde og egenverd

Bunkholdt og Kvaran hevder at mestringserfaringene vi tilegner oss påvirker *selvbildet* i form av forventninger og forestillinger, og at det har et følelsesaspekt ved seg. Selvbildet defineres som et styringssystem, fordi tolkninger, forventninger og forestillinger påvirker vår oppfattelse, som i sin tur påvirker adferd. Et negativt selvbilde hevdes å kunne resultere i utrygghet, selvforakt og resignasjon:

«Dannelsen av selvbildet starter samtidig med at det oppstår samspill mellom barn og omsorgsgivere (...). Selvbildet i den første tiden av livet er et resultat av opplevd omsorg, særlig i tilknytningsprosessen» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57-58).

Teksten utdyper videre at forestillingene, forventningene og følelsene i selvbildet hos barnet har spedbarnet tatt opp i seg gjennom *omsorgskvaliteten* det mottok i *samspillet*. I dette henseendet henvises det til Bowlbys (1996) *indre arbeidsmodell*. Bunkholdt og Kvaran hevder at erfaringene blir som avtrykk i selvbildet ved at de vises i adferd og tankesett på kort og lengre sikt, i form av reaksjoner. Samtidig hevder de at utviklingen av selvbildet og egenverdet er pågående. Det avsluttes ikke i barndommen, men fortsetter i voksenlivet:

«Selvbildet er ikke en stabil størrelse (...) (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 58).

De hevder at når en person har opparbeidet mange gode erfaringer på egen kompetanse fører dette til motstandsdyktighet ved belastninger som skuffelser. Slik kan vedkommende greie å hente seg inn igjen. Bunkholdt og Kvaran hevder at dersom et individ opplever alvorlige og varige belastninger, blir selvbildet og egenverdet negativt påvirket. Dette hevdes å resultere i ekstra sårbarhet for belastninger. Teksten utdyper dette ved å hevde

at barn som har opparbeidet seg få mestringserfaringer har tendenser til å lett gi opp samtidig som de har en negativ holdning og en provoserende adferd overfor andre. Det hevdes at reaksjonene fra omgivelsene, som naturlig nok da blir negative, bidrar til å bekrefte de eksisterende negative forventningene. Dette defineres i psykologien som *selvoppfyllende profetier* (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 59).

3.2.3 Kompetanselinjene - fokus i observasjon av barn

Teksten beskriver utviklingspsykologiens fire kompetanselinjer: *Kognitiv kompetanse*, *sosial kompetanse* og *følelsesmessige kompetanse* hentes frem her. Det hevdes at den kognitive utviklingen innebærer blant annet språk, hukommelse, konsentrasjon, logisk tenkning, læring av erfaring, og å kunne vurdere. Forfatterne forklarer at sosial kompetanse er evnen å kunne overholde normer og regler i sosialt samspill, det å ha *selvkontroll*. *Prososial atferd* inngår i sosial kompetanse og innebærer hensynsfullhet, ta initiativ overfor andre, oppmuntre, og å være samarbeidsvillig. Selvkontroll beskrives som evne til å utsette egne behov i samspill med andre. Det hevdes at evnen til å ha et balansert forhold til å være nær, avhengig og selvstendig inngår i den følelsesmessige kompetansen:

«Når vi kaller tilknytning for overordnet viktig, er det fordi tilknytningsmønstre påvirker mye annen utvikling» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 60).

I følge Bunkholdt og Kvaran er *empati* reaksjoner ved følelser og atferd. De hevder empati innebærer tankemessige vurderinger, og er kognitiv, følelsesmessig og sosial kompetanse:

«Grunnlaget for empati legges i løpet av tilknytningsprosessen (...)» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 61).

3.2.4 Resiliens

Resiliens beskrives av forfatterne som en prososial psykososial fungeringsevne. Barnet, til tross for risikofylte oppvekstvilkår, utvikler ikke patologi. Resiliens beskrives som å kunne fungere normalt under unormale omstendigheter:

«For barn som lever i omsorgssvikt, betyr resiliens at de kan opprettholde en akseptabel fungering til tross for dårlig vilkår over tid» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 61).

Forfatterne tar frem forskning som har avdekket *risikoforhold* knyttet til barnets utvikling. Risikoforholdene menes å være medfødte disposisjoner hos barnet, som

temperament og funksjonshemninger. Videre hevder forfatterne at dersom *omsorgsgiveren* i oppveksten har hatt et miljø med *fattigdom, omsorgssvikt, vold, mangelfull eller feil grensesetting, patologi og rusmiddelbruk* er dette også forbundet med *risiko*. Det kommer frem av teksten at resiliensforskningen har fulgt barnets utvikling ved ovennevnte risikoforhold, med søkelys på faktorer som utvikler motstandsressurser (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 62).

Forhold som utvikler resiliens ved omsorgsgivernes eksempelvis rusmiddelbruk eller patologi, hevdes å være: Tilgang til annen stabil voksen person innad eller utenfor familien, gode vennsrelasjoner samt fritidsaktiviteter. Bunkholdt og Kvaran hevder at barnet da har mulighet til å øke sin sosiale kompetanse ved læring på andre arenaer, og slik kunne utvikle selvtillit. *Beskyttelsesfaktorene* som forskningen fant hos barn med resiliens og omsorgsgiverne deres, samt kjennetegn ved oppvekstmiljøet i hjem med alkoholmisbruk hos omsorgsgiverne, vies liten plass:

«Her skal vi bare se på noen få av kjennetegnene hos begge parter» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 62)

Bunkholdt og Kvaran viser til at barna som utviklet resiliens med alkoholmisbrukende omsorgsgivere, hadde hatt tilgang på mye og god omsorg tidlig i barndommen. De hevder videre at de ikke fikk søsken i de to første leveårene, ikke opplevde krangling eller konflikter i småbarnsalderen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 62). I tillegg hadde barna *iboende egenskaper* som lett temperament, de var positive og glade, som utløste positiv respons fra omsorgsgiverne. Barna hadde gjennomsnittlig intelligens, i tillegg til at de hadde sterke ønsker om å skape et bedre liv for seg selv, i motsetning til hva foreldrene hadde (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 63). Bunkholdt og Kvaran hevder at barna hadde et godt selvbilde og tiltro til egen kompetanse. Det fremkommer at utviklingen av resiliens beror på samspill mellom flere faktorer omkring barnet, at det ikke har å gjøre med barnets egne kjennetegn (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 63).

3.3 Kapittel 4

3.3.1 Utviklingsstøttende tilknytning, tilknytningsteori og psykologi

Forfatterne kommer kort tilbake til den faglige debatten om de to prinsippene biologisk prinsipp og tilknytning. Prinsippet tilknytning vies stor plass og har flere overskrifter knyttet til seg. Vektleggingen av tilknytningsprinsippet understøttes ved

henvisning til FNs barnekonvensjon, og ved NOU 2012: 5: “Bedre beskyttelse av barns utvikling -ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet” (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 66-70).

Bunkholdt og Kvaran hevder at begrepet utviklingsstøttende tilknytning ligger til grunn for tilknytningspsykologien. Begrepet har sin opprinnelse gjennom forskeren John Bowlby (1996). Dagens forståelse av tilknytningspsykologien hevdes å være gjennom *transaksjonsmodellen*, som innehar et aktørperspektiv der barnet selv er bidragsyter til sin utvikling. Det kommer frem en forståelse om at barna kan påvirke egne omgivelser som ved utløsning av respondering fra omsorgsgiverne sine. Dagens syn på barnets utvikling hevdes å ses i samspill mellom biologiske betingede forhold i barnet, dets sårbarhet og robusthet ved f.eks. prematuritet og barnets erfaringer i miljøet som f.eks. omsorgssvikt eller gode oppvekstvilkår (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 70-71). Bunkholdt og Kvaran understøtter utviklingsfremmende og utviklingshemmende utvikling ved å henvise til Braarud:

«Braarud beskriver omsorgsgiverne som den «Overordnede økologi» i barnets utvikling, og dermed at det er kvaliteten på den omsorgen de kan gi, som er sterkt bestemmende for utviklingen» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 71; NOU 2012:5).

Bunkholdt og Kvaran henviser videre til Bowlby (1996), som hevdet at det avgjørende for barnets utvikling var en stabil og kontinuerlig relasjon til en *omsorgsgiver* som ikke nødvendigvis må være biologisk mor eller far. Det kommer frem av konteksten at Bowlby hevdet at fravær av en slik relasjon kan resultere i store, og av og til uopprettelige helseskader. Forfatterne hevder at hovedessensen i tilknytningsteorien er at barnet utvikler seg gjennom en fast, trygg, stabil, responderende, og følsom omsorgsperson som ivaretar barnets behov og ønsker, og bidrar til at barnet blir sett og forstått. De *samspillserfaringene* barnet opparbeider tidlig sammen med sin omsorgsgiver, er samlet sett det Bowlby kaller for begrepet indre arbeidsmodell. Bunkholdt og Kvaran tar i denne sammenheng frem egen fremstilling av selvbildet, og knytter dette opp til begrepet.

Bunkholdt og Kvaran hevder at opparbeiding av mange gode erfaringer i den indre arbeidsmodellen ved god omsorg resulterer i tillit til andre og et egenverd som tilsier at en fortjener omsorg og omtanke fra andre. I motsatt utfall resulterer dårlig omsorg over tid i tvil på eget verd og mistillit til at andre bryr seg om en, mener de. De hevder at erfaringene enten ved en god eller ved en dårlig indre arbeidsmodell resulterer i reaksjoner overfor ulike relasjoner og omgivelser, og at forventningene til andre, som ligger i erfaringene fra den indre

arbeidsmodellen påvirker barnets atferd. I følge Bunkholdt og Kvaran blir en dårlig eller en god indre arbeidsmodell stadig bekreftet i interaksjon med andre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 71).

Bunkholdt og Kvaran mener at den indre arbeidsmodellen begynner sin utvikling i barnet samtidig med begynnelsen av samspillet med omsorgsgiver, og at den er etablert når barnet er to år gammelt. Samtidig hevder de at:

**«Det er viktig å vite at en indre arbeidsmodell ikke er låst fast, men kan endres»
(Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72).**

En godt etablert arbeidsmodell er utfordrende å endre fordi reaksjonene hos barnet automatiseres, som i sin tur stadig bekrefter eksisterende arbeidsmodell, hevder de. Den ovennevnte uttalelsen understøttes ved å henvise til nevrovitenskap, dette utdypes ikke i teksten.

Det henvises i konteksten til Mary Ainsworth (1970), som utarbeidet ABCD-modellen. Dette er et redskap for å klassifisere barnets tilknytningskvaliteter. Forfatterne forklarer hvordan Ainsworth videreutviklet Bowlbys arbeid, slik at tilknytningskvaliteten den *desorganiserte* (D) på et senere tidspunkt ble innlemmet i modellen. Forfatterne hevder at *den utrygge, organiserte tilknytningen* (A), *trygg* (B), *ambivalent* (C), og *desorganisert* (D) er alle tilknytningskvaliteter som forklarer og omfatter barnets *relasjonskompetanse*, altså evnen til å knytte seg til andre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72). De hevder i konteksten at det er samspillet mellom barn og omsorgsgivere ved småbarnsalderen som avgjør tilknytningskvaliteten hos barnet. De barna som har trygg tilknytning (B) beskrives ved å ha hatt tilgjengelige, kontinuerlig kjærlige, *sensitive*, tolerante, regulerende og responderende omsorgspersoner. Det sies i konteksten at dette resulterer i at barnet blir forstått, samt opplever trygghet med å bli ivaretatt. I tillegg til dette hevdes det at barna også opparbeider seg en relasjonskompetanse slik at de senere vil kunne regulere egne følelser. Det hevdes at omsorgsgivere som er uforutsigbare ved sin tilgjengelighet og sensitivitet overfor barnet, sørger for at barnet utvikler en utrygg, ambivalent tilknytning (Ibid). Det ytres videre at omsorgsgivere som ignorerer, er likegyldig, latterliggjør samt undervurderer barnet, sørger for at barnet utvikler en utrygg, engstelig og unnvikende tilknytning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73). Det fremkommer at barna med unnvikende, organisert tilknytningskvalitet ikke har opparbeidet seg en relasjonskompetanse samt fått nødvendig utviklingsstøtte. Bunkholdt og Kvaran hevder at barnets organisering av strategier

for å skaffe seg trygghet er basert på det samspillet barnet erfarer. Det kommer frem av konteksten at omsorgsgivere som er følelsesmessig utilgjengelig samtidig som de er uforutsigbare, truende eller opptrer truet får barn som utvikler en *desorganisert* tilknytningskvalitet. Bunkholdt og Kvaran hevder at disse barna har vært vitne til eller har vært utsatt for vold og andre overgrep, og at de ikke har strategier for å skape trygghet. Det fremkommer at de ikke har fått nødvendig utviklingsstøtte og har dårlig relasjonskompetanse. Barna kan i tillegg utvikle en udiskriminerende adferd ved å søke omsorg hos fremmede (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73).

Analysematerialet konsentreres omkring hva forfatterne hevder danner de ulike tilknytningskvalitetene:

3.3.2 Mentalisering

Bunkholdt og Kvaran henviser til Fonagy (2002) som hevder at *mentalisering* handler om å ha fokus, oppmerksomhet, samt fortolke det komplekse samspillet av indre og ytre forhold. Mentalisering hevdes å være avgjørende for å begripe mening i utsagn, emosjoner og atferd, hos en selv og andre. Mentaliseringsferdighetene ved forestillingen om indre tilstander hevdes å gjøre individer i stand til prososial atferd, oppleve tilhørighet og selvstendighet. Bunkholdt og Kvaran mener derfor at mentalisering er en avgjørende faktor hos omsorgsgiveren når det gjelder samspill med barn. Det kommer frem av konteksten at mentaliseringsferdigheter hos omsorgsgiveren er fundamentet ved utviklingen av en trygg tilknytning hos barnet, og blir derfor koblet til begrepet utviklingsstøttende tilknytning. Bunkholdt og Kvaran hevder at dersom barnet erfarer en omsorgsgiver med en uforutsigbar eller dårlig mentalisering i barnets tilknytningsprosess, får barnet en dårlig utviklingsstøtte og utvikler tilknytningsforstyrrelser. De hevder at omsorgsgiverens mentaliseringsferdigheter er avgjørende for at barnet opplever en selvstendig identitet adskilt fra andre. Bunkholdt og Kvaran ytrer at mentalisering er en forutsetning for god sosial fungering og er avgjørende for konstruktivt samspill hele livet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 74).

3.3.3 Tilknytningskvalitet og psykisk helse

Det kommer frem av teksten at barn som får god utviklingsstøtte har mindre sannsynlighet for å senere utvikle psykisk sykdom, ved at trygg tilknytning sikrer dets utviklingsområder. Barn med trygg tilknytning hevdes å få en utvikling som innebærer opplevelsen av høyt egenverd, mestring og tilgang på gode relasjoner. Det beskrives i teksten at barn som har en trygg tilknytning oppfattes som flinke, empatiske og samarbeidsvillige, og

at disse barna vil etter hvert utvikle høy sosial kompetanse. Bunkholdt og Kvaran hevder at barn med utrygg tilknytning står dårligere stilt, og at desorganisert tilknytning har høyest forekomst av dårlig psykisk helse, lavt egenverd og dårlig kognitiv utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 75). Samtidig hevder de at:

«Det gjelder for tilknytningsmønstre som for indre arbeidsmodeller at de ikke er så fastlåst at de ikke kan endres, gitt tilstrekkelig tidlig hjelp og adekvat hjelp» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 77).

Det hevdes at gjentakende bekreftelser på den innarbeidede indre arbeidsmodell over tid er svært krevende å reversere (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 77). Bunkholdt og Kvaran referere i denne sammenheng med kritikk av Blindheims tilknytningsteori (2012):

«(...) Små barn som lever under langvarig stress og angst, får varige neurobiologiske og psykologiske skader» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 79; Blindheim, 2012).

Det vises til flere studier som dokumenterer at det foreligger en *generasjonsoverføring* av omsorgskvaliteten. Bunkholdt og Kvaran utdyper generasjonsoverføringen ved flere ytringer om omsorgsgivere som selv har erfart omsorgssvikt:

«Den sosiale arven, eller deprivasjonssyklus, er et dokumentert faktum» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 79).

Teksten viser til kritikk av tilknytningsteorien, denne vektlegges imidlertid ikke av forfatterne, og hentes derfor ikke frem i analysematerialet.

3.3.4 Tidlig tilknytning og hjernens utvikling

Bunkholdt og Kvaran peker på at nevrovitenskapen bidrar til kunnskap om *hjernens utvikling* hos barn som utsettes for omsorgssvikt. Den viser at erfaringer fra det psykologiske oppvekstmiljøet har påvirkning på hjernen. Forfatterne hevder at det å leve i vedvarende stress, som ofte henger sammen med omsorgssvikt, forringer hjernens normale utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 80). Bunkholdt og Kvaran utdyper at menneskets hjerne er bruksavhengig:

«Det betyr at hjernen utvikler seg også som resultat av de erfaringene barn gjør- på godt og ondt» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 81).

Det fremkommer at hjernens utvikling foregår i en bestemt rekkefølge, fra primitive til høyere aktiviteter. Bunkholdt og Kvaran hevder at erfaringene som skjer tidlig har en større påvirkningskraft på de primitive delene i hjernen. De hevder at desto yngre barnet er ved psykologiske erfaringer, desto større skade. De hevder at disse kjennetegnene i strukturene er vanskelig å reversere:

«Det er også slik at utviklingen av de tidlige delene av hjernen i sin tur påvirker utviklingen av de mer høytstående delene- på godt og ondt» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 81).

Utviklingen av hippocampus forringes ved kronisk stress og hippocampus er mindre hos individer som har erfart alvorlige traumer, skriver forfatterne videre. Utviklingen av de primitive delene lagrer forventningsskjemaer utfra sosiale erfaringer på farer og det som ikke er farlig. Slik blir vi i stand til å reagere, samt se hva vi kan forvente fra relasjoner, forklarer de, og hevder at det er den hjerneorganiske funksjonen som ligger til grunn for Bowlbys (1996) tilknytningsteori og den indre arbeidsmodellen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 82). Det kommer frem av konteksten at det er den orbitofrontale cortex som påvirker barnets sosiale fungering og tilknytning. Utviklingen av denne delen i hjernen hevdes å være avhengig av positivt samspill og sensitivitet hos omsorgsgiveren:

«Det er vist at mennesker som lever i dårlige utviklingskår, for eksempel med seksuelt misbruk, vold eller annen alvorlig omsorgssvikt, har mindre orbitofrontal cortex enn vi ser hos mennesker som har levd under normale omsorgsbetingelser» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 83).

Det kommer frem av konteksten at det i cortex utvikles evne til selvobservasjon, som henger sammen med evne til vurderinger og avpassing av ens reaksjoner. Det hevdes at det også inngår i evnen til å kunne regulere ens følelser. Bunkholdt og Kvaran ytrer at dette er det organiske fundamentet til utvikling av mentalisering, og hevder at dette er svakere utviklet ved vedvarende stress (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 83). De støtter seg til nevrotenskapen når de hevder hvor avgjørende de første leveårene er for barnets utvikling, hva psykologiske erfaringer og hjerneorganisk utvikling angår (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 84).

3.4 Kapittel 6

3.4.1 Barns omsorgsmiljø og reaksjoner

Bunkholdt og Kvaran definerer kategorien *mishandling* som fysisk og emosjonell mishandling, og fremholder at dette er en akseptert definisjon i dag. Emosjonell mishandling kategoriseres i teksten til å innebære trakassering, ignorering, isolering, avvising og latterliggjøring. Omsorgssvikt forklares som samlebetegnelse på grå omsorgssvikt; forklart som “generell vanskjøtsel” (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 118).

Bunkholdt og Kvaran hevder at omsorgs og foreldreferdigheter er noe som den enkelte må lære som varierer hos hver enkelt og blir derfor definerte som omsorgskompetanse. Det ytres i konteksten at omsorgskompetanse kan økes, og at denne varierer i takt med situasjoner. Det hevdes likevel at:

«Kompetanse generelt er noe som det enkelte menneske tilegner seg som svar på krav og utfordringer i det miljøet det vokser inn i og blir en del av. Slik er det også med omsorgskompetanse» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 119).

Bunkholdt og Kvaran hevder at alle barn gjennom hele barndommen er avhengig av omsorgsgivere som oppfyller kravet til god omsorgskompetanse. God omsorgskompetanse blir definert av Bunkholdt og Kvaran som å bli sett, respektert og oppmuntret til utforskning. Forfatterne hevder at god omsorgskompetanse innebærer at omsorgsgivere tar aktiv del i barnets liv, gir forklaringer på beslutninger og regler, utøver adekvate grensesettinger og gir kjærlighet. Bunkholdt og Kvaran hevder at dette utgjør en forståelse i barnet om å bli ivaretatt:

«Dette er nødvendig for at barna skal utvikle sine forskjellige kompetanseområder og oppleve seg som mestrende individer» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 120).

3.4.2 En utviklingsøkologisk modell

Bunkholdt og Kvaran henviser til Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. De forklarer at modellen belyser at det er mange forhold som påvirker barnets utvikling, ikke bare f.eks. familiens materielle og sosiale forhold. Bronfenbrenner viser til barnets utvikling gjennom sosialisering med erfaringer på fire nivåer *mikronivået*, *mesonivået*, *eksonivået* og på *makronivået*. Han hevder at det første nivået, mikronivået, er hvor den direkte påvirkning av barnets utvikling foreligger gjennom samspill med omsorgsgivere, øvrige familiemedlemmer og med jevnaldrende barn (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 121; Bronfenbrenner, 1981).

Det hevdes i konteksten at mikronivået er erfaringene som opparbeides ved at barnet deltar, observerer, føler og inntar en rolle i samspillet. Familielivet tilskrives å være på mikronivået, og ligger til grunn for sosial læring ved grensesetting og samspill. Mesonivået forklares som bindeleddet mellom flere mikronivåer. Eksonivået som utenforliggende påvirkningsfaktorer på barnet, f.eks. familiens økonomi. Det fremkommer av konteksten at makronivået omfatter tradisjoner, ideologier og verdier. Disse menes å påvirke omsorgsgiverens oppdragelsesmetode, samt hvilke aktiviteter, verdier og idealer foreldrene foretrekker at barnet tar del i, f.eks. religion eller politisk orientering (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 122).

Bunkholdt og Kvaran hevder at barn som har gode erfaringer på mikronivået som er knyttet til den nære familien har større sannsynlighet for å kunne lykkes i andre mikronivåer som ved interaksjon med jevnaldrende og på skolen. Motsatt hevder de at barn som har erfart utviklingshemmede samspill i kjernefamilien med mangelfull læring om konfliktløsning samt er understimulerte, risikerer utfordringer med interaksjon overfor jevnaldrende og å overholde skolens krav. Barn som er understimulert, hevdes å stå i fare for å bli avvist av jevnaldrende og slik sett mister nødvendig sosial læring (Ibid).

Bunkholdt og Kvaran hevder at proaktivt samspill innebærer at eldre barn skaper og konstruerer sine miljø ved egne valg og vurderinger, knyttet til sine særegenheter. De fremholder at barn som lett roer seg og fremstår positive og glade får omsorgsgivere som opplever seg kompetente og vellykkede. De mener de fører til et positivt samspill mellom barnet og foreldrene, slik at barnet opplever å bli ivaretatt. Barn som har et vanskelig temperament, hevdes å kunne gi ut reaksjoner som fører til at barn og foreldre opplever avvisning og føler utrygghet. Barn som er utrygge hevdes i sin tur å bli ytterligere krevende, slik at samspillet gjentar sin negative påvirkning hos barn og foreldre.

Bunkholdt og Kvaran tilskriver erfaringene fra denne prosessen å forringe utviklingen av mestring og kompetanse. Det fremkommer av teksten at dersom barn med vanskelig temperament har foreldre med et dårlig omsorgsrepertoar, kan det resultere i omsorgssvikt, ved en mismatch ved kjennetegnene hos begge parter. Bunkholdt og Kvaran hevder at omsorgssvikten oppstår da gjennom flere faktorer ved kjennetegn hos barnet og hos omsorgsgiveren (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 126). Det fremkommer at barna ved omsorgssvikt viser til en senere understimulering av kognitiv utvikling i henhold til språkkompetansen og ved den sosiale kompetansen der samspillet mellom voksne og jevnaldrende blir vanskelig. Signalene på dårlig omsorg hevdes å vises ved skolealderen der

svekket selvbilde hos barnet har forringet utviklingen av den følelsesmessige, kognitive og den sosiale kompetansen hos barnet.

Bunkholdt og Kvaran hevder at dersom et barn blir møtt uvennlig av sine omsorgsgivere eller møtes med likegyldighet utvikler det et lavt egenverd og dårlig selvbilde som resulterer i utfordringer med tillit og tilknytning til andre. Det hevdes at barnet ikke vil kunne klare å se verdien av å lære noe slik at skoleprestasjonene derfor er dårlige (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 127).

3.4.3 Psykisk sykdom

Bunkholdt og Kvaran hevder at den største risikoen for at barn utvikler psykisk sykdom er at foreldrene selv lider av *psykiske lidelser*:

«Personlighetsforstyrrelser er en omfattende og sammensatt gruppe lidelse som omfattes som utviklingsforstyrrelser, ofte med en barndom preget av tidlige dårlige samspillserfaringer, mishandling, seksuelle overgrep eller andre traumer» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 135).

Bunkholdt og Kvaran skriver at depresjonen fører til passivitet, lite energi og manglende ønske om å være i samspill med barna, som resulterer i at barna får vansker på skolen og problemer med samspill overfor sine jevnaldrende. Kvaliteten på samspillet hevdes å bli dårlig på bakgrunn av mors irritasjon, fiendtlighet og avvisning ved en manglende energi og kan føre til generasjonsoverføring (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137):

«Det er høy grad av generasjonsoverføring: mellom tre og fire ganger flere enn hos barn av ikke-deprimerte mødre vil ha fått en depressiv eller annen psykisk lidelse når de blir voksne» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137).

Det fremkommer at barnet er særlig sårbart i det første leveåret dersom mor er deprimert, og at sannsynligheten da er stor for at barnet vil utvikle atferdsvansker. Det vises til studier fra Smith (2002) at mødre med depresjon har en oppdragelsesform som hevdes og resulterer i utrygg tilknytning hos barnet, spesielt dersom mor har emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse.

Bunkholdt og Kvaran hevder at dersom en av omsorgsgiverne er frisk, kan omsorgsgiveren kompensere for manglene barnet har ved den syke:

«Det tyder på at mødre med utrygg tilknytningshistorie kan fungere godt som omsorgsgivere hvis de lever i et støttende parforhold» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137).

Videre sier de at en frisk partner vil imidlertid anvende sin oppmerksomhet og tid på å kompensere for den syke, som igjen går utover barna (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 138). Med tanke på avgrensningssyn er avsnittet om seksuelle overgrep og psykisk utviklingshemming utelatt mens rus og psykisk sykdom har blitt vektlagt der dette også utdypes mer i konteksten.

3.4.4 Parentifisering

Parentifisering forklares av Bunkholdt og Kvaran som omsorgsgivere som overlater det praktiske og det psykologiske ansvaret til barna (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 138). Det hevdes i teksten at adaptiv parentifisering innebærer at barnet selv om de står overfor omfattende omsorgsoppgaver får støtte og oppmuntring av sine omsorgsgivere. Bunkholdt og Kvaran ytrer at med adaptiv parentifisering kan barna oppleve mestring. Barn som har blitt utsatt for destruktiv parentifisering hevdes å bli overveldet når de står overfor omsorgsoppgaver som overstiger deres kompetanse og mestringsmuligheter. Det utdypes at destruktiv parentifisering kan innebære f.eks. å trøste, oppmuntre og beskytte sin omsorgsgiver (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 139). Selv om barnet kan mestre praktiske oppgaver, hevdes det at det kan likevel være destruktivt for barnet.

Bunkholdt og Kvaran hevder at det har blitt observert at barn som har blitt parentifiserte kan anvende sine erfaringer med mestring til å utvikle resiliens (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 139). Det kommer frem at barn som har vært utsatt for parentifisering mener omsorg har resultert i selvstendighet, det har styrket dem slik at de har blitt mer uavhengige og empatiske. Bunkholdt og Kvaran hevder samtidig at destruktiv parentifisering forhindrer og dermed forringer sosialisering mellom barna, noe som er nødvendig for sosial utvikling. Barn som kun blir sett for hva de gjør overfor sine omsorgsgivere, har for få erfaringer til å danne et godt selvbylde og identitet, sier de:

«På lang sikt kan parentifisering føre til at barna som voksne og med eget omsorgsansvar abdiserer fra ansvaret og forventer å få omsorg av egne barn» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 140).

Parentifisering hevdes å medføre psykiske lidelser hos barna, som depresjon, angst, dårlig selvtillit, skyldfølelse, engstelighet og psykosomatiske symptomer og selvskadning.

3.4.5 Vold

Bunkholdt og Kvarans utgangspunkt er at handlingens evne til å skape frykt er det som betegner om det foreligger vold eller ikke. Frykt om vold hevdes å være mer skadelidende overfor barnet her og nå og på lengre sikt enn vold i seg selv. Det fremkommer i læreboken at omsorgsgivere som har erfart mishandling i egen oppvekst, ofte får barn som utvikler en desorganisert tilknytning. Det henvises til studier som viser at barn som har erfart familievold har større følelsesmessige og atferdsmessige utfordringer sammenlignet med barn uten slik erfaring. Bunkholdt og Kvaran sier samtidig at det var flere barn som ikke har negative reaksjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 141), men trekker likevel slutningen at:

«De slutningene vi kan trekke (...), er at barn som har vært utsatt for omsorgssvikt og mishandling, er i faresonen for utvikling av varige tilpasningsproblemer» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 142).

Konteksten viser til noen avsnitt om barnesamtalen og anvendelsen av rettigheter som analysen ikke henter frem der dette berører den praktiske siden av BVT.

3.5 Kapittel 7

3.5.1 Psykologiske kjennetegn ved foreldre, beskyttelse og risiko

Avsnittet i konteksten har en kort introduksjon på hva som er avgjørende for god omsorgskompetanse. Bunkholdt og Kvaran vektlegger empati og *frustrasjonstoleranse* som fundamentet til omsorgskompetanse og de belyser det ytterligere gjennom en visuell modell (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 151; Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s. 118).

3.5.2 Empati

Det første begrepet som blir utdypet av Bunkholdt og Kvaran i konteksten er empati. I følge forfatterne har empati en tosidig forståelse; både følelsesmessig og kognitiv: Den følelsesmessige siden ved empati tilskrives å ha lignende følelser som den andre, i en gitt situasjon; Den kognitive siden ved empati tilskrives å ha evnen til desentrering. Bunkholdt og Kvaran hevder at desentrering er motsatsen til egosentrisitet, som er en del av den kognitive utviklingen. De knytter desentrering opp til den følelsesmessige utviklingen gjennom foreldrenes sensitivitet til barnets behov fremfor sine egne:

«Empati i foreldreomsorg betyr å kunne sette seg inn i eller oppleve verden fra barnets synsvinkel- en sterk beskyttelsesfaktor for barnets utvikling» (Bunkholdt og Kvaran 2015, s. 153).

3.5.3 Lav empati

Det fremkommer i konteksten at empati må ses som grader langs en skala:

«Noen mennesker har i oppveksten ikke gjort de erfaringene som gjør det verdt i tilstrekkelig grad å strekke seg for andre, som å sette seg inn i andres situasjon og prioritere mellom egne og andres behov. De har heller ikke sett tilstrekkelig omsorgsattferd hos andre til å ha lært hva omsorg er. Når de blir voksne, er verden fremdeles et sted hvor andre skal gi, mens de selv ikke synes at de behøver eller klarer å gi noe tilbake. Andre mennesker er der for å dekke deres behov, for å trøste dem og ta vare på dem. Det gjelder også barna de får» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153). «Dette er en av årsakene til at foreldre som har vært alvorlig omsorgssviktet, selv er i faresonen for å gi sine egne barn dårlig omsorg» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 154; Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s. 119).

3.5.4 Lav frustrasjonstoleranse

Frustrasjonstoleranse beskrives av Bunkholdt og Kvaran til å være at omsorgsgiveren har et bevisst forhold til, og tilpasser sine følelser og reaksjoner overfor barnet og tar hensyn til barnets forutsetninger for å tolerere dem. Frustrasjonstoleranse innebærer også å prioritere barnets behov over egne behov (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 154). Utviklingen av frustrasjonstoleranse beskrives av Bunkholdt og Kvaran slik:

«Betingelsene for utvikling av dette kjennetegnet faller i store trekk sammen med betingelsene for utvikling av empati, og til sammen utgjør de viktigste kilder til beskyttelse av barns utvikling» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 151; Bunkholdt & Sandbæk 2008, s.120).

3.5.5 Foreldrenes egen oppvekst

Avsnittet formidler at empati og frustrasjonstoleranse kan utvikles og må tas hensyn til, og sier samtidig at:

«Det finnes mye og god dokumentasjon om at omsorgssvikt gjentar seg i generasjoner» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 155).

Bunkholdt og Kvaran hevder at fordi tverrsnittstudier viser til en opphopning av negative forhold ved dårlige oppvekstvilkår, er det en fare for at det er lett å konkludere med at gruppen av omsorgsviktede foreldre vil utvikle problemer:

«Likevel er den sosiale arven et høyst levende begrep og en realitet» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156).

De hevder imidlertid på bakgrunn av longitudinelle studier at ikke alle utvikler problemer. Det presiseres i denne sammenheng at en rekke studier har avdekket en generasjonsoverføring av kvaliteten på omsorg, men at det må tas forbehold om at all utvikling dannes gjennom kombinasjonen av flere faktorer. Her henviser de til kapittel 1 om risiko og mestring:

«Ikke minst er det overordnet viktig å huske på at foreldre som stiller svakt på disse dimensjonene, kan hjelpes til å utvikle og videreutvikle sin empati og sin mentalisering ved hjelp av gode samspillmetoder» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156).

Bunkholdt og Kvaran påpeker imidlertid at den alvorlige konsekvensen av vold, omsorgssvikt eller andre overgrep i foreldrenes egen oppvekst er at barnet har stor sannsynlighet for å utvikle en desorganisert tilknytning:

«Disse foreldrene er selv blitt truet, de er ofte skremte, oppfører seg truende og skremmende overfor egne barn og utgjør dermed en alvorlig risiko for barnas utvikling» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156).

3.5.6 Observasjon av foreldres samspill med barn

Bunkholdt og Kvaran hevder at stimulering er av stor betydning for alle barn. Det hevdes at forutsetningen for å kunne gi adekvat stimulering er ha empati og omsorgsgiveren må kunne svare adekvat på barnets signaler og behov som krever empati og kunnskap:

«I hvilken grad og på hvilken måte barn får dekket disse og andre behov er avgjørende for muligheten til å utvikle følelsesmessig kompetanse, (...) sosial kompetanse, å utvikle seg kognitivt (...) og andre former for kompetanse (...) Barns kompetanseutvikling (...) er i fare hvis omsorgen er dårlig (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 159).

Det fremkommer at de aller fleste omsorgsgivere som strever med omsorgsarbeidet sitt har anledning til å øke sin omsorgskompetanse (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 162). Omsorgsgivere som strever med grunnleggende svikt som dårlig empati og impuls kontroll hevdes å:

«Kanskje med langvarig og intensiv hjelp bedre sin omsorgskompetanse. Det som kan bli et problem for barnets utvikling, er både at dette kan ta lang tid og at barnevernet ikke alltid har ressurser til å sette inn de nødvendige tiltakene» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 162).

Kapittelet syv: Selv om dette er fra praksisfeltet og i utgangspunktet utelukkes, har vi likevel valgt å hente frem noe fra kapittelet, som berører utviklingspsykologien ved diskursive praksiser.

4. Analysemateriale fra boken “Barn i risiko”

Boken er i følge forfatteren tilgjengelig i de fleste BVT i Norge. Det fremkommer av forordet at boken anvendes som et arbeidsverktøy på en rekke områder, i hele 60% av BVT (Kvello, 2015, s. 13). I følge Kvello forsøker bokens ni kapitler å dekke kjernen i brukernes problematikk. Han sier boken er den eneste i Skandinavia som er fundert på gjennomgående bred forskning på alle vesentlige arbeidsområder i BVT (Kvello, 2015, s. 14), og at «teorivalget er tydelig eklektisk» (Kvello, 2015, s. 22).

4.1 Kapittel 1

I kapittel 1 vektlegges transaksjonsmodellen og står for et biopsykososialt menneskesyn. Bronfenbrenners Økologiske modell går kort igjennom i sammenheng med introduksjonen av modellen. I forbindelse med det biopsykososiale menneskesyn, presenteres BVTs syn på barnet som et produkt av foreldrenes omsorg (Christiansen & Anderssen, 2011; Kvello, 2015, s. 23-27; Bronfenbrenner 1981). Kvello hevder at foreldrene kan endre kvaliteten til arvematerialet hos barnet:

«Selv om temperament antas å være genetisk betinget, er det velkjent at f.eks. foreldrenes omsorg modererer konsekvensene av ekstreme temperamentstrekk hos barn» (Kvello, 2015, s. 24).

«Tross økt risiko for utvikling av vansker påvirker miljøforhold tydelig utviklingen hos prematurt fødte barn» (Kvello, 2015, s. 25).

Kvello hevder videre at samspillsvansker hos barnet kan oppdages før barnet blir født fordi vanskene innebærer oftest en karakteristikk av omsorgspersonen. I følge Kvello forstås utviklingen i stadier av primær og kvartære vansker i familiene. Teksten har en informasjonsboks om inndeling av vanskene i et familieperspektiv. Sekundærvansker defineres av forfatteren som medfødte vansker hos barnet som f.eks. prematuritet, tertiærvansker som konkrete uttrykk hos barnet ved vanskene, som f.eks utrygg tilknytning, som igjen fører til sosial utstøting. Videre defineres kvartærvansker som f.eks. utviklingen av patologi (Kvello, 2015, s. 54).

«Mange av barna som er knyttet til barnevernet, har foreldre som selv har vært risikoutsatt og har utviklet vansker som følge av det. Det danner primærvanskene i familien» (Kvello, 2015, s. 55).

Kvello hevder at årsaken til at barnet får sekundær-, tertiær- og kvartærvansker er primærvansker hos foreldrene fra deres oppvekst. Følgende blir, hevder han, at foreldrene yter skadelig og mangelfull omsorg (Kvello, 2015, s. 55). Videre hevder Kvello at foreldrenes evne til å etablere sosialt nettverk og sosial støtte er sterkt utslagsgivende på om barna blir i stand til å etablere vennskap (Kvello, 2015, s. 56). Han beskriver transaksjonsmodellen og Bronfenbrenners økologiske modell, disse gås ikke igjennom her, fordi de ble hentet frem i materialet i denne avhandlingens kap. 3.4.2.

4.2 Kapittel 2

4.2.1 Selvregulering og emosjonsregulering

Kvello ser *selvregulering*, *tilknytning* og *mentalisering* som *dimensjonene* i individets personlighet som forklarer dets psykiske og sosiale fungering (Kvello, 2015, s. 72).

Selvregulering beskrives som regulering av en selv gjennom adferd, tankeregulering og styring av følelser som også omfatter emosjonsregulering. Kvello hevder at dimensjonene er en av de to viktigste utviklingsprosessene i barndommen hvor grunnlaget legges i de tre-fire første leveårene (Kvello, 2015, s. 73). Barnets grunnlag for selvregulering er ifølge Kvello ulikt og avhengig av dets språklige kompetanse, temperament, IQ og tilknytning (Kvello,

2015, s. 75). Kvello hevder at til tross for variasjoner i barnets forutsetninger for utvikling av selvregulering, er samspill med spesielt foreldrene helt avgjørende og:

«I hovedsak er det a) foreldrenes sensitivitet når barnet er oppbrakt, som former barns selvregulering, akkurat slik det er for utvikling av trygg tilknytning» (Kvello, 2015, s. 76).

Kvello hevder videre at dersom barnet skal kunne utvikle selvregulering kreves det at kvaliteten på foreldrenes egen selvregulering er god. Det fremkommer av teksten at det er en sterk sammenheng mellom selvregulering og kognitive og sosiale ferdigheter. I følge Kvello er derfor svekkede selvreguleringsferdigheter hovedkomponenten til utviklingen av *eksternaliserende* og *internaliserende* vansker hos individer (Kvello, 2015, s. 76).

Emosjonsregulering hevdes å være en komponent i individet som ligger innenfor selvregulering og emosjonell kompetanse. Individets ferdigheter til å kunne tolke realistisk, nyansert og avansert hevdes å være avgjørende for å håndtere sosialt samspill. I følge Kvello er den viktigste komponenten ved emosjonell kompetanse fortolkninger av ens egen og andres adferd (Kvello, 2015, s. 77). Emosjonsregulering beskrives i konteksten til å være en ytre og en indre prosess som individet styrer, modifiserer og evaluerer ved emosjonelle reaksjoner. I følge Kvello innehar emosjonsregulering ferdigheter til å kunne initiere, befare, dempe, avdekke, stå ved, forsterke og akkommodere uttrykkene ved emosjonene slik at de er beleilige og aksepteres innenfor situasjonen og kulturen individet er en del av (Kvello, 2015, s. 78). Det fremkommer at utviklingen av emosjonsregulering og selvregulerings er knyttet til kapasiteten i flere hjernefunksjoner og at utviklingen av de kognitive funksjonene starter tydelig når barnet er i ca fireårsalderen (Kvello, 2015, s. 80). Kvello hevder at:

«Det er foreldrenes sensitivitet som i sterkeste grad påvirker barns utvikling av emosjonsregulering» (Kvello, 2015, s. 81).

«akkurat som for selvregulering handler omsorgspersoners forutsetninger for å lære barna god emosjonsregulering om kvaliteten på deres egen emosjonsregulering» (Kvello, 2015, s. 81).

Kvello vektlegger sensitivitet hos omsorgsgiveren som den helt sentrale dimensjonen i *barneomsorgen* ved utviklingen av barnets personlighet og basale kompetanse. Det fremkommer i teksten at risikofaktoren *omsorgssvikt* og *mishandling* er den sterkeste indikatoren til at barn utvikler en dårlig emosjonsregulering. Kvello hevder at svekket

emosjonsregulering får langvarige konsekvenser og samsvarer med utviklingen av depresjon, angstlidelser og dårlig håndtering av traumer. Videre hevder han at voksne har sårbarheter til å utvikle psykoser, bipolar affektiv lidelse og personlighetsforstyrrelser ved svak emosjonsregulering (Kvello, 2015, s. 82).

4.2.2 Parentifisering

Kvello hevder at barn som utsettes for parentifisering har økt risiko for å komme i utnyttende relasjoner gjennom hele livsløpet. Han sier de har i tillegg økt risiko for å utvikle internaliserende vansker som suicidalitet, personlighetsforstyrrelser, selvskading og depresjon. I følge Kvello, jo tidligere barnet utsettes for parentifisering, desto alvorligere er konsekvensene. Kvello påpeker også at det foreligger en generasjonsoverføring av parentifisering (Kvello, 2015, s.96).

4.2.3 Tilknytning

Tilknytning defineres av Kvello som kvaliteten på det emosjonelle båndet mellom individer som står hverandre nær (Kvello, 2015, s. 82). Han hevder at:

«tilknytning følger mennesker fra vugge til grav» (Kvello, 2015, s. 83).

Det fremkommer av teksten at barnet danner sin tilknytning på bakgrunn av omsorgspersonens forutsetninger for *bonding*, som innebærer evnen til ubetinget kjærlighet til barnet. Kvello hevder at etableringen av god bonding fra fødselen er en forutsetning for god psykisk, fysisk og sosial utvikling hos barnet. Videre hevder han at *den indre arbeidsmodellen* påvirker og begrenser relasjonskvaliteten hos individer, og legger grunnlaget for bondingen voksne kan danne med barnet. I følge Kvello er det den indre arbeidsmodellen som preger individers fortolkning av seg selv, andre og av det sosiale samspillet. Kvaliteten på bondingen fra foreldrenes side hevdes å være avgjørende for hvilken tilknytning barnet utvikler, til omsorgspersonen og andre:

«Sammenhengen mellom tilknytning, indre arbeidsmodell og bonding forklarer hvorfor tilknytningskvaliteter tenderer mot å gå igjen i generasjoner i familier» (Kvello, 2015, s. 84).

I følge Kvello preger erfaringer tidligere i livsløpet den indre arbeidsmodellen mer fremfor erfaringer som oppstår senere i livet. Erfaringer i relasjoner til foreldre har større betydning enn erfaringer fra andre relasjoner, hevder han (Kvello, 2015, s. 86). Det kommer

frem av teksten at når barnet er mellom fire og åtte måneder gammelt har det utviklet sin tilknytning til omsorgsgiveren (Kvello, 2015, s. 94). Kvello hevder at barnets tilknytningskvalitet avhenger av sensitiviteten hos omsorgsgiveren. Sensitivitet hos omsorgsgiveren beskrives i konteksten til å ha varme, respondere på barnets kontakt, lindrende trøst, beskyttelse ved fare og oppmuntring til å utforske (Kvello, 2015, s. 101). Kvello ytrer at forutsetningen for omsorgspersonen til å utøve ovennevnte omsorgsdimensjoner er mentalisering:

«Akkurat slik det er for barns utvikling av selv- og emosjonsregulering, er det spesielt omsorgspersoners sensitivitet når spedbarn er oppbrakt, som er viktig for barnets utvikling av trygg tilknytning» (Kvello, 2015, s. 102).

I følge Kvello er det håndteringen av *risikofaktorer* som fører til at omsorgsgiveren blir emosjonelt fraværende overfor barnet. Han anser dette som den sentrale risikofaktoren for å utvikle en *desorganisert tilknytning*. Kvello hevder at dette forklarer hvorfor mødre med utrygg tilknytning er insensitive i samspill med sine barn ved stress (Kvello, 2015, s. 103).

Kvello hevder, på bakgrunn av metastudier om autisme, at miljøforhold har større innvirkning på tilknytning hos barnet enn genetiske og biologiske forhold (Kvello, 2015, s. 105). Det fremkommer av teksten at sårbarhet for å utvikle psykisk sykdom og dårlig sosial kompetanse er forbundet med individers mentalisering og emosjonsregulering. Kvello hevder i denne sammenheng at individer med utrygg tilknytning mentaliserer dårligere enn de med trygg tilknytning. Mentalisering er en faktor for utvikling av empati, hevder Kvello. Videre hevder han at individer med trygg tilknytning derfor har en hensiktsmessig og god utvikling av empati, i motsetning til hva individer med utrygg tilknytning har. Han hevder også at individer med utrygg tilknytning har dårligere emosjonsregulering enn det individer med trygg tilknytning har:

«Generelt kan man si at trygg tilknytning øker sannsynligheten for at barn utvikler resiliens» (Kvello, 2015, s. 108).

Kvello hevder at tilknytningsstiler vedvarer i årevis, og at det foreligger en moderat likevekt og stabilitet i tilknytningskvaliteten fra spedbarnsalderen frem mot voksen alder (Kvello, 2015, s. 113). Årsaken til at *effekten* med å endre en utrygg tilknytning til en trygg tilknytning uteblir, hevdes å være at barnet opprettholder sin utrygge tilknytning til sine foreldre i møte med nye relasjoner. Kvello hevder at de etablerte forventningene samt atferden som ligger til grunn for barnets indre arbeidsmodell av relasjonserfaringer forhindrer de å se

samt oppdage en annen omsorgskvalitet enn den de har vært vant til å få. I konteksten ytrer Kvello at normalt sensitive fosterforeldre og adoptivforeldre oftest ikke er tilstrekkelig for å endre tilknytningsmønstrer i barnet fra en utrygg tilknytning til en trygg tilknytning (Kvello, 2015, s. 114). I følge Kvello kan ikke tilknytningskvaliteten endres ved nye relasjonserfaringer hos barnet og barn med utrygg tilknytning kan ikke endre sin tilknytningskvalitet dersom de ikke ble omplassert i småbarnsalderen. Det fremkommer i konteksten at det er svært utfordrende å møte fosterbarn riktige slik at selv “nye” kompetente omsorgsgivere strever slik at den utrygge tilknytningen barnet har opprettholdes. Kvello hevder at evnen til å oppdage tildekte behov hos barnet er betydelig bedre hos omsorgsgivere som har trygg tilknytning og den er dårlig hos omsorgsgivere som har utrygg tilknytning (Kvello, 2015, s. 117). Kvello hevder også at:

«Utrygg tilknytning hos ansatte kan forkludre muligheten til å bli god til å fortolke samspill eller dyp innsikt i barns behov» (Kvello, 2015, s. 118).

Kvello hevder at behandlingsoptimisme ved endring av utrygg tilknytning hos barn til trygg tilknytning er svært negativt fordi studier viser til et fåtall av barn som endrer sin tilknytningskvalitet:

«Det er tydelige svakheter ved forskning på hvordan trening i foreldreferdigheter påvirker barns tilknytning. Tross positive erfaringer er det klokt å dempe gleden over dette før man har bedre forskningserfaring med effekten av intervensjonene» (Kvello, 2015, s. 120).

4.2.4 Mentalisering

Mentalisering defineres av Kvello som individets personlighet og grunnlaget for dets psykiske og sosiale fungering. Han hevder at det er umulig å være sensitiv uten at en mentaliserer (Kvello, 2015, s. 23). Kvello hevder også at:

«Siden sensitivitet er et personlighetstrekk, tenderer den mot å være stabil over tid» (Kvello, 2015, s. 127).

Det fremkommer av konteksten at mentalisering utvikles fra barnet er to år gammelt, og er betydelig synlig når de er mellom fire og fem år gamle (Kvello, 2015, s. 130). Kvello mener at god utvikling av mentalisering er en forutsetning for å etablere gode sosiale relasjoner, og de relasjonelle erfaringene innlemmes i hjernen slik at det er et *gjensidighetsforhold* mellom hjerneorganisk fungering og samspill. I følge Kvello er

gjensidighetsforholdet av den hjerneorganiske fungering og mellommenneskelige samspill en forutsetning for utvikling av mentalisering, emosjonsregulering, tilknytning og selvbylde (Kvello, 2015, s. 132). Kvello viser til studier og hevder at mentalisering og tilknytning er knyttet til hverandre og at mennesker med utrygg tilknytning har dårligere utviklet mentalisering enn det mennesker med trygg tilknytning har (Kvello, 2015, s. 134). Utviklingen som foreligger innenfor den hjerneorganiske fungeringen av prefrontalkorteks hevdes å være fundamentet for individers evne og kapasitet til mentalisering, empati, sympati, sensitivitet og *selvinnsikt*. Utviklingen av mentalisering hos individer er i følge Kvello avhengig av et miljø som er stimulerende for å kunne utvikle seg og kan ikke utvikles alene. For at barnet skal kunne utvikle mentalisering hevdes det at de er avhengig av omsorgsgivers forutsetninger til å ha en utforskende samtalestil som kommuniserer følelser, motiver, ønsker og oppmuntrer det til å undersøke andres intensjon i handlinger osv. I denne sammenheng hevder Kvello at mødre med svak mentalisering har mindre fokus på relasjoner, fortolkninger og kommenterer mindre enn det mødre med god mentalisering gjør (Kvello, 2015, s. 135). Det fremkommer av konteksten at individer med svakt utviklet mentalisering omfattes ved psykiske lidelser, psykisk utviklingshemming, utrygg tilknytning, autisme, oppmerksomhetsvansker som ADHD, personlighetsforstyrrelser, psykoser, depresjoner, språkvansker, rusmiddelbruk og atferdsvansker (Kvello, 2015, s. 135). Kvello mener at mentalisering, tilknytningskvalitet, selvregulering og emosjonsregulering inngår i individets personlighet, som samlet sett styrer individets sensitivitet, temperament og legger føringer for hvilken barneomsorg de selv kan gi. Det kommer frem av konteksten at forbedring av omsorgsutøvelsen hos omsorgsgivere er derfor en personlighetsutvikling. Svak mentalisering hos omsorgsgivere hevdes å være på grunnlag av:

«Resultat av traumatisering, slik som oppvekst preget av seksuelle overgrep, fysisk og/ eller psykisk mishandling» (Kvello, 2015, s. 136).

Kvello hevder at det er veldokumentert at omsorgsgivere med god mentalisering er mer sensitive i samspillet overfor sine barn enn det omsorgsgivere med svak mentalisering er med barna sine. Mødre med negative indre representasjoner beskrives i konteksten med å tendere til fiendtlighet, samt negativisme i samspillet med barnet. Kvello hevder i denne sammenheng at oppfattelsen og innstillingen til barnet innebærer sjeldent karakteristikk ved barnet, men handler om omsorgspersonens indre representasjoner ved den indre arbeidsmodellen. Fordi mentalisering hevdes å være selve kjernen hos et menneske hevder Kvello at omsorgsgiverens mentaliseringsferdigheter har en enorm påvirkningsfaktor på

barnets utvikling (Kvello, 2015, s. 139). Kvello påpeker flere ganger at mødre med utrygg tilknytning er dårligere på identifikasjon av barnets emosjoner, har lengre responspauser og uttrykker flere negative følelser sammenlignet med mødre med trygg tilknytning. I følge Kvello varierer omsorgspersonens reaksjoner på spedbarnets gråt systematisk ved omsorgsgiverens egen tilknytning og at:

«Derved blir omsorgspersoners egen oppvekst og kvaliteten på den omsorgen de selv fikk, viktig å kjenne til for å forstå deres personlighet, inkludert deres indre arbeidsmodell og kvaliteten på den barneomsorgen som de gir» (Kvello, 2015, s. 140).

Kvello hevder at det er kun to årsaksforklaringer som ligger til grunn for at kvaliteten på mentalisering kan endres og at tilknytningen hos barnet ikke kan ses i sammenheng med mors mentalisering. Den første årsaksforklaringen er postpartum depresjon som forhindrer bruk av en god indre arbeidsmodell slik at barnet ikke utvikler trygg tilknytning som forventet ved mors trygge tilknytning (Kvello, 2015, s.144). Den andre årsaken er at det er fedrenes bonding av barnet som har hatt innvirkning på barnets tilknytning, ikke mors (Kvello, 2015, s. 145). I denne sammenheng vises det til studier av gravide kvinner med svak mentalisering som fikk hjelp til å bedre kvaliteten på mentaliseringen. Kvello hevder at til tross for hjelp hadde de mindre sensitivitet i samspill med barnet sammenlignet med mødre med god mentalisering under graviditeten. Kvello mener at ovennevnte er på grunnlag av at omsorgsrepertoar og mentalisering er fundert på oppveksterfaringer (Kvello, 2015, s. 148). I denne sammenheng hevder Kvello at til og med terapeuter med negative indre representasjoner som har utrygg tilknytning er dårligere i å mentalisere. Videre i konteksten mener han at det foreligger for få gode studier av mentaliseringsbaserte intervensjoner til å kunne si noe om effekten av dem og at:

«Tilknytning hos dem som jobber med profesjonell barneomsorg, påvirker også hvor godt de profiterer på bistand til å bli bedre i mentalisering for å skape et bedre samspill med barna» (Kvello, 2015, s. 149).

For å unngå gjentagende teori har ikke analysen hentet frem de teoretiske beskrivelsene ved parentifisering, tilknytning og mentalisering der beskrivelsene har blitt hentet frem i den første analysen av boken *kunnskap og kompetanse*. Sosial attribusjon inngår i mentalisering mens sistnevnte har et bredere konstrukt slik at analysen har valgt å ikke hentet frem presentasjonen av sosial attribusjon.

4.3 Kapittel 3

4.3.1 Psykisk helse og sosial fungering

Psykisk sykdom og utagerende vansker defineres av Kvello som internaliserende og eksterntaliserende vansker der førstnevnte innebærer søvn, spisevansker, angstlidelser og depresjon, mens sistnevnte omfatter sosiale og utagerende vansker som kriminalitet, atferdsvansker og rusmiddelbruk. De som karakteriseres av Kvello til å ha dårlig psykisk helse har utfordringer med måloppnåelse, se realistisk på seg selv, har svake reguleringsferdigheter ved emosjoner og atferd. De hevdes også å ha utfordringer med innlevelse av andre som omfatter empati, sympati og mentalisering. Kvello hevder at til tross for noen biologiskbetingede faktorer hos barnet er omsorgsutøvelsen hovedårsaksforklaringen til internaliserende og eksterntaliserende vansker (Kvello, 2015, s. 157). Det fremkommer i konteksten at:

«Som en tommelfingerregel kan man si at omsorgssvikt leder til svakere kompetanse på en rekke områder (...) Det er karakteristikk for mange barn som utsettes for omsorgssvikt, mishandling, vold og seksuelle overgrep, at de har svak selv-/emosjonsregulering» (Kvello, 2015, s. 165).

Kvello hevder at konsekvensene av understimulering av omsorg overfor barnet tenderer til betydelige kognitive vansker og at:

«Hormonsystemet «setter seg» etter en tid ut fra hvordan det miljøet barnet lever i, er» (Kvello, 2015, s. 164).

Kvello hevder at barn som opplever mye stress fra tidlig alder av har som regel stor produksjon av hormonet kortisol. Kortisolutsondringen hevdes å styres på bakgrunn av genetiske forhold, personlighet og gjennom samspill med foreldrene fra tidlig alder av. Mye utsondring av kortisol over tid hevdes å kunne gi store skader på hjerneceller, indre organer, hjerte- og karsystemet (Kvello, 2015, s. 164). Kvello mener at påvirkningen av omsorgssvikt, mishandling, vold og seksuelle overgrep resulterer i dårlig fysisk helse, internaliserende og eksterntaliserende vansker (Kvello, 2015, s. 165).

Det fremkommer i konteksten at sannsynligheten for å utvikle PTSD øker i takt med antallet av traumer vedkommende blir utsatt for. Kvello hevder at relasjonstraumer er skadeligere og øker risikoen for psykisk sykdom sammenlignet med traumatiske hendelser ved naturkatastrofer og at PTSD ser ut til å gå igjen i generasjoner (Kvello, 2015, s. 183).

Konteksten definerer traumatiske enkelthendelser begrenset i tid som type 1, mens kompleks traumatisering ved gjentakende og langvarig traumatisering refereres til type 2 (Kvello, 2015, s. 185). Kvello ytrer at:

«Kompleks traumatisering i barndommen øker sannsynligheten for vansker med sosial fungering, jobbrelaterte vansker, utrygg tilknytning, utvikling av psykiske lidelser- og personer med denne typen av traumeerfaringer har økt risiko for ikke å nyttiggjøre seg psykoterapeutisk behandling» (Kvello, 2015, s. 186).

Kvello hevder at mennesker med PTSD type 2 er emosjonelt fraværende slik at de har utfordringer med å forstå egne og andres følelser. Videre fremkommer det at komplekse traumer kan forringe den hjerneorganiske fungeringen der Kvello hevder at:

«Det er dokumentert at når barn tidlig i livet er utsatt for kompleks traumatisering. Finner man ofte redusert volum på hippocampus, økt aktivering i amygdala, svekket fungering i amygdala og redusert aktivitet i prefrontal korteks» (Kvello, 2015, s. 187).

4.3.2 Restituering

Kvello hevder at de som profiterer hensiktsmessig på profesjonell hjelp samt restituerer fra PTSD har traumatisering type 1, ikke type 2. Han ytrer at de har et godt utviklet attribusjonsmønster med et indre kontrollaspekt, var som barn robuste eller resiliente og innehar dimensjonene til «recovery». I denne sammenheng ytres det først at det foreligger for liten kunnskap om effekten av psykoterapi og det er for liten informasjon om individers håndtering samt symptomer på traumer ved restituering, Kvello hevder allikevel at:

«Barns restituering etter traumer er tydelig avhengig av deres oppvekstmiljø. Spesielt gjelder det foreldrenes fungering og omsorgskompetanse(...)» (Kvello, 2015, s. 189).

Kvello hevder videre at foreldrenes egen fungering og omsorgsrepertoar har særlig betydning for barnets restituering fremfor karakteristikken ved traumet (Kvello, 2015, s. 189).

4.3.3 Posttraumatisk vekst

Kvello hevder i konteksten at definisjonen av posttraumatisk vekst er gjennomgående diffus, men at det foreligger en enighet knyttet til en positiv endring etter eksponering av traumatiske hendelser. Kvello sier at det foreligger stor usikkerhet knyttet til utviklingen av

posttraumatisk vekst hos individer, men at de som restituerer har god mentaliseringsevne (Kvello, 2015, s. 191). Det fremkommer at personlighetstrekkene hos personens mestringsstrategier, optimistiske innstilling og tilgang på sosial støtte hos unge og hos voksne er sammen utslagsgivende på utviklingen av posttraumatisk vekst. Kvello henviser til forskning som karakteriserer individer med posttraumatisk vekst til å ha endret sin livsfilosofi, har funnet mening samt verdi i livet. Videre fremkommer det av forskningen at personer med posttraumatisk vekst hevder å ha blitt mere modne samt forstår hva livet handler om der de har utviklet større selvinnsikt og i livet generelt etter eksponering av traumene (Kvello, 2015, s. 192). I denne sammenheng hevder Kvello igjen at begrepene og prosessene knyttet til posttraumatisk vekst og resiliens er diffuse, men at:

«god selvregulering fungerer også som en resiliensfaktor mot å utvikle PTSD, likeså høy selvaksept og positiv selvoppfatning» (Kvello, 2015, s. 192).

4.3.4 Konsekvenser for barna

Det fremkommer av konteksten at barna til omsorgsgivere med psykiske lidelser hevdes å stå i stor fare for selv å utvikle psykiske lidelser og sosiale vansker (Kvello, 2015, s. 199). Kvello hevder også at depresjon hos omsorgsgiveren ofte fører til økt psykisk kontroll slik at samspillet med barnet blir ufølsomt og kontrollerende som øker sannsynlighet for skjevutvikling hos barnet (Kvello, 2015, s. 201). Det hevdes at utviklingen av depresjon er myntet på miljøfaktorer som stress og livsbelastninger. Kvello beskriver i konteksten at depresjon øker sannsynligheten for at omsorgsgiveren blir fiendtlig, kritiserende overfor barnet og samtidig gir liten varme, fleksibilitet i samspillet og respondering på barnet (Ibid). Kvello hevder i denne sammenheng at siden depresjon karakteriseres med å ha sinne og irritabilitet, har depresjon en forklaringsdimensjon ved seg med utøvelsen av psykisk og fysisk mishandling av barnet (Kvello, 2015, s. 102). Det fremkommer av konteksten at:

«(...) Det er en betydelig overføring av depresjon i flere generasjoner, primært på grunn av omsorgen de har fått, men det er også noe genetisk overføring av sårbarheter på tvers av generasjoner for utviklingen av slike vansker» (Kvello, 2015, s. 203).

Kvello ytrer at barn av deprimerte mødre, får en svekket selv og emosjonsregulering, de utvikler en utrygg og desorganisert tilknytning og får en forringet nevrologisk og motorisk utvikling (Kvello, 2015, s. 203). Barna hevdes å ha lav selvaksept med stor mistillit til andre som gjør at de er avvisende. Kvello hevder at barn av deprimerte mødre ofte utvikler internaliserende og eksternaliserende vansker. Det fremkommer at dersom mor er deprimert i

løpet av barnets fem første leveår er konsekvensene svært alvorlige. Kvello hevder at dette er fordi i de fem første årene av barnets liv foregår utviklingen av tilknytning, selvbilde og emosjonsregulering (Kvello, 2015, s. 204). Det fremkommer av konteksten at mødre som restituerte etter depresjon responderte dårligere på barnets emosjoner enn det mødre som ikke har vært deprimert gjorde. I denne sammenheng påpeker Kvello at:

«Hvis omsorgsrepertoaret var svakt i forkant av depresjonen, vil ikke psykoterapi for å fjerne/reducere depresjon automatisk lede til at kvaliteten på omsorgsutøvelsen bedres» (Kvello, 2015, s. 205).

Omsorgspersoner med bipolar lidelse, også kalt emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse og som har dyssosial- og antisosial personlighetsforstyrrelse hevdes i konteksten å være dokumentert til å ha særlig negativ effekt på barnets utvikling. Kvello hevder at:

«Det er noe genetisk innflytelse som leder til sårbarhet for personlighetsforstyrrelser, men hovedsakelig utvikles disse ut fra mangelfull og skadelig omsorg i oppveksten» (Kvello, 2015, s. 206).

Det fremkommer at individer med denne lidelsen har svak utvikling av mentalisering og har en utrygg tilknytning (Kvello, 2015, s. 207). Barn av omsorgsgivere med denne lidelsen hevdes å ha stor sannsynlighet for å utvikle desorganisert tilknytning og på grunn av umodenheten har barnet også stor sannsynlighet for å inngå i parentifiserte roller. Kvello hevder at individer med personlighetsforstyrrelser som blir foreldre har større sannsynlighet for å omsorgssvikte, forgripe seg, samt mishandle sine barn (Kvello, 2015, s. 208). Samtidig som omsorgsgiverne har vansker med å se barnets behov har de et sterkt fokus på hva barnet skal være for dem, hva barnet kan gjøre for dem og gi dem istedenfor fokuseringen på hva de kan gi og gjøre for barnet og ungdommen (Kvello, 2015, s. 209). Kvello påpeker at selv om den psykiske helsen ser ut til å være forbedret hos omsorgsgiveren betyr ikke det at omsorgsutøvelsen har blitt god (Kvello, 2015, s. 210).

Analysen valgte til slutt å ikke hente frem beskrivelser av primære og sekundære prosesser, men heller ha fokus på beskrivelser om mentalisering der perspektivet har blitt tolket til å inngå i utviklingen av mentalisering. Analysen har derfor valgt å vektlegge samt utdype mentalisering siden begrepet også belyses i begge fagbøkene.

4.4 Kapittel 4

Former for og forekomst av mangelfull og skadelig barneomsorg

Kvello hevder at kvaliteten på omsorgsutøvelsen, personlighetstrekk og tilretteleggingen av oppvekstmiljø overfor barn overføres til neste generasjon og er stabil uavhengig om den er god eller dårlig i generasjonene. Det fremkommer at barn som har blitt mishandlet har stor sannsynlighet for å mishandle sine egne barn når de selv blir foreldre (Kvello, 2015, s. 220-221). Kvello hevder i denne sammenheng at:

«Norske studier bekrefter grundig at skadelig barneomsorg går igjen i generasjoner» (Kvello, 2015, s. 221).

«Oppsummerende kan det sies at overføring av skadelig barneomsorg over generasjoner handler om kvaliteten på ens egen oppvekst, at mange av de alvorlige risikofaktorene overføres (...) (Kvello, 2015, s. 222).

Kvello hevder videre at det som i sterkest grad påvirker generasjonsoverføringen er omsorgsgiverens indre arbeidsmodell som påvirker mentaliseringsferdighetene, sensitiviteten og bondingen overfor barnet (Kvello, 2015, s. 224). Det fremkommer av konteksten at det ikke er tilstrekkelig å være bevisst sin egen oppveksterfaring, men de må også være bearbeidet. Selv om omsorgsgiveren eventuelt bearbeider erfaringene hevder Kvello at det er utfordrende å ha en sensitiv barneomsorg overfor eget barn dersom en ikke erfarte dette i egen oppvekst (Kvello, 2015, s. 224).

Kvello hevder at individer ofte foretrekker miljø som samsvarer med egne erfaringer og foretrekker det en er vant med og derfor velger en samlivspartner som har like sosiale og personlige preferanser som en selv. Det hevdes derfor at en partner derfor ikke kan kompensere for mangler hos den andre partneren (Ibid).

4.5 Kapittel 5

4.5.1 Mestring av utfordringer

Kvello hevder at noen barn er høysensitive som påvirkes i sterk grad av sitt miljø og at disse barna har en større risiko for å utvikle utrygg tilknytning og psykiske lidelser ved skadelig omsorg eller ved kumulativ risiko. Kvello hevder at utviklingen av høysensitivitet og robusthet er biologisk betinget (Kvello, 2015, s. 241).

4.5.2 Resiliens

Konteksten viser til et lite avsnitt om Resiliens som er betegnelsen på barna som utvikler seg bra til tross for større belastninger (Kvello, 2015, s. 241). Kvello hevder at disse barna tilpasser seg godt til utfordrende situasjoner og evner dette på grunnlag av sine beskyttelsesfaktorer. Kvello hevder oppsummerende at resiliens er knyttet til tre forhold, at barnet har en god utvikling, de evner å ivareta sin kompetanse under stress og belastninger og at de henter seg godt inn igjen etter å ha blitt eksponert for traumer. Det fremkommer at forutsetningen for resiliens er å ha utviklet en god sosial kompetanse og annen basalkompetanse der det innebærer barnets reaksjoner mentalt, praktisk og aktiv håndtering av belastninger. Kvello hevder at resiliens innebærer en aktiv håndtering og mestring fra barnet selv (Kvello, 2015, s. 242).

4.5.3 Lite utforskende prosesser

Resiliens som begrep og som prosess kritiseres av Kvello for å være dårlig avklart og at forutsetningen for innsikt i begrepet er at den blant annet kan vise til kumulativ risiko. Det fremkommer at det foreligger for dårlig forskning på kunnskapen om hvordan beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer opererer (Kvello, 2015, s. 242). Kvello hevder at resiliens kanskje er knyttet til personlighetsegenskaper, men at dette bare er delvis tilfelle. Resiliens tilskrives til å ikke være stabilt der barn kan være resiliente overfor noen belastninger og ikke være det på andre former for belastninger, derfor mener Kvello at begrepet som statistisk må benyttes varsomt. Det fremkommer at resiliens bidrar til å ha en mindre sannsynlighet for å utvikle sosiale vansker og psykiske lidelser etter påkjenninger hos risikoutsatte individer. Det hevdes at det er mange faktorer som ligger til grunn for utviklingen av resiliens som genetisk betingede forhold som personlighetstrekk, temperament, robusthet og delvis miljøforhold som bidrar til utvikling av motstandskraft i barnet. I denne sammenheng hevder Kvello at:

«Blant de viktigste miljøskapte bidragene til resiliens regnes foreldrenes sensitive, varme, stimulerende og responderende omsorg for barnet» (Kvello, 2015, s. 243).

Videre fremkommer det at resiliens er myntet på tilgangen barnet har på kvalitativ god sosial støtte. Kvello hevder at den sensitive omsorgen fra omsorgsgiverne samt den sosiale støtten sørger for at barnet utvikler en trygg tilknytning, et godt attribusjonsmønster, god kompetanse, god selvregulering, har empati og utvikler gode mestringsstrategier og kan derfor

lykkes i livet (Kvello, 2015, s. 243). Kvello hevder at kvaliteten på det sosiale nettverket samt sosial støtte tenderer til å overføres i generasjoner (Kvello, 2015, s. 266).

Kvello sår tvil om viktigheten av IQ for å utvikle resiliens fordi IQ ikke er det samme som å tilpasse seg godt. Kvello utdyper dette ved å hevde at IQ modifierer risikofaktorene først etter at barnet har utviklet et visst volum av abstrakt tenkning ved 10 årsalderen. Kvello mener i denne sammenheng at barn som vokser opp med kumulativ risiko har lavere IQ enn barn uten risiko eller kun én. Kvello ytrer i konteksten at ansatte får bare håpe på at resiliens påvirkes av miljøfaktorer og ikke av de biologisk betingede forholdene slik at tiltak fungerer. Det ytres også at det er for tidlig med innføring av noen resiliensutviklede intervensjoner (Kvello, 2015, s. 244). Kvello hevder at:

«Kanskje kan resiliens være hovedforklaringen når generasjoner med svak omsorgsutøvelse, altså sosial arv brytes» (Kvello, 2015, s. 244).

4.5.4 Salutogenese

Kvello hevder at det som inngår i gode motstandsressurser er å ha et velfungerende nettverk med tilgang på god sosial støtte, ha god selvregulering og god økonomi. Ressursene hevdes å føre til forskjellig utgangspunkt i håndtering av sykdom, en grunnholdning som innebærer opplevelsen av sammenheng eller mening. Det antydes i konteksten at «sens of coherence» som Antonovsky refererte til har tre dimensjoner. Disse hevdes av Kvello å være et godt utviklet sosial attribusjon, sosial attribusjonsstil, selvbilde og mestringserfaringer (Kvello, 2015, s. 245).

4.5.5 En fare for idyllisering

Kvello hevder at det ikke foreligger tvil om at noen individer er resiliente og at noen øker sine mestringsstrategier etter som de håndterer belastninger og får tillit til å håndtere belastninger. Kvello hevder samtidig at det foreligger lite forskning og teorier knyttet til utviklingen av motstandskraft i individer ved belastninger. Det henvises til en studie som Kvello ytrer å være en omfattende og langvarig studie av individer som betegnes som resiliente. På bakgrunn av studien hevder Kvello at 85% av de som var resiliente hadde angstlidelser og var preget av depresjoner og somatiske plager (Kvello, 2015, s. 245). Videre hevder Kvello at de resiliente hadde dårlig utdanning, hadde vansker med å få arbeid samt bli i arbeidslivet og de hadde dårlig livskvalitet (Kvello, 2015, s. 246).

4.5.6 Risiko og beskyttelsesfaktorer

Begrepet risikofaktorer defineres av Kvello til å være forhold som øker sannsynligheten for at individer kan utvikle psykiske og sosiale utfordringer. Beskyttelsesfaktorer betegnes av Kvello til å være en demper på risikofaktorer som minsker sannsynligheten for å utvikle vansker. Det fremkommer at beskyttelsesfaktorer innehar på lik linje som ved risikofaktorer biologisk genetiske forhold, miljømessige forhold, mentale forhold og sosiale forhold. Kvello hevder at beskyttelses- og risikofaktorer har et innfløkt samspill der de er adskilte dimensjoner som sammen begriper individers utvikling. Kumulativ risiko defineres i konteksten til å være oppsamlet risiko der flere risikofaktorer opererer samtidig (Kvello, 2015, s. 247). Kvello hevder at:

«Jo flere tydelige og alvorlige risikofaktorer som er til stede, og jo tidligere de inntreffer i barnets liv, desto verre blir gjerne prognosen for barnets utvikling» (Kvello, 2015, s. 248).

Kvello hevder at forskningen har over tid vist at tre til fire klare risikofaktorer indikerer at barnet er risikoutsatt som resulterer med stor sannsynlighet i en skjevutvikling hos barnet. Barn som utsettes for fem eller flere risikofaktorer defineres av Kvello til å være høyrisikoutsatt (Kvello, 2015, s. 248). Kvello hevder at barn som eksponeres for risikofaktorer har stor sannsynlighet for å utvikle psykisk og sosial mistilpasning sammenlignet med barn som eksponeres for få eller ingen risikofaktorer. Det fremkommer i konteksten en sjekkliste "5.1" som viser til 32 risikofaktorer og 10 beskyttelsesfaktorer (Kvello, 2015, s. 250-255). Risikofaktorer hevdes å styrke hverandre samt være stabile og opprettholdes over flere år og Kvello hevder at de i tillegg:

«går igjen i generasjoner» (Kvello, 2015, s. 264).

Kvello mener videre at:

«Det synes som om bistand fra hjelpeapparatet mer roer ned og kompenserer enn endrer hvordan personer/familier lever sine liv (...), og at barnas risikostatus forblir uendret» (Kvello, 2015, s. 265).

Kvello hevder at håndteringen av stress er tuftet på genetisk betingede og miljømessige forhold. Det fremkommer at høy grad av stresseksponering tidlig i barnets liv har innvirkning på den somatiske utviklingen og psykiske helsen samtidig som det resulterer i betydelig risiko for utviklingen av flere lidelser og vansker hos barnet. Kvello hevder også at

konsekvensene ved tidlig stress fører til en kognitiv skjevutvikling hos barnet og at stress forringer barnets utvikling av selvregulering som hevdes å være en mekanisme som forklarer barnets skjevutvikling (Kvello, 2015, s. 265). Kvello hevder videre at traumatiseringen i oppveksten resulterer i utviklingen av svekkede omsorgsferdigheter. Han hevder at dette viser seg særlig i ferdigheten av å regulere barnet, fortolkning av barnet, lite og/eller dårlig styring i oppmerksomt nærvær, liten sensitivitet, dårligere funksjonsnivå og at de har liten fleksibilitet. Kvello hevder i konteksten at barna av tidligere traumatiserte omsorgsgivere har stor sannsynlighet for å utvikle en utrygg tilknytning med konsekvenser for sosial fungering og utviklingen av psykiske lidelser (Kvello, 2015, s. 265).

Kvello viser til recovery forskning som innebærer utviklingen av mestringsstrategier som belyser at håp er helsefrembringende til psykisk helse og sosial fungering (Kvello, 2015, s. 266-267). I denne sammenheng viser Kvello til studier av hjemmebesøksprogrammer der fokuset var å øke potensialet i omsorgsrepertoaret ved hjelp av kognitiv psykoterapi. Kvello hevder i denne sammenheng at tidlig intervensjon bidrar til av og til å forminske ytre risikofaktorer, men ikke nødvendigvis endrer indre tilstander som mentalisering, sensitivitet eller personlige egenskaper hos foreldrene. Kvello konkluderer på bakgrunn av en studie at:

«Konklusjonen fra en studie er at hjemmebesøk kan redusere fysisk mishandling, men ikke omsorgssvikt av barn» (Kvello, 2015, s. 273).

Toleransevinduet er et teoretisk perspektiv knyttet til traumer som innebærer spennet med aktivitet der den ikke er for høy eller for lav som fører til optimal fungering hos mennesker (Kvello, 2015, s. 303). Kvello hevder at foreldre bistår sine barn å være innenfor sitt toleransevindu ved omsorgsgivers ytre regulering som i sin tur utvikler selvreguleringsferdigheter hos barnet og at:

«Barn som utsettes for mange traumer fra tidlig i livet, utvikler gjerne et smalere toleransevindu enn øvrige barn» (Kvello, 2015, s. 303).

Det fremkommer at konsekvensene for å være vitne til eller selv være eksponert for krenkelser som kriminalitet, omsorgssvikt og mobbing resulterer i økt risiko for retraumatisering (Kvello, 2015, s. 307). Kvello ytrer at hvor yngre barnet er når det eksponeres for traumer hvor høyere er konsekvensene som henger sammen med barnets utvikling av emosjonsregulering, språkkompetanse og kognitiv utvikling (Kvello, 2015, s. 310).

Med tanke på avgrensningssyn som også har blitt nevnt i forrige analyse ble det valgt til slutt å utelukke perspektivet om seksuelle overgrep. Når analysen måtte reduseres ble dette perspektivet valgt på det grunnlaget at det ble en renere avgrensning ved å utelukke hele kapittel seks.

4.6 Kapittel 7

4.6.1 Omsorgssvikt

Det fremkommer i konteksten at omsorgssvikt innebære at foreldre ikke har gitt den nødvendige stimulering, ernæring og beskyttelse i omsorgen som resulterer i underutvikling hos barnet. Kvello hevder at underutviklingen ved omsorgssvikt kan føre til at konsekvensene er irreversible til tross for at omsorgskvaliteten hos omsorgsgiverne endres (Kvello, 2015, s. 318). Det fremkommer at omsorgsgivere som har erfart omsorgssvikt i egen oppvekst ofte har inkonsistente og straffende elementer i sin omsorgsutøvelse samtidig som de har urealistiske forventninger til barnets kompetanse og behov slik at de blir forsømt (Kvello, 2015, s. 320). Kvello hevder videre at foreldre som utsetter sine barn for omsorgssvikt, ikke ser hvilken avgjørende betydning de har i forhold til barnets utvikling, de tror heller at barnet utvikler seg av seg selv gjennom en indre drivkraft i barnet. Ifølge Kvello fremkommer dette tydelig ved at foreldrene ikke deltar eller tar med barnet på ulike aktiviteter slik at barnet blir frarøvet nødvendig stimulering og opplevelser som barnet trenger for å utvikle seg. Det fremkommer at de også kommuniserer lite med barna og de tenderer til selv å ha dårlig fungering på mange områder (Kvello, 2015, s. 321).

4.6.2 Egen oppveksterfaring

Kvello hevder at:

«Grov omsorgssvikt av barn bunner ofte i at personer i sin egen oppvekst ble omsorgsviktet. Vi ser altså en sterk generasjonsoverføring i kvaliteten på omsorgsutøvelsen» (Kvello, 2015, s. 321).

Generasjonsoverføringen styres blant annet av utrygg tilknytning, mangelfullt utviklet mentalisering og sensitivitet, lite empati med barnet og rusmiddelbruk» (Kvello, 2015, s. 321).

Kvello hevder at forskningen har avdekket at barna som ble utsatt for omsorgssvikt har dårligere livskvalitet som barn og som voksen fordi det har resultert i vansker på mange områder (Kvello, 2015, s. 331). I denne sammenheng hevder Kvello at:

«Volumet av og kvaliteten på samspillet mellom omsorgspersonene og spedbarn påvirker sterkest sistnevnte utvikling av sentralnervesystem og hjerne» (Kvello, 2015, s. 331).

Kvello utdyper dette ved å hevde at den hjerneorganiske funksjonen er avhengig av omsorg samt erfaring for å kunne utvikle seg der disse to dimensjonene er sammenvevd. Den hjerneorganiske funksjonen hevdes å tilpasse seg sitt miljø slik at erfaringene påvirker utviklingen av hjernen (Kvello, 2015, s. 331). Kvello hevder i sammenheng med barns erfaringer om frykt at:

«Slike oppveksterfaringer setter spor i hjernen og sentralnervesystemet slik at det også i betydelig grad styrer hvordan voksne håndterer stress og trusler» (Kvello, 2015, s. 331).

Kvello hevder at fra fødselen av kobles hjernen opp gjennom stimulering fordi stimuleringen sørger for at nevronene forgreiner seg slik at hjernen kobles sammen. Det kommer frem at oppkoblingen av hjernen er avhengig av stimulering via samspill og riktig kosthold. Det hevdes at:

«Den forringende kognitive utviklingen hos barn som er utsatt for omsorgssvikt, skyldes at understimuleringen ikke bidrar til at hjernen i tilstrekkelig grad kobles opp» (Kvello, 2015, s. 331).

Det hevdes videre i konteksten at dersom ulike hjerneceller ikke anvendes hos spedbarnet i de viktigste utviklingsfasene vil hjernecellene utelukkes og forgreiningen av de gjenværende bli utviklet dårlig (Ibid). Kvello hevder at spedbarn som blir understimulert har 20-30% mindre synapser i hjernen slik at omsorgssvikt rammer utviklingen hos barnet innenfor en rekke områder. Det fremkommer at barn som blir utsatt for omsorgssvikt har en forsinket kognitiv og språklig utvikling. Kvello hevder at de hjernerelaterte skadene forklarer hvorfor omsorgssviktede barn har lærevansker, dårlige skoleprestasjoner og lav skolemotivasjon (Kvello, 2015, s. 332).

Kvello henviser emosjonell kompetanse til kapittel 2 om emosjonsregulering. Han hevder at omsorgspersonen har en sentral rolle i barnets utvikling av emosjonsregulering og at:

«Omsorgssvikt rammer barns utvikling av emosjonell kompetanse, emosjonsregulering inkludert» (Kvello, 2015, s. 333).

Det fremkommer at omsorgssvikt øker sannsynligheten for mange former for psykiske lidelser, rusmiddelbruk, atferdsvansker m.fl (Kvello, 2015, s. 334).

Som tidligere nevnt blir ikke hjelpetiltak, maler og sjekklister hentet frem av analysen som også her har blitt presentert i konteksten.

4.7 Kapittel 9

4.7.1 Fysisk avstraffelse, mishandling og vold

Kvello hevder at:

«Mange foreldre som praktiserer utstrakt bruk av fysisk avstraffelse av barn, har i sin egen oppvekst vært utsatt for omsorgssvikt, mishandling eller seksuelle overgrep (...)» (Kvello, 2015, s. 363).

Videre fremkommer det at prognosen for utvikling av psykiske lidelser hos barna ser ut til å være lik enten det utøves for mild eller moderat fysisk avstraffelse. Kvello hevder at mødres harde oppdragelsesmetoder får konsekvenser for barnets utvikling av emosjonsregulering og fedrenes harde oppdragelsesmetoder rammer barnas aggressivitet og atferdsvansker. Det hevdes at grensesetting gjennom fysisk straff eller hard verbal regulering av barnet opptrer i familier med en dårlig atmosfære (Kvello, 2015, s. 364). Det fremkommer at hyppige høylytte konflikter opptrer ofte i kombinasjon av unngåelse, avvisning og ignorering av barna som preger familieatmosfæren. Kvello hevder at konflikter som gir en trykket stemning er skremmende overfor barna som fører til stor utrygghet hos dem (Kvello, 2015, s. 368). Når barna vokser opp etter en familieatmosfære med mye kranling hevder Kvello at de vil ha økt sannsynlighet for å utvikle internaliserende og eksternaliserende vanskeligheter i voksen alder og at:

«Denne oppveksterfaringen gir seg mange utslag, f.eks. vansker med å tilpasse seg arbeidslivets krav om samarbeid, tempo og fleksibilitet, selvskading ved depresjon og sinne, mens sinne også øker risikoen for utvikling av rusmiddelmisbruk» (Kvello, 2015, s. 369).

Det fremkommer at betegnelsen latent vold innebærer en kronisk opplevelse av frykt for nye voldshendelser som opptrer enten ved materiell vold som innebærer å ødelegge ting i sinneutbrudd eller ved fysisk vold. Det er ikke voldshendelsene som preger vedkommende mest, mener Kvello, men frykten for nye episoder (Kvello, 2015, s. 369). Årsaken til partnervold hevder Kvello å være at:

«De var selv oppvokst med familievold, det ble uttrykt mye aggressivitet i deres opprinnelsesfamilie(...) (Kvello, 2015, s. 372).

Kvello hevder videre i konteksten at:

«Personlighetstrekket følelsesmessig kulde tenderer mot å være stabilt over tid, og at barnets atferdsvansker og kriminalitet vil vedvare» (Kvello, 2015, s. 374).

Ungdommer med følelsesmessig kulde har karakteristikk med psykopater ifølge Kvello der de har til felles en svekket kognitiv, nevrologisk og sosial utvikling, der de ikke berøres av andres smerte og belastninger (Kvello, 2015, s. 374). Følelsesmessig kulde hevdes å kunne være forbundet med genetisk betingede faktorer, men:

«En tydelig årsak er å vokse opp med foreldre som preges av dette personlighetstrekket, og som praktiserer hard avstraffing av barnet» (Kvello, 2015, s. 375).

Det fremkommer at psykopater og narsissister har til felles at de er preget av aggressivitet samt å oppnå kontroll overfor andre. Det hevdes videre at de har liten empati og er likegyldige overfor andres vanskeligheter. Det fremkommer at de oppfattes av andre at de skyr få midler for å oppnå eget mål selv om det er på bekostning av andre. Kvello hevder at de føler heller ikke anger over sine krenkende handlinger overfor andre slik at behandling med endring som regel uteblir (Kvello, 2015, s. 375).

Kvello hevder at dersom det foreligger voldsutøvelse kan en forutsi med sikkerhet at det også foreligger et alkoholmisbruk eller rusmiddelbruk også (Kvello, 2015, s. 376). Det antydes at mange individer som utøver vold også har psykiske lidelser som innebærer svekket mentaliseringsferdigheter (Kvello, 2015, s. 377). Kvello hevder at:

«Generelt rangeres konsekvensene for barn av å utsettes for eller oppleve familievold som like skadelig som å ha en alkoholmisbrukene forelder» (Kvello, 2015, s. 384).

Kvello hevder også i denne sammenheng at:

«Blant mødre som lever med partnervold, er det en tydelig overvekt av uheldige indre arbeidsmodeller, det vil si at de kan karakteriseres som forstyrret eller distansert(kalde)» (Kvello, 2015, s. 384).

Kvello mener i konteksten at der det foreligger partnervold hos omsorgsgiverne er forekomsten av fiendtlighet overfor barnet også til stede. Noen av mødrene som utsettes for

partnervold hevdes derfor å ha større risiko for å utsette barnet for psykisk og fysisk mishandling. Kvello hevder at mødre som blir utsatt for partnervold er mer insensitive i samspillet der de viser liten varme og sensitivitet overfor barnet (Kvello, 2015, s. 384). Kvello mener at:

«Siden en del av disse karakteristika bunner i vansker med mentalisering og indre arbeidsmodeller, bedres ikke samspillet med barnet automatisk når kvinnene går ut av voldelige parforhold» (Kvello, 2015, s. 384).

Kvello hevder at høyt stressnivå med kortisolutsondring forklarer hvorfor barn som er vitne til vold får samme omfang av skader ved å være vitne til volden som ved å selv bli mishandlet (Ibid). Det hevdes videre at:

«Relasjonstraumer i barndommen kan lede til strukturelle og funksjonelle endringer i hjernen. Det omfatter redusert størrelse på hippocampus, økt nivå av kortisol og økt stressrespons i HPA-aksen, økt dopaminutsondring, og redusert størrelse i området for fremre hjernebark» (Kvello, 2015, s. 385).

4.7.2 Psykisk (emosjonell) mishandling

Kvello hevder at:

«Psykisk mishandling av barn øker risikoen for at de utvikler en rekke psykiske lidelser, blant annet emosjonelt ustabil personlighetsforstyrrelse» (Kvello, 2015, s. 394).

Kvello hevder at barn som har erfart mishandling som ikke utvikler psykiske lidelser har unngått utviklingen på grunnlag av god kvalitet på omsorgen fra foreldrene overfor barnet. Barna hevdes også å hatt gode vennskapsrelasjoner i ungdomsalderen og gode kjærlighetsrelasjoner i voksen alder som antydes å være beskyttelsesfaktorer for å utvikle resiliens ved mishandling (Ibid). Kvello påpeker at:

«selv om noen barn utvikler seg godt tross mishandling, må ikke det lede til at man glemmer at de aller fleste barn skades av mishandling» (Kvello, 2015, s. 400).

Kvello hevder at mishandling i barnets fem første leveår er hovedårsaksforklaring til at barnet utvikler atferdsvansker. Videre fremkommer det av konteksten at rusmiddelmissbruk og suicidalitet er den hyppigste konsekvensen av barnemishandling og at:

«En hovedmekanisme som ligger til grunn for de vanskene som utvikles, er svak selv-og emosjonsregulering» (Kvello, 2015, s. 401).

Kvello hevder at mødre og fedre som dreper sine barn ofte preges av depresjoner og:

«Flere av dem karakteriseres av indre arbeidsmodeller preget av utrygghet, ubearbeidede traumer og en generell følelse av hjelpeløshet» (Kvello, 2015, s. 404).

Munchhausens syndrom by proxy hentes inn avslutningsvis, men som har blitt tatt ut av analysen fordi analysen ønsker en grundig analyse av de perspektivene som begge bøkene vektlegger. Dette perspektivet fremkommer ikke av “*Kunnskap og kompetanse*” i tillegg har det blitt tolket at perspektivet viser til en mer overfladisk beskrivelse og har derfor blitt utelatt.

5. Analyse og tolkning

Analysen tar for seg diskursen innenfor utviklingspsykologien i fagbøkene. Teorien som utgjør analysegrunnlaget inneholder sentrale forestillinger som har blitt identifisert og tolket som momenter i analysen. Konklusjonene i avhandlingen blir skrevet på grunnlag av momentene. Disse, sammen med elementene og de flytende betegnerne, har fremtolket senteret av diskursen gjennom en ekvivalenskjede som belyser nodalpunktet. Senteret i diskursen presenteres gjennomgående, men særlig i kapitlene om subjektkonstruksjon og ekvivalenskjeden. Analysen har undersøkt om det foreligger en hegemonisk problemorientert diskurs i utviklingspsykologien som går på bekostning av de ressursorienterte perspektivene. Dette er bakgrunnen for analysen.

5.1 Figur 2 Skjematisk fremstilling av diskursen i boken “Kunnskap og kompetanse”

5.2 Figur 3 Skjematisk fremstilling av diskursen i boken “Barn i risiko”

5.3 Samspill som moment

«...Samspillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barns utvikling og fungering at det må tillegges avgjørende vekt ...» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30).

«Når vi kaller tilknytning for overordnet viktig, er det fordi tilknytningsmønstre påvirker mye annen utvikling» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 60).

For bakgrunnsstoff for analysen i dette underkapittelet, se [avhandlingens](#) kap. 3, sidene: 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38 og 39 for videre utdypning.

Tilknytningsprinsippet vektlegges i fagboken sammen med betydningen av et godt samspill mellom barn og omsorgsgiver, og vi identifiserer i den sammenheng samspill som moment. Bunkholdt og Kvaran henviser tidlig i boken til at samspill har en avgjørende effekt på barnets utvikling. I boken “Kunnskap og kompetanse” kommer forfatterne inn på den faglige debatten om de to prinsippene *biologisk prinsipp* og *tilknytningsprinsippet*. Leserne gjøres oppmerksomme på en diskursiv kamp i fagmiljøet mellom disse, samtidig får de også forståelsen av at det likevel finnes noe alle er enige om (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30; Analyse materialet, s. 24).

Selve debatten og det biologiske prinsippet vies mindre plass i fagboken, derimot forklaringene omkring prinsippet tilknytning vies stor plass. Analysen tolker dermed tilknytning som en meningsmappe i diskursen. Foucault fremholder at liten eller ingen dekning av et element i en debatt er med på å gi inntrykk av konsensus, det er med å forsterke

meningsdannelsen (Foucault 1999). Meningsdannelsen forsterkes ved at prinsippet tilknytning vies stor plass i artikkelasjonen og har flere overskrifter knyttet til seg. Det kan tyde på at diskursen i fagboken har en ensidighet i retning av prinsippet tilknytning.

Artikkelasjonen i meningsmappen tolkes til at gode oppveksterfaringer fører til utvikling av trygg tilknytning, og at dette igjen påvirker flere andre utviklingsområder hos barnet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30; Analyse materialet, s. 24; Jørgensen & Phillips, 2019).

Den meningsdannelsen som utelukkes i debatten mellom biologisk prinsipp og tilknytningsprinsippet i og med at tilknytningsprinsippet blir gitt forrang, er betydningen av det biologiske prinsippet. Artikleringen omkring dette utelukkede prinsippet tar derfor form som et element (Jørgensen & Phillips, 2019).

I forbindelse med tilknytningsprinsippet ser det ut som diskursen vektlegger et godt samspill mellom barn og omsorgsgiver. Samspill, som lenger ned identifiseres som moment, settes derfor i første omgang opp som meningsmappe. Den artikulerer betydningen “opparbeiding av gode samspillserfaringer i barndommen utvikler de psykologiske dimensjonene”. Jeg mener å se at betydningen artikuleres også i alternative meningsmapper, som selvbilde, egenverd, indre arbeidsmodell, atferdsmønster, tilknytning, mentalisering, den hjerneorganisk fungering, empati, frustrasjonstoleranse, omsorgskompetanse, sosial fungering og psykisk helse (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30-162; Analyse materialet, s. 24-39).

En av de alternative meningsmappene der samspill artikuleres har imidlertid motsatt betydning: Dimensjonene utvikles ved dårlige samspillserfaringer. Meningsmappen med motsatt fortegn ser likevel ut til å være med å låse betydningen i meningsmappen “dimensjonene utvikles ved gode samspillserfaringer”. Meningsmappens samspills-forsøk på betydningsfastlåsing gjennom den alternative meningsmappen, gjør at samspill identifiseres som et moment (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57-58, 83; Analyse materialet, s. 25, 32; Jørgensen & Phillips, 2019).

Jeg oppdager en parallell betydning, den hevder at utviklingen forringes ved dårlige samspillserfaringer. Betydningen går ut på at dårlige oppveksterfaringer i samspillet mellom barnet og omsorgsgiveren resulterer i et svekket selvbilde, utrygg tilknytning og en skjev utvikling. Denne betydningen støtter samtidig meningsmappen i momentet, at gode samspillserfaringer fører til adekvat utvikling (Ibid). Denne parallell betydningen tolkes som en flytende betegner som forsterker meningsdannelsen i momentet. Betydningen de begge forsøker å fastlegge er at gode samspillserfaringer i oppveksten utvikler de psykologiske

dimensjonene. Jeg tolker at artikulasjonen får hjelp av de flytende betegnerne på sine forsøk på betydningsfastlåsningen, ved at den sier det er umulig å utvikle de psykologiske dimensjonene med dårlige samspillserfaringer i oppveksten (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57-58, 83; Analyse materialet, s. 25, 32; Jørgensen & Phillips, 2019). De flytende betegnerne får slik sett en viktig rolle i betydningsfastlegningen av momentet (Jørgensen & Phillips, 2019).

Jeg mener å observere at momentet forsøker å oppnå betydningsfastlegging også gjennom artikulering i den alternative meningsmappen “utvikling av selvbildet”. Her fremkommer det at samspillserfaringer med tilhørende omsorgskvalitet blir et avtrykk i selvbildet. Selvbildet betegnes som et styringssystem hos individet som påvirker tankesettet, forventningene og forestillingene, og som utgjør individets oppfattelse, tolkning og atferd (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57-58; Analyse materialet, s. 25). Senere i analyse materialet blir selvbildet forstått som individets indre arbeidsmodell som sies å være etablert fra barnet er 2 år gammelt. Jeg observerer at artikulasjonen i den alternative meningsmappen og andre alternative mapper belyser grundig hvordan tidlig samspill danner individets selvbilde, indre arbeidsmodell og også danner grunnlag for å utvikle de psykologiske dimensjonene (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72-75; Analyse materialet, s. 29-31).

Etter artikulerede utdypinger av betydningen i momentet får man imidlertid øye på enda flere betydninger. De nye betydningene dukker opp inne i momentet og også i de alternative meningsmappene, artikulert med korte og enkle utsagn. Utsagnene går ut på at selvbildet kan utvikles hele livet, det er ikke en stabil størrelse og den indre arbeidsmodellen er ikke fastlåst. Dette er ressursorienterte meningsmapper med den stikk motsatt betydning, at dårlige samspillserfaringer gir adekvat utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 58, 72; Analyse materialet, s. 25, 29). Det ser ikke ut til at meningsmappene blir akseptert i diskursen. De motsier betydningene i momentet og vi observerer at de ser ut til å bli oversett (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57-61, 66-84; Analyse materialet, s. 25, 32).

De ressursorienterte meningsmappene blir plassert i det diskursive feltet som elementer, det er utsagn som utelukkes fordi de går imot betydningsfastlegningen av momentet (Borge, 2015). De blir forsøkt utelukket ved flere anledninger. Artikuleringen i momentet fremholder for eksempel at den indre arbeidsmodellen reproducerer seg i interaksjon med andre, og blir en såkalt selvoppfyllende profeti. Den indre arbeidsmodellen hevdes i tillegg ved flere anledninger å være svært krevende å endre. Elementene sier derimot at selvbildet og den indre arbeidsmodellen kan endres. Jeg observerer at disse meningene

utelukkes, det er ikke plass til dem i momentet, nettopp fordi det er fastlåst (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 57, 73, 81; Analysemateriale, s. 26, 31; Jørgensen & Phillips, 2019).

Momentet forsøker å oppnå en betydningsfastlåsning som innebærer at tidlige oppveksterfaringer ved samspill er stabile, og har lagt helhetlig grunnlag for individets utvikling, og i tillegg at dette er en objektiv sannhet. Betydningsfastlåsningen artikuleres gjentagende, både i momentet og de alternative meningsmappene, støttet av flytende betegne - samtidig som motsigende momenter utelukkes. Analysens tolkning her er på grunnlag av gjentakelser, individets utviklingen er begrenset til barndommen (Ibid). Meningsdannelsen tolket i momentet er “betydningen av gode samspillserfaringer i oppveksten”.

5.4 Omsorgsgivers forutsetninger som moment

«Derved blir omsorgspersoners egen oppvekst og kvaliteten på den omsorgen de selv fikk, viktig å kjenne til for å forstå deres personlighet, inkludert deres indre arbeidsmodell og kvaliteten på den barneomsorgen som de gir» (Kvello, 2015, s. 140).

«Det tyder på at mødre med utrygg tilknytningshistorie kan fungere godt som omsorgsgivere hvis de lever i et støttende parforhold» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137).

Se i analysematerialet for videre utdypning av momentet: 25, 26, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 51, 53, 55, 56, 57

Forutsetninger hos omsorgsgiveren er en forestilling som artikuleres gjennom mange såkalte alternative meningsmapper gjennomgående i bokmaterialet. Begge fagbøkene i studiet har nær lik forståelse av barnets avhengighet av omsorgsgivers forutsetninger. Den diskursive formasjonen viser at betydningen som artikuleres er at forutsetningen for barneomsorg er en god oppvekst. Det kommer frem gjennom artikuleringen at det er kun gode oppveksterfaringer som kan forme et fundament for adekvat følelsesmessig, kognitiv og sosial utvikling, og dermed forutsetningene for å gi omsorg, og dette er med å fastlåse betydningen i meningsmappen (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015; Analysemateriale, kap 3 & 4; Jørgensen & Phillips, 2019). Dårlige oppveksterfaringer forringer forutsetningen, de bidrar derfor ikke til å legge fundament for adekvat utvikling, og dermed heller ikke for å kunne gi barneomsorg. Denne avgrensningen av meningsmappen er bestemmende for at analysen tolker “omsorgsgivers forutsetninger” som et moment (Kvello, 2015, s. 82, 243; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.30, 74, 82-83; Analysematerialet, s. 32, 42-43).

Betydningen som artikuleres i samtlige alternative mapper peker på at egen oppvekst er avgjørende for omsorgsgivers utvikling av sensitivitet. Disse består av mentaliseringsferdigheter, emosjonsregulering, selvregulering, omsorgskompetanse, empati, bonding, tilknytning mfl (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153; Kvello, 2015, s. 135; Analysemateriale, s. 38, 46). Disse er alle psykologiske dimensjoner, og beskrives som helt avgjørende forutsetninger hos omsorgsgiveren for at barnet skal få en god utvikling. De sies å være selve utviklingspotensialet hos barnet, og det fremkommer at ved en dårlig oppvekst er dimensjonene fraværende. Momentet inkluderer forestillingen om alvorlig risiko for barnet svarende til omsorgsgiverens mangler. Det foreligger et gjensidighetsforhold mellom samspillserfaringer i oppveksten og omsorgsgivers forutsetninger i meningsmappen. Begge artikulere de oppveksterfaringene, og gjensidigheten er med å fastlåse betydningen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 135, 153; Kvello, 2015, s. 206, 331, 401; Analysemateriale, s. 35, 51).

Omsorgsgivers forutsetninger fra egen oppvekst ser ut til å bli forstått som bestemmende for hvilken omsorgsutøvelse de kan gi (Kvello, 2015, s. 140; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153; Analysemateriale, s. 35, 47). Denne meningsmappen ser ut til å bidra til en deterministisk holdning (Lübcke, 1996, s. 188), der barnets utvikling oppfattes som forutbestemt på bakgrunn av omsorgsgiverens oppvekst. Bowlby (1996), som er tilknytningsteoriens far, presiserte at den indre arbeidsmodellen ikke er en stabil størrelse og at tilknytningen derfor ikke måtte anvendes deterministisk (Gulbrandsen 2012, s. 149). Fagbøkene ser ikke ut til å ha forholdt seg til Bowlbys påstand, spesielt boken "Barn i risiko", der et menneskes tilknytning i tidlig barndom hevdes å følge en ad, fra vugge til grav mennesket forstås som statisk, med et uforanderlig indre (Kvello, 2015, s. 83; Analysemateriale, s. 43).

I begge fagbøkene synes det å være alternative meningsmapper som ikke artikuleres. De ligger nær opptil det fastlåste momentet, men de har en motsatt betydning av det momentet har. Likevel bidrar de til betydningsfastlegningen, og styrker den. Disse uartikulerte meningsmappene formidler skjevutvikling ved dårlige oppveksterfaringer. De har en flytende og lite håndfast betydning: Forringelse av utvikling gjennom omsorgssvikt, mishandling, psykiske lidelser mfl. (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 127; Kvello, 2015, s. 318; Analysemateriale, s. 35, 57).

Ressurs-relaterte utsagn kommer frem bare hos Bunkholdt og Kvaran. Disse meningsmappene fremholder at tilknytning, indre arbeidsmodell, empati,

mentaliseringsferdigheter og tilknytningsmønster ikke er statiske, og at de kan endres. Ressursorienterte perspektiver innebærer forestillinger om adekvat utvikling og gode forutsetninger uavhengig av oppveksterfaringer. Dette går imot betydningsfastlåsningsmomentet. Ressursorienterte argumenter presenteres i diskursen med få og korte utsagn, og er plassert umiddelbart etter flere grundige artikulerte utdypninger som motgår dem. Denne artikulering tolkes som ytterligere forsøk på betydningsfastlåsing i momentet.

Av dette tolkes at argumentene ikke aksepteres i diskursen innenfor utviklingspsykologien og utelukkes fra momentet. Disse meningsmappene tar form som elementer i det diskursive feltet, altså utenfor selve diskursen. Jeg konkluderer derfor med en antagelse at selv om ressursorienterte perspektiver riktignok blir presentert, blir de ikke akseptert i fagboken som likeverdige, de ekskluderes fra diskursen i fagboken (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 58, 61, 77, 156; Kvello, 2015, s. 243; Borge 2015; Analyse materialet, s. 25, 26, 31, 53; Jørgensen & Phillips, 2019).

I boken “Barn i risiko”, som visstnok har et «*tydelig eklektisk perspektiv*» (Kvello, 2015, s. 22; Analyse materialet, s. 40) har jeg ikke kunnet registrere noen ressursrelaterte utsagn. Utsagn som gjentas i fagboken er at sensitivitet, mentalisering, tilknytning og den indre arbeidsmodellen etc. er stabil og følger individer fra vugge til grav (Kvello, 2015, s.264, 222, 127; Analyse materialet, s. 43, 45). Boken “Barn i risiko” anbefaler å ikke ha noen forhåpninger om å endre indre forhold i det kliniske arbeidet. Mentaliseringsbaserte intervensjoner, foreldreveiledning eller hjemmebesøk hevdes å ikke ha noen effekt for en omsorgsgiver med dårlige oppveksterfaringer, hva gjelder mentalisering, indre arbeidsmodell og sensitivitet. De nevnte dimensjonene forstås som stabile, men avgjørende i personlighetens forutsetninger. Intervensjoner forstås i fagboken kun som dempere, de kan ikke endre risikofaktorer. Risikostatus forblir dermed uendret (Kvello, 2015, s. 265, 273; Analyse materialet, s. 55, 56).

Analysen mener å se en tydelig ekskludering av ressursorienterte perspektiver i fagboken, og en diskursiv kamp mellom det problemorienterte perspektivet og det ressursorienterte perspektivet (Jørgensen & Phillips, 2019). I heten av den diskursive kampen artikuleres imidlertid et slag mot de motsigende elementene fra et uventet hold: Flere ganger i begge fagbøkene hevdes det at omsorgsgivere med dårlige oppveksterfaringer er en alvorlig risiko for barnets utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156; Kvello, 2015, s. 55; Analyse materialet, s. 39, 41). Teksten fremholder at ressursperspektivet i en slik situasjon er bare akseptabelt der det finnes støtte fra personer med gode oppveksterfaringer (Bunkholdt &

Kvaran, 2015, s. 137; Analyse materialet, s. 36). Meningsfastlåsningen i momentet blir med andre ord at omsorgsgivere med dårlige oppveksterfaringer og en uforanderlig skjevutvikling, kan bare fungere sammen med en støttende partner. Analysen tolker på grunnlag av dette at fagbøkene har en rådende forestilling som er fremmet av en hegemonisk oppfatning om alvorlig risiko for barnet ved omsorgsgivers dårlige oppveksterfaringer. Denne får forrang og fremstår som selvsagt. Analysen antyder at dette kan gå på bekostning av reelle ressursperspektiver (Jørgensen & Phillips, 2019, s. 60).

Vi spør oss om et slikt syn på omsorgssviktede foreldre kan føre til at omsorgsgivere med dårlig oppveksterfaringer kan bli forhånds dømt i BVT til å være uegnet til å gi omsorg, og bli oppfattet med kumulativ risiko på minst åtte risikofaktorer ved fravær av viktige psykologiske dimensjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153 ; Kvello, 2015, 321, 247, 248; Analyse materialet, s. 38, 55).

5.5 Psykologiske miljøfaktorer som moment

«Det kommer frem av boken “Kunnskap og kompetanse” at det er den orbitofrontale cortex som påvirker barnets sosiale fungering og tilknytning. Utviklingen av denne delen i hjernen hevdes å være avhengig av positivt samspill og sensitivitet hos omsorgsgiveren» (Bunkholt & Kvaran, 2015, s. 83).

«Kvello hevder (2015), på bakgrunn av metastudier om autisme, at miljøforhold har større innvirkning på tilknytning hos barnet enn genetiske og biologiske forhold» (Kvello, 2015, s. 105).

For bakgrunnsstoff for analysen i dette underkapittelet, se sidene: 26, 28, 31, 32, 40, 41, 48, 49, 53 for videre utdypning.

Analysen ser en diskursiv kamp i fagbøkene mellom omsorgsgivers miljøbetingede forutsetninger versus biologiske egenskaper i barnet. Betydningene som kjemper om plass i diskursen er faktorene for sunn utvikling hos barnet. Gjennomgående der de biologiske betingelsene omhandles i fagbøkene, blir det umiddelbart slått fast at miljøbetingelser alene vurderes som den sentrale faktoren. Analysens tolkning er derfor at fagbøkene gir forrang til faktoren omsorgsgivers miljøbetingede forutsetninger som avgjørende i barnets psykologiske og biologiske utviklingspotensial (Kvello, 2015, s. 24-25 ; Bunkholdt og Kvaran 2015, s. 122; Analyse materialet, s. 34, 41, ; Jørgensen & phillips, 2019).

Analysen ser et mønster av betydningsfastlåsning i meningsmappen omkring psykologiske miljøbetingelser for god utvikling av iboende biologiske egenskaper. Dette gjør at analysen tolker psykologiske miljøbetingelser som moment. Momentets betydningsfastlegning går ut på at barnets biologiske egenskaper utvikles ved hjerneorganisk utvikling, men at de også er betinget av det psykologiske miljøet. De psykologiske miljøbetingelsene som vektlegges er tidlig samspillserfaringer og sensitivitet hos omsorgsgiveren (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 83; Kvello, 2015, s. 164; Analyse materialet, s. 32, 48; Jørgensen & Philips, 2019). Momentets avgrensning blir slik sett nødvendigheten av gode oppveksterfaringer for adekvat utvikling.

Flytende betegne viser til en annen forestilling, de artikulere at dårlig samspill med fravær av sensitivitet forårsaker hjerneskader hos barnet. Analysen tolker at betydningen i momentet blir konkretisert ved de flytende betegners utsagn (Kvello, 2015, s. 187; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 81; Analyse materialet, s. 31, 48; Jørgensen & Philips, 2013). Betydningsfastlegningen i momentet peker utelukkende til at utviklingen skjer i barndommen gjennom gode samspillserfaringer og ved gode forutsetninger hos omsorgsgiveren. Individuer med dårlige oppveksterfaringer kan derfor bli forstått til ikke å fungere optimalt, fordi de har en svekket hjerneorganisk fungering (Kvello, 2015, s. 164, 187, 149; Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 79-84; Analyse materialet, s. 31-32, 48).

Torgersen hevder i motsetning til dette at utviklingen er så sammensatt at det behøves flere innfallsvinkler, ikke bare gode eller dårlige samspillserfaringer for å kunne få en helhetlig forståelse av barnets utvikling (Torgersen, 2013). Samspillserfaringer fra tidlig oppvekst bidrar slik sett til å utelukke barnets muligheter til å påvirke egen utvikling. Torgersen påpeker, i motsetning til dette, at tilknytningsteorien ikke favner godt nok barnets iboende egenskaper og individuelle forskjeller (Torgersen, 2013; Jørgensen & Phillips, 2019). Analysen konkluderer derfor at det ser ut som at tilknytningsteorien i fagbøkene har blitt vektlagt på bekostning av iboende biologiske egenskaper i barnet.

Fagbøkene forsøker også å vise til en annen meningsmappe der det vises til et gjensidighetsforhold mellom samspill og utviklingen av hjernen. Meningsmappens betydning er at barnet i samspill med sine omsorgsgivere kan påvirke sin utvikling. Miljøbetingelsene blir vektlagt og det hevdes at det er omsorgsgivers forutsetninger som modererer barnets iboende egenskaper (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 126; Kvello, 2015, s. 24-25; Analyse materialet, s. 34, 41). Gjensidighetsforholdet viser altså at barnet kan påvirke sin utvikling gjennom sine iboende biologiske egenskaper. Analysen oppdager imidlertid et

problem i denne sammenheng, siden disse først var formet av omsorgsgiveren ved det tidlige samspillet. Deretter vises det i en meningsmappe at barnet kan påvirke sin utvikling ved å påvirke omsorgsgivers forutsetninger ved at omsorgsgiver opplever vellykkethet eller mislykkethet.

Analysen tolker av dette at de biologiske egenskapene i barnet benyttes i artikuleringen bare som en bidragsyter til fastlåsning av momentets betydning. Dette fordi de i tråd med betydningen i momentet er med å påvirke de psykologiske miljøbetingelsene. Meningsmappen “barnet i samspill med sine omsorgsgivere kan påvirke sin utvikling” tolkes i analysen derfor som en flytende betegnelse som konkretiserer momentet. Barnets aktørperspektiv ser ut til å bli utelukket i fagbøkene til forrang for betydningen av psykologiske miljøbetingelser og omsorgsgivers forutsetninger. Barnets aktørperspektiv tar slik sett også form som flytende betegnelse siden det er en betydning som sirkulerer rundt momentet, og som ikke ser ut til å vektlegges i teksten. Barnets aktørposisjon blir derfor av analysen tolket som utelukket i fagbokens diskurs. Konklusjonen blir at de psykologiske miljøbetingelsen ser ut til å ha blitt gitt en forrang i fagbøkene, på bekostning av barnets iboende egenskaper (Ibid).

Omsorgsgivers forutsetninger for relasjonskompetanse ser ut til å fremstilles som det avgjørende fremfor barnets biologiske iboende egenskaper til tross for Bronfenbrenners bidrag om barnets aktørposisjon. Fagboken “Kunnskap og kompetanse” utdyper mikronivået i modellen til Bronfenbrenner (1981), og presenterer kort de andre nivåene i modellen. Samspillserfaringer med omsorgsgiver på mikronivået sies å påvirke andre utviklingsområder hos barnet. Dårlige samspillserfaringer på mikronivå påstås å forringe utviklingen hos barnet og føre til at de har mindre sannsynlighet for å lykkes på andre mikronivåer. I “Barn i risiko” kommer det i tillegg frem hvordan omsorgsgivers forhold til venner og nettverk påvirker hvordan barna forholder seg til det samme (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 122; Kvello, 2015, s.56: Analyse materialet, s. 34, 41; Bronfenbrenner, 1981). Analysen tolker at momentet forsøker å oppnå en betydningsfastlegning gjennom meningsmappens artikulering om mikronivået og betydningen av vennsrelasjoner.

Momentets betydningsfastlåsning utelukker ressursorienterte meningsmapper fordi de ikke nevnes i meningsmappen der biologisk utvikling utdypes. Analysen tolker derfor at disse blir ekskludert fra diskursen, som elementer i det diskursive felt. Analysen ser at resiliens, som viser at barnet kan utvikle seg normalt ved hjelp av god sosial støtte fra en annen voksen, er et element som blir utelukket i fagbøkene. Den ekskluderes fordi den delen av hjernen som

påvirker tilknytning til andre mennesker sies å være svekket gjennom dårlige samspillserfaringer. Forestillingen utelukker også det ressursorienterte perspektivet om posttraumatisk vekst, der sosial støtte bidrar til endring i individer (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 79-84; Kvello, 2015, s. 157-187; Analyse materialet, s. 31-32, 48-49; Jørgensen & Philips, 2019).

De ressursrelaterte perspektivene blir elementer i det diskursive feltet fordi de motgår forsøkene på betydningsfatlegningen. De kan derfor ikke aksepteres av momentet. Elementene hevder at god utvikling er mulig kombinert med dårlige erfaringer. Analysen tolker derfor at betydningen som aksepteres i fagbøkene er at dårlige oppveksterfaringer forringer den biologiske og psykologiske utviklingen i individet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 61.; Kvello, 2015, s. 242; Analyse materialet, s. 26, 53).

Bronfenbrenner hevdet at tidligere positivistisk forskning usynliggjorde barnets aktørposisjon. Han hevdet at barnet aktivt påvirker egen utvikling og barndom. I fagbøkene ser det imidlertid ut som transaksjonsmodellen vektlegges, og også psykologiske miljøbetingelser. Sistnevnte ser ut til å være den avgjørende faktoren som menes å påvirke barnets iboende biologiske egenskaper (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 70-71, 56; Kvello, 2015, 23-25; Analyse materiale, s. 28, 40-41). I fagbøkene ser det ut til at transaksjonsmodellen og barnets aktørperspektiv utelukkes til fordel for psykologiske miljøbetingelser, og analysen tolker på den bakgrunn at barnets aktørposisjon usynliggjøres.

Vi spør oss da på hvilken måte barn kan utvikle resiliens, eller påvirke sin utvikling og ha et såkalt aktørperspektiv, dersom den hjerneorganiske funksjonen er svekket på grunn av dårlige oppveksterfaringer? Eller på hvilken måte kan barn påvirke sin egen utvikling ved deltagelse når nettverk og vennskap også påvirkes ved omsorgsgivers forutsetninger og gjennom samspillserfaringer på mikronivå?

5.6 Generasjonsoverføring som moment

«Norske studier bekrefter grundig at skadelig barneomsorg går igjen i generasjoner» (Kvello, 2015, s. 221).

«Den sosiale arven, eller deprivasjonssyklus, er et dokumentert faktum» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 79).

For bakgrunnsstoff for analysen i dette kapittelet, se sidene: 26, 35, 38,39,43, 47, 52, 61, 62, for videre utdypning.

Generasjonsoverføring er en meningsmappe som ser ut til å gi en ensidig årsaksforklaring på samtlige problemområder i fagbøkene: Omsorgssvikt, mishandling, kriminalitet, depresjon, personlighetsforstyrrelser, atferdsvansker, drap og voldsutøvelse mfl. Analysen tolker ensidigheten ved disse årsaksforklaringene som et forsøk på, fra meningsmappens side å oppnå en betydningsfastlåsning. Slik kan det oppnå å bli identifisert som et moment. Betydningen som inngår i meningsmappen er at problemene utvikles gjennom dårlige erfaringer fra oppveksten som forstås til å overføres i generasjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137, 135; Kvello, 2015, s. 394-404 ; Analysemateriale, s. 35, 61-62 ; Jørgensen & Phillips, 2019). Betydningen i momentet, med sine årsaksforklaringer av dårlige oppveksterfaringer, ser ut til med andre ord å kunne gi svar på “alle verdens problemer”.

Det som derimot ikke blir forklart, er at disse problemene kan også oppstå helt uavhengig av dårlige oppveksterfaringer eller generasjonsoverføring. Denne meningsmappen kommer imidlertid ikke frem i fagbøkens diskurs, og tolkes derfor i analysen som element. Når en betydning utelukkes og ikke skrives frem, styrkes meningsdannelsen i momentet slik at betydningen oppfattes som den objektivt sanne meningen. Elementet bidrar på den måten å styrke betydningsfastlåsningen i momentet (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015; Jørgensen & Philips, 2019).

Betydningen i momentet artikuleres gjennom problemområdene, som analysen navngir alternative meningsmapper, og styrker betydningsfastlåsningen i momentet gjennom bekreftelser fra samtlige. De alternative meningsmappene viser til skadeomfanget av en dårlig oppvekst, samtidig som betydningen i momentet artikuleres ved årsaksforklaringer om generasjonsoverføring (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 137,135; Kvello, 2015, s. 394-404; Analysemateriale, s. 35, 61-62; Jørgensen & Philips, 2019).

Parallelt med betydningen i momentet artikuleres innspill fra omkringliggende flytende betegner. Disse hevder at en når skjevutvikling forhindres i oppveksten, forhindres samtidig generasjonsoverføring. Meningsdannelsen i meningsmappen som senere blir moment, styrkes gjennom artikulasjonen fra de flytende betegnerne når de påpeker nødvendigheten av å bryte generasjonsoverføringen ved å hindre skjevutvikling hos barnet. Artikulasjonen fra de sistnevnte bidrar til at analysen identifiserer generasjonsoverføring som

et moment. Det er fordi momentet og de flytende betegnerne begge gjensidig, om enn fra ulike vinkler, belyser viktigheten av oppveksten. Mønsteret bidrar til å fastlåse betydningen at generasjonsoverføring som en objektiv sannhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156, 142; Kvello, 2015, s. 224, 404, 363; Analyse materialet, s. 39, 52).

I begge fagbøkene kommer et mønster frem gjennom flere utsagn. Momentet forsøker å fastlåse betydningen om den sosiale arven som objektiv sannhet. Konkrete utsagn benyttes, som hevder at dette er en realitet, et faktum, det er grundig bekreftet m.fl. Artikuleringen blir et gjennomgående mønster som bidrar til en betydningsfastlåsning av momentet. Mønsteret tolkes i analysen som en aksept i fagbøkene av den sosiale arven som objektiv sann forståelse av virkeligheten. De ressursorienterte perspektivene derimot, tar form som elementer og blir plassert utenfor momentet, i det diskursive feltet. I analysen tolkes dette som utelukkning av en ressursorientert forståelse av den sosiale virkeligheten i fagbøkene (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 156 ; Kvello, 2015, s. 221; Analyse materialet, s. 39, 52; Jørgensen & Phillips, 2019).

Den påståtte objektive sannheten i momentet ser ut til å belyses gjennom meningsmappen om resiliens som er et ressursorientert perspektiv. Det tolkes dit hen på grunn av presentasjonen av perspektivet om at adekvat utvikling kan skje til tross for risiko. Med ordene «til tross for» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 61; Analyse materialet, s. 26; Jørgensen & Phillips, 2019) understrekes det objektivt sanne, at det normale er en skjev utvikling ved risiko. Analysen tolker dette som en betydningsfastlegging av momentet som elementet bidrar til (Ibid).

Ved disse utsagnene ser vi tydelig at momentet generasjonsoverføring får en posisjon som det objektivt sanne. Hva er da poenget med å forske og presentere ny kunnskap til vår sivilisasjon? Vi kan uansett ikke lære noe nytt, fordi alt vi kan lære lærte vi i oppveksten. Spørsmålet er hvordan disse kildene kunne evne å avskaffe den tidligere dårlige oppveksten med en autoritær oppdragerstil til fordel for den gode oppveksten med en autoritativ oppdragerstil. Dårlige oppveksterfaringer i lys av forestillingen om en generasjonsoverføring ser ut til å ha fått en stor forklaringstygde i faglitteraturen. Det å utvikle seg adekvat når det foreligger dårlige oppveksterfaringer senere i livsløpet ser ut til å ha blitt utelukket helt. Uten vektlegging av ressursperspektiver i dagens faglitteratur, på hvilken måte kan barnevernspedagogene se etter en bekreftelse på posttraumatisk vekst hos barn og omsorgsgivere? En omsorgsgiver som har utviklet resiliens eller posttraumatisk vekst kan stå i stor fare for å ikke bli trodd, siden dette er en virkelighetskonstruksjon som ikke ser ut til å

aksepteres (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 154, 156; Kvello, 2015, s. 224, 222; Analyse materialet, s. 39, 52).

Betydningsfastlåsningsen i momentet går ut på at omsorgskvaliteten overføres mellom generasjonene. Barnets utvikling blir gjennom momentet derfor forstått gjennom omsorgsgiverens oppveksterfaringer. Analysen tolker dette i bunn og grunn til å bety at har du lært det onde kan du ikke lære det gode. Dette ser vi kommer frem i boken “Kunnskap og kompetanse”, men kanskje tydeligst i boken “Barn i risiko”. Kvello hevder i denne sammenheng at barnevernspedagoger og terapeuter er dårlig rustet til barneomsorg, dersom de har hatt en dårlig oppvekst. De kan med andre ord ikke utøve en god barneomsorg til tross for at de har lært det som inngår i barneomsorg gjennom utdanning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153; Kvello, 2015, s. 149, Analyse materialet, s. 38, 47).

Forståelsen av at erfaringer fra egen oppvekst er bestemmende for egen omsorgsutøvelse, ser ut til å bidra til en deterministisk holdning (Lübcke, 1996, s. 188). Barnets utvikling fremstilles som forutbestemt på bakgrunn av omsorgsgivers oppvekstvilkår. Den grunnleggende meningen som er dannet i momentet er at individets utvikling forklares gjennom fenomenet den sosiale arven. Bowlby (1996), som er tilknytningsteoriens far, presiserte at den indre arbeidsmodellen ikke er en stabil størrelse og at tilknytningen derfor ikke måtte anvendes deterministisk (Gulbrandsen 2012, s. 149). Fagbøkene ser ikke ut til å ha forholdt seg til Bowlbys påstand, spesielt boken “Barn i risiko”, der et menneskes tilknytning i tidlig barndom hevdes å følge en ad, fra vugge til grav (Kvello, 2015, s. 83; Analyse materialet, s. 43). Analysen tolker oppfatningen i fagbøkene i den retning at oppveksterfaringer alene ser ut til å forme individets personlighet og forutsetninger.

5.7 Ekvivalenskjeden og nodalpunktet

Analysen har identifisert momenter i diskursen utviklingspsykologi. Mønsteret som blir forsøkt fastlagt av momentene tolkes som at utvikling foregår gjennom erfaringer i barndommen og overføres til neste generasjon. Momentene samspill, omsorgsgivers forutsetninger, psykologiske miljøfaktorer og generasjonsoverføring har alle betydningsfastlåsningsen i barndommen som det sentrale for menneskets utvikling og identitet. Betydningsen av egen oppvekst artikuleres inn fra momentene inn i samtlige alternative meningsmapper (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015; Jørgensen & Phillips, 2019). Artikulasjonen av momentene innenfor flere meningsmapper bidrar sammen med elementer i

diskursfeltet og de flytende betegnerne til en betydningsfastlåsning av at gode oppveksterfaringer er nødvendig for adekvat utvikling. Mønsteret av betydningsfastlegning i alle momentene bidrar sammen til å danne en ekvivalenskjede. Den forestillingen som også aksepteres av momentenes artikulering ser ut til å være at dersom en erfarer dårlig barneomsorg kan en ikke senere utøve god barneomsorg, men vil utøve omsorgssvikt, mishandling etc. (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153, 156; Kvello, 2015, s. 224, 222, 369; Analyse materialet, s. 38, 59; Jørgensen & Phillips, 2019).

Betydningsfastlegningen i momentene ser ut til å peke i retning av at diskursen om den sosiale arven har fått en hegemonisk plass i utviklingspsykologien. Fordi nodalpunktet fylles av momentenes betydning om “gode oppveksterfaringer”, antas det at diskursen om “den sosiale arven” er rådende (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 81; Kvello, 2015, s.164; Analyse materialet, s. 31, 48; Jørgensen & Phillips, 2019). Betydningsfastlåsningene i momentene bidrar til å lukke meningsmappen om at menneskets utvikling foregår kun i barndommen og betegner en taus, eller flytende kunnskap, om at vi alle er et produkt av våre foreldre (Christiansen & Andersen, 2011).

Nodalpunktets betydning kan føre til at individer med dårlige oppveksterfaringer fratas muligheten til å bli vurdert på lik linje med andre når det gjelder deres psykologiske forutsetninger. Innholdet i nodalpunktet heller mot at individer med dårlige oppveksterfaringer blir forstått til å mangle nødvendige dimensjoner ved personligheten (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153, 81-83; Kvello, 2015, s. 102; Analyse materialet, s. 38, 44; Jørgensen & Phillips, 2019). Vi antar at disse kan dermed stå i fare for å bli forhåndsdomt til aldri å kunne bli gode omsorgsgivere.

Selv om kunnskapssynet om den sosiale arven er bredt og sammensatt, ser vi likevel at kausalitet som regularitet blir omtalt i fagbøkene, det at den første hendelsen følges opp med videre hendelser. Regularitet er problematisk fordi den sosiale verden er kompleks, det er ikke gitt at regularitet har et årsak-virkningsforhold (Risjord, 2014, s.17-106).

På den annen side evner man ikke å være en rasjonell aktør til enhver tid, man er nødt til å begrense informasjonsmengden man til stadighet utsettes for. For å kunne evne å handle i en ofte utydelig og kompleks sosial virkelighet benytter vi avlastninger som kategorisering av ulike grupper med kjennetegn i samfunnet (Risjord, 2014, s, 17, 106; Jørgensen & Phillips, 2019, s. 107). Med en hegemonisk diskurs som avhandlingens analyse antar eksisterer, er det

en mulighet for at barnevernspedagoger vil redusere informasjonsinnhenting og ikke undersøke de faktiske forholdene godt nok.

Kjennetegnene predikeres og fortolkes kausalt som årsakssammenhenger til sosiale problemer. Analysen tolker at nodalpunktet innebærer en forståelse av kausalitet. Sannsynlighet for omsorgssvikt og mishandling fra egen omsorgsgiver forstås kausalt, der samme omsorgskvalitet vil overføres til egne barn (Risjord, 2014, s. 76; Kvello, 2015; Bunkholdt & Kvaran, 2015). Det finnes en vidtrekkende oppfatning i humanvitenskapene om at stor grad av sikkerhet skal oppnås, at kunnskapen ikke skal betviles, men være så og si absolutt. I tråd med dette står den sosiale virkelighets kompleksitet i fare for å reduseres til lovlignende regulariteter, der fortolkninger avskaffes gjennom overskridelse av subjektivitet (Taylor, 2001). Analysens tolkning er at lovlignende regulariteter ser ut til å gå på bekostning av ressursorienterte perspektiver.

På bakgrunn av dette antas det at omsorgsviktede foreldre kan utsettes for en dobbel belastning, både stigmatisering på grunn av mangler ved egen oppveksts, og bli stemplet som uegnet omsorgsgiver. I følge Ejrnæs (2004) foreligger det en statistisk overhyppighet på forskningsfeltet, slik at store prosentandeler som ikke arver foreldrenes problemer usynliggjøres. Han fremholder at prosentandelen derfor er kalkulert på en måte som er en uriktig fremstilling av virkeligheten. Dette motgår den hegemoniske diskursen som analysen har fått frem, og betyr at den sosiale arven ikke kan være et såkalt faktum eller en realitet, slik som momentene ser ut til å forsøke å fastlåse, og som demonstreres gjennom det fylte nodalpunktet. Overhyppigheten ved funn om den sosiale arven hevdes av Ejrnæs å ha kommet frem ved misforståtte årsakssammenhenger. Dette er med å vise et tilfelle av skjevhet i vitenskapsfeltet (Ejrnæs et al., 2004; Løntoft, 2019; Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015)

Vi spør oss om en omsorgsgiver som gir informasjon om egen dårlig oppvekst til BVT, vil kunne oppleve omsorgsovertakelse. Vi vil anta på bakgrunn av analysen at barnet ville i et slikt tilfelle bli kategorisert som høyrisikoutsatt, og nytteverdien ved hjelpetiltak ville bli vurdert som svært liten. Tiltak antas å ville bli redusert eller fjernet (Kvello, 2015, s. 273, 120, 186, 205, Analyse materialet, s. 44, 55). Kan den hegemoniske diskursen som antydes, om den sosiale arven, være en del av årsakssammenhengen for en fordobling av saker i BVT de siste tyve årene (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 32; Kvello, 2015)? Analysen antyder en allmenn enighet om den sosiale arven, vil det kunne føre til at forskningsfelt og BVT's

faglitteratur har en større vektlegging på risikofaktorer fremfor beskyttelsesfaktorer? (Christiansen et al. 2019, s. 226).

5.8 Subjektkonstruksjon

«Kvello hevder at mødre og fedre som dreper sine barn preges ofte av depresjoner ...» «Flere av dem karakteriseres av indre arbeidsmodeller preget av utrygghet, ubearbeidede traumer og en generell følelse av hjelpeløshet» (Kvello, 2015, s. 404).

For bakgrunnsstoff for analysen i dette kapittelet se sidene: 32, 38, 47, 48, 54, 57, 60, for videre utdypning.

Utviklingspsykologien konstruerer subjektforståelsen av barn og foreldre, og påvirker barnevernspedagogers oppfatning og handlingsvalg i møte med sårbare barn og familier (Jørgensen & Phillips 2019, s. 44). For mennesker med erfaringer fra en dårlig oppvekst kan imidlertid BVT bli et farlig terreng og ferdes i. Kunnskapssynet om den sosiale arven ser ut til å ha skapt en subjektideologi av stigmatisering som det nærmest er umulig å unnfly (Althusser, 1971). Nyliberalistisk tankegang forstår individene som skapere av egen identitet, ved hjelp av investeringer, ressurser, myndiggjøring og fri vilje (Vetlesen, 2011). Analyse materialet viser imidlertid en tankegang stikk i strid med dette, der subjektkonstruksjon ser ut til å tillegge individer å mangle nødvendige ressurser for selvutvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 83, 59; Kvello, 2015, s. 140, 224; Analyse materialet, s. 32, 47). Omsorgsgivere med en dårlig oppvekst oppfattes ikke som frie til å skape sin egen identitet i følge materialet, og står slik sett i fare for å fratas muligheten til å kunne ta ansvar for egen selvutvikling så vel som muligheten til å oppøve selvinnsikt.

Selvinnsikt ligger til grunn for mentaliseringsferdigheter, som hevdes å være forringet hos disse omsorgsgiverne på grunn av dårlige samspillserfaringer. Mentaliseringsferdigheter er i følge diskursen utviklingspsykologi nødvendig for selvutvikling, og for å kunne skape en identitet. Fagbøkene ser ut til å fremme en virkelighetskonstruksjon der omsorgsgiveren har bestemt barnets identitet, psykologisk og biologisk, livet ut (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153, 81; Kvello, 2015, s. 136, 164; Analyse materialet, s. 38, 48).

Fagbøkene hevder at erfaringer som gjøres i barndommen overføres til egne barn. Den frie viljen hos disse individene blir ekskludert, til forrang for forståelsen om at risiko overføres fra generasjon til generasjon. Subjektkonstruksjonen de kan få er overgriper, mishandler, uegnet til å gi omsorg, voldsutøver, morder mfl. dersom omsorgsgiveren var slik i

oppveksten (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.153, 135; Kvello, 2015, s. 321, 404, 363, 165; Analyse materialet, s. 38, 57). Omsorgssvikten og mishandlingen i barndommen forklares deduktivt, forståelsen blir derfor at den vil uvegerlig føre til omsorgssvikt og mishandling av egne barn. Subjektkonstruksjonen påstår med andre ord at individer med slike erfaringer ikke kan skille mellom hva som er rett og galt. Virkelighetskonstruksjonen som aksepteres, er at de vil kopiere sine omsorgsgivere og selv bli en mishandler overfor egne barn. Fagbøkene konstruerer på den måten et deterministisk syn på individer med dårlige oppvekst erfaringer (Bunkholdt & Kvaran, 2015,s.153; Kvello, 2015, s. 321; Jørgensen & Phillips, 2019; Berger & Luckmann, 2000; Risjord, 2014; Analyse materialet, s. 38, 57).

Individer med traumatisering fra barndommen antas å kunne få en subjektkonstruksjon som psykisk syke, siden analyse materialet hevder at traumatisering i oppveksten forringer utviklingen av selvregulering, emosjonsregulering og mentalisering. Dårlig oppvekst forstås i materialet også som forklaringen til psykisk sykdom. De sårbare individene som bærer på dårlige oppveksterfaringer antas å kunne få en subjektkonstruksjon som psykopater og narsissister, fordi disse hevdes å være individer som har vansker med bonding til andre mennesker og er egosentriske, uten empati eller anger (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153-154; Kvello, 2015, s. 375, 135, Analyse materiale, s. 38, 60). Kjennetegnene beskrevet her er hovedkarakteristikker i diagnosene for antisosiale personlighetsforstyrrelser som psykopati og narsissisme i den psykologiske fagdisiplinen (Verdens helseorganisasjon, ICD-10, 2019, s. 124).

Foucault hevdet at diskurser konstruerer subjektet (Jørgensen & Phillips, 2013, s. 23). Utviklingspsykologien i fagbøkene ser ut til å konstruere tidligere omsorgsviktede og mishandlede foreldre som avvikere, som uegnet til å utøve barneomsorg. Den sårbare gruppen av omsorgsviktede foreldre blir stigmatisert med merkelappen omsorgssvikt i barndommen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 153-154; Kvello, 2015, s. 375, 135, Analyse materiale, s. 38, 60; Goffman, 1975). Hvordan kan omsorgsgivere motsette seg en ekspert som vurderer at de er uegnede foreldre på grunn av oppveksterfaringene, med den knappe tiden som er til rådighet i BVT? Eller motsette seg at de er psykisk syke når "Barn i risiko" viser at 85% av de resiliente var psykisk syke? (Kvello, 2015, s. 246; Analyse materialet, s. 54).

Motstand blir forstått som behovet for selvforsvar (dårlig selvbilde, utrygg tilknytning) og benekting (dårlig mentaliseringsferdigheter, emosjonsregulering, selvregulering) (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015). Når informasjon strider imot forestillingen en har, leter en etter forklaringer, blir forestillingen utfordret, bidrar dette, slik

som antydnet, heller til å forsterke forestillingen enn å justere eller endre den. Dette kan utvikle seg til en selvforsterkende spiral som omsorgsgiver ikke har mulighet til hverken å stoppe eller komme seg ut av (Althusser, 1971; Jørgensen & Philips, 2019, s. 107). Individene kan imidlertid motsette seg subjektkonstruksjonen på andre arenaer som f.eks. ved hjelp av menneskerettighetsdomstoler eller gjennom forskningsfeltet.

Psykologiske terminologier har fått en så stor tyngde i fagbøkene at de fremstilles som det objektivt sanne. Bare disse termer kan beskrive den sosiale virkeligheten (Jørgensen & Phillips 2019, s.106). Den psykologiske terminologien blir derfor fremstilt på vegne av den vitenskapelige forskningen som årsakslover som gir seg ut for objektivt å speile den sosiale virkeligheten. Underliggende sosiale strukturer blir derimot ikke tatt hensyn til. Sjekklistene og maler som gir innsikt om dårlige oppvekstvilkår hos omsorgsgiver kan derfor bli forstått deduktivt (Risjord, 2014, s.76). Kanskje vil belysningen av den hegemoniske diskursen vise at effektivisering og målbarhet i sjekklistene og maler kan være store fallgruver, som går på bekostning av et solidarisk arbeid (Aamodt, 2015).

6. Konklusjon

Litteraturundersøkelsen har satt søkelys på faglitteraturen i barneverntjenesten for å finne svar på spørsmålet om hvilken diskurs som er den rådende i barneverntjenestens fagbøker innenfor utviklingspsykologien, og hvilke konsekvenser en eventuell hegemonisk problemorientert diskurs kan ha på ressursorienterte diskurser. Pensumlistene ble gjennomgått for de tre siste år ved alle barnevernsutdanningene i landet, og de to mest representative fagbøkene ble plukket ut for analysen. Kriteriet var at stoffet også skulle ha størst mulig faglig bredde. Diskursanalyse ble valgt som metode.

Analysen har funnet at det problemorienterte perspektivet *den sosiale arven* ser ut til å ha fått en hegemonisk plass i litteraturen på bekostning av ressursorienterte-perspektiver. Analysen fant videre en dominans i forhold til risikotenking, som bekrefter Bufdirs undersøkelse (Christiansen et al. 2019). De psykologiske årsakslovene bidrar til at kunnskapssynet sosial arv stadig styrker sin hegemoniske plass (Risjord, 2014). Funnene viser at de ressursorienterte kunnskapssyn benyttes kun som middel til å dempe det deterministiske innholdet. De blir ikke vektlagt i faglitteraturen, og dermed kan oppfattes av pedagogen som ikke-eksisterende hos individet. Dette kan føre til en subjektkonstruksjon av omsorgsgivere

som varig forringelse av mentale kapasiteter. Dette kan muligens føre til at nødvendige tiltak ikke blir vurdert og til uberettigede omsorgsovertakelser. Utviklingspsykologiens fremskritt har reversert til en ny deterministisk modell, der omsorgsgivers oppveksterfaringer blir iboende egenskaper som på forhånd kan forutsi barnets oppvekstvilkår (Kvelling, 2015, s. 54-55, 140). Avhandlingen foreslår videre forskning med søkelys på: Mennesker som har brutt en ond sirkel av sosial arv, beskyttelsesfaktorer, hvordan vektleggingen av et problemorientert perspektiv kan påvirke statistikken av omsorgsovertakelser i BVT og risikofaktorer i forskningen og i faglitteraturen.

Avhandlingen belyser konsekvenser en skjevhet i forhold til problem- og risikoorientering kan forårsake. Den konkluderer at sosial arv som fenomen er begrenset, og antar at biologiske kjennetegn hos barnet blir utelukket i litteraturen til forrang for psykologiske miljøbetingelser. Fenomenet den sosiale arven kan ikke tilfredsstillende forklare årsakssammenhenger der individers utgang av negative erfaringer er helsefremmende, og mennesker finner mening på tross av kaos (Antonovsky, 1979). Den sosiale arven kan ikke forklare den komplekse sosiale virkeligheten der barn og unge utvikler seg normalt tross risiko (Borge, 2015, s.12). Forklaringsmodellen har heller ikke svar på hvorfor individer som tidligere har vært preget av psykisk sykdom etter omsorgssvikt, har blitt godt fungerende og "friske" (Schubert et al., 2015, s. 469-486). Ei heller kan fenomenet forklare hvorfor noen individer konsekvent velger å gjøre det motsatte av sine foreldre, nettopp på grunn av det som er erfart, og stikk i strid med oppfatningen om overføring lever i helsefremmende mønstre.

Funnene antyder at dersom en hegemonisk oppfatning råder om problematiske erfaringers evne til å overføres til neste generasjon (Ejrnæs et al., 2004, s. 48), kan dette få konsekvenser for de ressursorienterte perspektivene på den måten at de vil utelukkes som forklaringsmodeller. Dette kan få konsekvenser for praksisfeltet (Jørgensen & Phillips 2019, s. 28).

Funnene antyder at det ville være hensiktsmessig for praksis om BVTs utdanningsinstitusjoner valgte bøker med større grad av nyanser, spesielt i forhold til problemorienterte og ressursorienterte perspektiver. Funnene belyser at sårbare grupper kan bli mer sårbare i møte med BVT og antyder at dersom barnevernspedagog-studentene møter en mer nyansert forståelse av virkeligheten i fagbøkene, ville de sannsynligvis stå bedre rustet til å vurdere tiltak, for eksempel i forhold til omsorgssviktete omsorgspersoner.

Analysen belyser at omsorgsgivere som hadde foreldre som var uegnede, står i fare for å få en dobbel belastning: De stigmatiseres gjennom en deterministisk subjektkonstruksjon forbundet med dårlig oppvekst, og blir i tillegg selv merket for livet som uegnede foreldre.

Dette kan i verste fall føre til at de står i fare for urettmessig å miste omsorgen for egne barn (Bunkholdt & Kvaran, 2015; Kvello, 2015; Jørgensen & Phillips, 2019; Berger & Luckmann, 2000; Goffman, 1975).

Omsorgsgivere vil her stå i en vanskelig situasjon. Hjelpetiltak vil vurderes som for tidkrevende og nytteløse for dem, og til og med menes å kunne gå på bekostning av deres barns utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 162; Kvello, 2015, s. 120). Dersom omsorgsgiveren skulle ta til motmæle, ville det for barnevernspedagogen ytterligere bekrefte forestillingen om den sosiale arven. I stedet for å bli hørt og tatt på alvor, bekrefter utspillet fra omsorgsgiveren forestillingen om u-egnethet, noe omsorgsgiverne imidlertid er uvitende om. Avhandlingen antar at den hegemoniske diskursen har skapt en subjektideologi som kan gjøre det så og si umulig for en omsorgsgiver å reise seg mot BVTs mulige dom (Althusser, 1971).

Den ensidige forskningen kan ha bidratt til en usikkerhet rundt de ressursorienterte perspektivene innad i barneverntjenesten, fremholder avhandlingen. Dette kan resultere i at den nåværende diskursen fortsetter å styrke sin plass og skape en negativ sirkel vi vanskelig kan komme ut av. En barnevernspedagog er i en maktrolle og en ekspertrolle. Vedkommende reflekterer ikke nødvendigvis over mulige feilvurderinger, men søker etter bekreftelse på kunnskap fra feltet man allerede er kjent med (Høiby & Ranger, 2019, s. 298-312). Når en forestilling om at omsorgskvaliteten overføres tas for gitt, vil faktorer som taler imot dette lett bli oversett (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 107). Tidspress, krav om effektivitet samt forpliktelse til å lene seg til akseptert kunnskap vil være vesentlig for barnevernspedagogens avgjørelser (Sverdrup et al. 2018, s. 29).

Vi kjenner nok alle til den groteske behandlingen av taterfamiliene med sterilisering og omsorgsovertakelsene av barna (Haave, 2015). Mange ser nok det horrible i hvordan enkeltgrupper har blitt behandlet tidligere, til tross for at Norge allerede da var et demokratisk og menneskerettighets-respekterende samfunn. Det er kanskje få som ser at det fortsatt i våre dager finnes mennesker som stigmatiseres som utgrupper, en av dem ser ut til å være omsorgsgivere som har hatt en dårlig oppvekst.

7. Referanseliste

- Aamodt, H. A. (2015). Brukermedvirkning i barneverntjenesten - en dispositiv analyse. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 2015-06-01, Vol.17 (2), p.70-86.
- Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter: Om produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ainsworth, M. D. S., & Bell, S. M. (1970). Attachment, exploration, and separation: *Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation*. *Child Development*, 41, 49-67
- Almklov, P. G., Ulset, G. & Røyrvik, J. (2017). *Standardisering og måling i barnevernet*. Forskning.no. <https://forskning.no/standardisering-barn-og-ungdom-kronikk/kronikk-hvordan-pavirker-standardisering-og-maling-barnevernet/1160966>.
- Althusser, L. (1971). Ideology and ideological state apparatuses, i *Lenin and Philosophy and Other Essays*. London: New Left Books.
- Antonovsky, A. (1987). *Unraveling the mystery of health: how people manage stress and stay well*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (barnevernloven). (LOV-2018-04-20-5). https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100#KAPITTEL_1
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (2000). (Oversetter, Wiik, F.). *Den samfunnskapte virkelighet*. (Opprinnelig utgitt i 1966). Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Berkel, R. V. & Aa, P. V. D. (2012). *Activation Work: Policy Programme Administration or Professional Service Provision?* *Journal of Social Policy*, 2012-07, Vol. 41 (3), s. 493-510.
- Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges barnevern*. Vol. 89 (3), s. 168-195.
- Borge, A. I. H. (2015). *Resiliens, Risiko og sunn utvikling*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Bowlby, J. (1996). (Oversetter, Nake, B.). *At knytte og bryde nære bånd : tilknytning og tab, selvtillid og sorg.* (Opprinnelig utgitt i 1979 : *The making & breaking of affectional bonds*). Fredriksberg: Det lille Forlag.
- Brante, T. (2014). *Den profesjonella logiken. Hur vetenskap och praktisk förenas i det moderna kunskapsamhället.* Stockholm: Liber AB.
- Bronfenbrenner, U. (1981). *Ecology of Human Development, Experiments by Nature and Design.* Cambridge: Harvard University Press.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid.* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid.* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christiansen, Ø. & Anderssen, N. (2011). Fra bekymring til overbevisning: Barnevernets beslutninger om å plassere barn utenfor hjemmet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, Vol. 88, s. 200-214.
- Christiansen, Ø., Havnen, S. J. K., Iversen, A. C., Fylkesnes, M. K., Lauritzen, C., Nygård, R. H., Jarlby, F. & Vis, S. A. (2019). *Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning* (Delrapport 4, Bufdir). s. 226.
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/nar_barnevernet_undersoker_del4_red_25.11.19.pdf
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving.* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ejrnæs, M., Gabrielsen, G., og Nørrung, P. (2004). *Social opdrift – social arv.* København: Akademisk Forlag.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse.* London: Edward Arnold.
- Fjelland, R. og Gjengedal, E. (1995). *Vitenskap på egne premisser: vitenskapsteori og etikk for helsearbeidere.* Oslo: Gyldendal akademisk.

- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. og Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. New York: Other Press.
- Fossestøl, B. (2017). Metode og praktisk kunnskap. C. T. Halås., K. Steinsvik., & I. G. Kymre (Red), *Humanistiske forskningstilnæringer til profesjonspraksis*. (s. 53-68). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Foucault, M. (1999). *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Goffman, E. (1975). *Stigma: om afvigerens sociale identitet*. Copenhagen: Gyldendal.
- Grimen, H. (2008). Profesjon og kunnskap. A. Molander & L. I. Terum (Red), *I profesjonsstudier*. (s. 71-86). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L.M. (Red.). (2012). *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haave, P. (2015, 25. November). *Bortsetting av «omstreiferbarn»*. Norgeshistorie.no. <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1641-bortsetting-av-omstreiferbarn.html>
- Haug, V. (2018). *Barn i risiko og risikable foreldre – en analyse av risikoforståelser i barnevernets institusjonelle praksis*. (Doktorgradsavhandling, OsloMet – storbyuniversitetet). <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/602/129>
- Heggdalsvik, I. K., Rød, P. A., & Heggen, K. (2018). Decision-making in child welfare services: Professional discretion versus standardized templates. *Child & Family Social Work*.
- Helsedirektoratet. (2018). *Kunnskapsgrunnlag – Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge*. (Rapport, IS-2696). <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/kunnskapsgrunnlag-metoder-for-tidlig-identifisering-av-risiko-hos-barn-og-unge>
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, Vol. 92(2), s. 124-138.

- Hennum, N. (2016). Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: Tid for refleksjoner. R. Kroken & O. J. Madsen (Red.). Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"? (s. 131-151). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hitching, T. R., Nilsen, A. B. & Veum, A. (2011). *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse*. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Høiby, A. & Ranger, N. M. (2019). Kamouflert ekspertrolle – et paradoks i endringsarbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*. Vol. 22. s. 298-312.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2005). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (2013). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (2019). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag.
- Kjær, A. K. B. (2019). Risikovurderinger i barnevernet -hva innebærer det og når trengs det?. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*. Vol. 17. s. 131-149.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. (2. Utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. (Opprinnelig utgitt i 1985). London/ New York: Verso.
- Larsen & E. A. Røyrvik (Red.), (2017). *Trangen til å telle: Objektivisering, måling og standardisering som samfunnspraksis*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Lidèn, H. (2004). Barns rettigheter – en realiserbar intensjon? *Tidsskrift for velferdsforskning*, Vol. 7(2), s. 196-212.

- Lübcke, P. (Red). (1996). (Oversetter, Bjune, R & Høie, A). *Filosofileksikon*. Oslo: Zafari Forlag.
- Løntoft, S. (2019). *Man arver ikke sine foreldres problemer!* Nordiske Impulser.
http://www.nordiskeimpulser.no/artikkel_morten.asp
- Mik-Meyer, Nanna & Villadsen, Kaspar (2007). *Magtens former. Sociologiske perspektiver på statens møte med borgeren*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Moi, C. H. (2014). *Barnevernets prestisje, en tekstanalytisk studie av «Barn i Risiko, skadelige omsorgssituasjoner»*. (Masteravhandling, Høgskolen i Oslo og Akershus).
https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/2272/Moi_Christiane.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of social science. A contemporary introduction*. London: Routledge.
- Schubert, C. F., Schmidt, U. & Rosner, R. (2015). Posttraumatic Growth in Populations with Posttraumatic Stress Disorder—A Systematic Review on Growth-Related Psychological Constructs and Biological Variables. *Clinical Psychology Psychotherapy*. Vol. 23. s. 469-468.
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Verdens helseorganisasjon. (2019). *ICD-10: Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser; Kliniske beskrivelser og diagnostiske retningslinjer (Blåboka)*. Direktoratet for e-helse.
<https://www.ehelse.no/kodeverk/kodeverket-icd-10-og-icd-11>
- Sverdrup, S., Briseid, K., Brodtkorb, E. & Slettebø, T. (2018). *Forsvarlighet og internkontroll i barnevernet, Resultater fra en kvalitativ undersøkelse (VID rapport 2018/1)*.
<https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004619>

- Taylor, Charles (2001). Fortolkning i humanvitenskapene. I Sissel Læg Reid & Torgeir Skorgen (red.), *Hermeneutisk lesebok* (s. 239-287). Oslo: Spartacus.
- Torgersen, K. A. M. (2013). Forklaringer på individuelle forskjeller i tilknytningsmønstre hos barn og voksne. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. 50(1), s. 16-22.
- Vetlesen, A. J. (2011). Nyliberalisme – en revolusjon for å konsolidere kapitalismen. *Agora* 29(01), 5-53.
- Zachariassen, K. (2016, 1. September). *Fornorskingspolitikken overfor samar og kvenar*. Norgeshistorie.no. <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1554-fornorskingspolitikken-overfor-samar-og-kvenar.html>

Henvisninger til pensumlister på de 12 skolene referert til på s. 20.

Høgskolen I Innlandet, Lillehammer.

<https://www.inn.no/pensum?subtree=168749&SearchText=bvp>

Høgskolen i Østfold, Fredrikstad.

<https://www.hiof.no/studier/emner/hv/2020/var/hsbso20308.html#toc13>

Høgskulen i Volda, Volda.

https://bibsystuv.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/lists/3722274140002220?institute=47BIBSYS_HVO&auth=SAML

Høgskulen på Vestlandet, Sogndal.

<https://bibsyst-vc.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists?auth=SAML>

Nord Universitet, Bodø. [https://bibsyst-](https://bibsyst-ud.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists)

[ud.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists](https://bibsyst-ud.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists)

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

[https://innsida.ntnu.no/c/wiki/get_page_attachment?p_1_id=22780&nodeId=24647&title=Pensumlister+-+SU&fileName=Pensumliste%20Institutt%20for%20sosialt%20arbeid%20bachelor%](https://innsida.ntnu.no/c/wiki/get_page_attachment?p_1_id=22780&nodeId=24647&title=Pensumlister+-+SU&fileName=Pensumliste%20Institutt%20for%20sosialt%20arbeid%20bachelor%20)

[20i%20barnevern%20og%20bachelor%20i%20sosialt%20arbeid%20h%C3%B8st%202020.pdf](#)

OsloMet storbyuniversitetet, Oslo. <https://bibsys-xp.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists?auth=SAML>

Universitetet i Agder, Kristiansand. <https://bibsys-ub.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists?auth=SAML>

Universitetet i Stavanger, Stavanger. <https://bibsys-ur.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists?auth=SAML>

Universitetet i Sør-Øst Norge, Porsgrunn. <https://bibsys-ua.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists>

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Alta. <https://bibsys-c.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists>

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Harstad. <https://bibsys-c.alma.exlibrisgroup.com/leganto/readinglist/searchlists?auth=SAML>